

**REPETYTORIUM DO II STOPNIA
OGÓLNOPOLSKIEJ OLIMPIADY O PAŃSTWIE I PRAWIE
2010/1011**

PYTANIA JEDNOKROTNEGO WYBORU

1. Paszport wydaje:

- a) prezydent miasta
- b) wojewoda
- c) marszałek województwa

Paszport jest dokumentem paszportowym. Innymi dokumentami paszportowymi są: paszport tymczasowy, paszport dyplomatyczny, paszport służbowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Jest to dokument urzędowy pozwalający na ustalenie danych personalnych, w tym obywatelstwa osoby się nim legitymującej. Jest dokumentem podróży. Każdy obywatel polski ma prawo do otrzymania paszportu. Pozbawienie lub ograniczenie tego prawa może nastąpić wyłącznie w przypadkach przewidzianych w ustawie. Dokument paszportowy wydaje się na wniosek po przedłożeniu wymaganych dokumentów, pobraniu danych biometrycznych i uiszczeniu należnej opłaty.

Dokumenty paszportowe mają formę książeczki. Ich wzór określa minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych. Paszporty i paszporty tymczasowe w kraju co do zasady wydaje, odmawia ich wydania i unieważnia **wojewoda** właściwy ze względu na miejsce stałego pobytu osoby ubiegającej się o paszport, a za granicą – konsul. Paszporty dyplomatyczne i paszporty służbowe Ministerstwa Spraw Zagranicznych wydaje, odmawia ich wydania i unieważnia minister właściwy do spraw zagranicznych.

2. Pozwolenie na budowę domu jednorodzinnego wydaje:

- a) wójt
- b) starosta
- c) prezydent miasta

Każdy ma prawo zabudowy nieruchomości gruntowej, jeżeli wykaże prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, pod warunkiem zgodności zamierzenia budowlanego z przepisami. Przepisy w tym zakresie stanowią, iż roboty budowlane można zasadniczo rozpocząć jedynie na podstawie ostatecznej decyzji o pozwoleniu na budowę. Istnieje katalog robót

budowlanych nie wymagających pozwolenia na budowę, lecz jedynie zgłoszenia zamiaru ich wykonania. Brak wypełnienia tego wymogu stanowi samowolę budowlaną, której skutkiem jest nakaz rozbiórki. W uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość jej legalizacji, co jednak wiąże się z wysokimi kosztami z tytułu opłaty legalizacyjnej.

Sprawy związane z legalizacją procesu budowlanego w zwykłym trybie, czy w trybie samowoli budowlanej należą do administracji architektoniczno-budowlanej. Organami tej administracji jest: starosta, wojewoda oraz Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego. Każdy z nich posiada określone zadania w tym zakresie. Podstawowym organem w zakresie pozwoleń na budowę jest **starosta**. W określonych sytuacjach także wojewoda wydaje pozwolenia na budowę. Pozwolenia te dotyczą jednak wyjątkowych budowli usytuowanych na szczególnych terenach, jak np. przeznaczonych do utrzymania ruchu i transportu morskiego, lotnisk cywilnych, czy terenach zamkniętych. Budowa domu jednorodzinnego jest typową formą zabudowy, stąd właściwość w tym zakresie zachowuje organ podstawowy, czyli starosta.

3. Minimalna liczba osób niezbędna do zorganizowania zgromadzenia to:

- a) 3
- b) 10
- c) 15

Każdy może korzystać z wolności pokojowego zgromadzania się. Zgromadzeniem jest zgrupowanie co najmniej **15 osób**, zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska.

Zgromadzenia organizowane na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób jest określane mianem „zgromadzenia publicznego”. Jego organizacja wymaga przeprowadzenia określonego prawem postępowania legalizującego. Organizator zgromadzenia publicznego jest obowiązany zawiadomić organ gminy w taki sposób, aby wiadomość o zgromadzeniu dotarła nie później niż na 3 dni, a najwcześniej 30 dni przed datą zgromadzenia. W sytuacji, gdy zgromadzenie może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzkiemu, bądź mieniu o dużej wartości, organ gminy może zakazać jego organizowania.

Zgromadzenie publiczne powinno mieć przewodniczącego, który otwiera zgromadzenie, kieruje jego przebiegiem oraz zamyka zgromadzenie. O ile przepisy prawa ściśle określają minimalną liczbę osób niezbędną do zorganizowania zgromadzenia – 15 osób, tak nie określa się liczby maksymalnej – w jego przebiegu może uczestniczyć każdy. Osoby tworzące zgromadzenie są określone co do tożsamości, zaś uczestnicy zgromadzenia pozostają anonimowi.

4. Osobowość prawną posiada:

- a) powiat
- b) starosta
- c) zarząd powiatu

Osobowość prawna to pojęcie określające zdolność osób prawnych do bycia podmiotem praw i obowiązków oraz do dokonywania we własnym imieniu czynności prawnych.

Zgodnie z art. 165 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (tekst jednolity: Dz. U. Nr 78, poz. 483) jednostkom samorządu terytorialnego przysługuje osobowość prawną. W obecnym porządku prawnym jednostkami samorządu terytorialnego jest: gmina, powiat i województwo. **Powiat**, jako jednostka samorządu terytorialnego, posiada więc osobowość prawną. Posiada prawo własności i inne prawa majątkowe. Może być podmiotem uprawnień i obowiązków. Samodzielność powiatu podlega ochronie sądowej. Ochronie sądowej podlegają także ewentualne szkody spowodowane działaniem/zaniechaniem powiatu.

Zarówno starosta, jaki i zarząd powiatu, mimo iż posiadają podmiotowość administracyjnoprawną, nie posiadają osobowości prawnej. Ich podmiotowość określona zakresem zadań i towarzyszącymi im kompetencjami, co do zasady, realizowana jest w imieniu i na rachunek powiatu.

5. Stowarzyszenie rejestrowe wymaga rejestracji w:

- a) urzędzie gminy
- b) Krajowym Rejestrze Sądowym
- c) Krajowej Ewidencji Stowarzyszeń

Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności. W swej działalności opiera się na pracy społecznej członków. Pod względem organizacyjnym wyróżnić można stowarzyszenia rejestrowe, stowarzyszenia zwykłe i związki stowarzyszeń.

Prawo tworzenia stowarzyszenia rejestrowego przysługuje obywatelom polskim mającym pełną zdolność do czynności prawnych i niepozbawionym praw publicznych w liczbie co najmniej 15 osób. Komitet założycielski składa do sądu rejestrowego wnioszek o rejestrację wraz ze statutem, listą założycieli, zawierającą imiona i nazwiska, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania oraz własnoręczne podpisy założycieli, protokół z wyboru komitetu założycielskiego, a także informację o adresie tymczasowej siedziby stowarzyszenia. Sąd rejestrowy wydaje postanowienie o zarejestrowaniu stowarzyszenia po stwierdzeniu, że jego statut jest zgodny z przepisami prawa i założyciele spełniają wymagania określone ustawą.

Rejestracja takiego stowarzyszenia następuje poprzez wpis do **Krajowego Rejestru Sądowego**, z którą to chwilą stowarzyszenie nabywa osobowość prawną.

6. Zarządcą dróg krajowych jest:

- a) Minister Infrastruktury
- b) Minister Transportu
- c) żaden z powyższych

Drogą publiczną jest droga zaliczona do jednej z kategorii dróg, z której może korzystać każdy, zgodnie z jej przeznaczeniem, z ograniczeniami i wyjątkami określonymi w tej ustawie lub innych przepisach szczególnych. Drogi publiczne ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się na następujące kategorie: drogi krajowe, drogi wojewódzkie, drogi powiatowe i drogi gminne.

Do dróg krajowych zalicza się: 1. autostrady i drogi ekspresowe oraz drogi leżące w ich ciągach do czasu wybudowania autostrad i dróg ekspresowych; 2. drogi międzynarodowe; 3. drogi stanowiące inne połączenia zapewniające spójność sieci dróg krajowych; 4. drogi dojazdowe do ogólnodostępnych przejść granicznych; 5. drogi alternatywne dla autostrad płatnych; 6. drogi stanowiące ciągi obwodnicowe dużych aglomeracji miejskich; 7. drogi o znaczeniu obronnym.

Do dróg wojewódzkich zalicza się drogi inne niż wyżej określone, stanowiące połączenia między miastami, mające znaczenie dla województwa, i drogi o znaczeniu obronnym niezaliczone do dróg krajowych.

Do dróg powiatowych zalicza się drogi inne niż wyżej określone, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

Do dróg gminnych zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym niezaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Zarządcą dróg krajowych jest Generalny Dyrektor Dróg Publicznych i Autostrad. Zarządcą dróg wojewódzkich jest zarząd województwa. Zarządcą dróg powiatowych jest zarząd powiatu. Zarządcą dróg gminnych jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Zarządcą dróg krajowych nie jest więc **żaden minister**.

7. Obowiązek zameldowania się na pobyt czasowy lub stały spoczywa na osobie, która przebywa w określonej miejscowości pod tym samym adresem dłużej niż:

- a) trzy doby
- b) tydzień
- c) miesiąc

Osoba posiadająca obywatelstwo polskie i przebywająca stale na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest obowiązana zameldować się w miejscu pobytu stałego. W tym samym czasie można mieć tylko jedno miejsce pobytu stałego. Pobytem stałym jest zamieszkanie w określonej miejscowości pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego przebywania. Obok pobytu stałego, obowiązujące przepisy dopuszczają możliwość pobytu czasowego. Pobytem czasowym jest przebywanie bez zamiaru zmiany miejsca pobytu stałego w innej miejscowości pod oznaczonym adresem lub w tej samej miejscowości, lecz pod innym adresem.

Obowiązek zameldowania się na pobyt stały lub czasowy następuje w sytuacji, gdy dana osoba **przebywa w określonej miejscowości pod tym samym adresem dłużej niż trzy doby**. Obowiązek ten musi wypełnić najpóźniej przed upływem czwartej doby, licząc od dnia przybycia. Wybór formy zameldowania pozostawiono osobie zainteresowanej – można zameldować się na pobyt stały lub czasowy. Wyboru tego nie ma osoba zameldowana na pobyt czasowy i przebywająca w tej samej miejscowości nieprzerwanie dłużej niż 2 miesiące. Wówczas to bowiem musi zameldować się na pobyt stały. Są wyjątki od tej zasady – jeżeli zachodzą okoliczności wskazujące na to, iż pobyt ten nie utracił charakteru pobytu czasowego. Okolicznością taką jest np. kontynuowanie nauki, długotrwałe leczenie, czy odbywanie służby wojskowej.

8. Organem wykonawczym samorządu wojewódzkiego jest:

- a) marszałek województwa
- b) wojewoda
- c) zarząd województwa

Województwo jest szczeblem zasadniczego podziału terytorialnego państwa, na którym funkcjonuje samorząd terytorialny oraz administracja rządowa. Sytuację taką określa się jako dualizm.

Samorząd terytorialny stanowi wyodrębniony w strukturze państwa, powstały z mocy prawa, związek lokalnego/regionalnego społeczeństwa powoływany do samodzielnego wykonywania administracji publicznej, wyposażony w materialne i formalne środki umożliwiające realizację nałożonych nań zadań. Jest to więc wspólnota mieszkańców zamieszkująca określone terytorium wyposażona w prawne gwaranty swojej samodzielności. Z faktu wyodrębnienia wy-00nika względna niezależność od administracji państwowej (rządowej) przejawiająca się możliwością kształtowania własnej, wewnętrznej organizacji, wyborem organów przedstawicielskich oraz stanowieniem prawa miejscowego jako powszechnie obowiązującego na danym terytorium.

Organem samorządu wojewódzkiego jest: sejmik województwa oraz **zarząd województwa**. Sejmik województwa jest organem stanowiącym pochodzącym z wyborów. Wybory są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Sejmik województwa wybiera organ wykonawczy województwa – zarząd województwa, w tym marszałka województwa jako przewodniczącego i nie więcej niż 2 wicemarszałków. W skład zarządu województwa wchodzi łącznie nie więcej niż 5 osób. Wojewoda natomiast jest terenowym organem administracji rządowej, a nie samorządu terytorialnego.

9. Członkiem partii politycznej może być:

- a) każdy kto ma ukończone 18 lat
- b) każdy kto ma polskie obywatelstwo
- c) jedynie obywatele polscy, którzy ukończyli 18 lat

Partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej.

Członkami partii politycznych mogą być **obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy ukończyli 18 lat**. Aby więc zostać członkiem partii politycznej należy pozostawać obywatelem polskim i mieć ukończone 18 lat. Nie wystarczy spełniać jedynie jeden z tych warunków. Trzeba spełnić je oba.

Wspomnieć przy tym należy, iż członkostwo w partii politycznej ogranicza także przynależność do określonej grupy zawodowej. Zabrania się przynależać do partii politycznych np. prokuratorom, strażakom, czy żołnierzowi pełniącemu zawodową służbę wojskową.

10. Organem Policji jest:

- a) dzielnicowy
- b) komendant posterunku Policji
- c) żaden z powyższych

Organem administracji publicznej jest prawnie wyodrębniona część aparatu administracyjnego posiadająca własne, prawem określone kompetencje oraz prawem określone struktury organizacyjne. Struktury organizacyjne Policji opierają się na budowie szczeblowej. Oznacza to, iż w ramach tych struktur funkcjonują organy różnych szczebli połączonych hierarchicznie w układzie pionowym.

Centralnym organem administracji rządowej, właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, jest Komendant Główny Policji, podległy ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Organem Policji na szczeblu województwa jest wojewódzki komendant Policji, a w powiecie – komendant powiatowy (miejski)

Policji. Komendanta komisariatu Policji powołuje i odwołuje komendant powiatowy (miejski) Policji. Powyższy katalog komendantów wyczerpuje listę organów Policji. Organem Policji **nie jest zatem ani dzielnicowy, ani komendant posterunku Policji**, zwłaszcza że w strukturach Policji nie istnieje funkcja komendanta posterunku Policji. Posterunkiem Policji kieruje bowiem kierownik.

11. Działalność zakładów opieki zdrowotnej finansowana jest przez:

- a) kasy chorych
- b) Narodowy Fundusz Zdrowia
- c) Ministra Zdrowia

Jedną z podstawowych zasad obowiązującego w Polsce systemu opieki zdrowotnej jest rozdzielenie funkcji organizatora zakładów opieki zdrowotnej od funkcji finansowania ich działalności. Podstawową jednostką udzielającą świadczeń opieki zdrowotnej w Polsce są zakłady opieki zdrowotnej. Katalog podmiotów uprawnionych do tworzenia zakładów opieki zdrowotnej jest szeroki i zasadniczo dzieli się na podmioty publiczne i niepubliczne. Podmiotami publicznymi są organy administracji publicznej, zaś niepublicznymi nawet osoby fizyczne. Funkcjonowanie zakładów opieki zdrowotnej pokrywana jest ze środków publicznych, których dysponentem jest **Narodowy Fundusz Zdrowia**. Jest on państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną. W skład Funduszu wchodzi centrala i oddziały wojewódzkie.

Podstawą prawną do wypłaty środków publicznych na pokrycie działalności określonego zakładu opieki zdrowotnej w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej jest umowa z dyrektorem oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia. O podpisanie takiej umowy mogą się starać wszystkie zakłady opieki zdrowotnej na równych zasadach, tj. niezależnie od tego czy są publiczne, czy niepubliczne – dla Narodowego Funduszu Zdrowia pozostają one równoprawne. Czynnikiem decydującym o podpisaniu umowy o udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych jest zatem jakość i koszt udzielanych świadczeń, a nie to, czy utworzył go podmiot publiczny, czy niepubliczny.

12. Zmianę imienia lub nazwiska może przeprowadzić:

- a) kierownik urzędu stanu cywilnego
- b) starosta
- c) wojewoda

Zmiana imienia lub nazwiska obywatela polskiego na inne wskazane przez niego imię lub nazwisko może nastąpić na jego wniosek w uzasadnionej sytuacji i w przewidzianym prawem trybie. Zmiana imienia lub nazwiska osoby, która nie posiada żadnej przynależności państwowej, na inne wskazane przez nią imię lub nazwisko może nastąpić na jej wniosek, jeżeli osoba ta ma miejsce

zamieszkania w Polsce. Nazwisko może składać się najwyżej z dwóch części (członów). Podobne obwarowanie cechuje posiadanie imion – można mieć co najwyżej dwa imiona.

Ważne względy uzasadniające potrzebę zmiany nazwiska zachodzą w szczególności, gdy wnioskodawca nosi nazwisko ośmieszające albo nieliczące z godnością człowieka, o brzmieniu niepolskim lub posiadające formę imienia. Zasadne jest to także w sytuacji, gdy pragnie zmienić swoje nazwisko na nazwisko, którego używa, lub powraca do nazwiska, które zostało zmienione.

Wniosek o zmianę nazwiska nie podlega uwzględnieniu, gdy wnioskodawca ubiega się o zmianę nazwiska na nazwisko historyczne, wsławione na polu kultury i nauki, działalności politycznej, społecznej albo wojskowej, chyba że posiada członków rodziny o tym nazwisku lub jest powszechnie znany pod tym nazwiskiem.

W sprawach zmiany imienia lub nazwiska rozstrzyga, w drodze decyzji administracyjnej, **kierownik urzędu stanu cywilnego** właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego wnioskodawcy, a w przypadku braku takiego miejsca – kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy ze względu na ostatnie miejsce pobytu stałego.

13. Który stan nadzwyczajny można wprowadzić na części terytorium kraju?

- a) tylko stan wyjątkowy
- b) tylko stan klęski żywiołowej
- c) wszystkie stany nadzwyczajne mogą być wprowadzone na terytorium całego kraju lub jego części

Stany nadzwyczajne mogą być wprowadzane jedynie wówczas, gdy „zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające” (art. 228 ust.1 Konstytucji). Decyzja o skorzystaniu z instytucji stanu nadzwyczajnego, z jednej strony powoduje bardzo daleko idące skutki dla państwa i obywateli, z drugiej strony najczęściej bywa kontrowersyjna i wywołuje spory. Dlatego instytucja stanu nadzwyczajnego powinna być używana zawsze wyłącznie w niezbędnym zakresie. Mając to na uwadze ustrojodawca dla każdego z trzech stanów nadzwyczajnych przewidział możliwość ich wprowadzania zarówno na całym jak i na części terytorium państwa. Tak aby nadzwyczajne środki były stosowane tylko tam, gdzie ich stosowanie jest rzeczywiście niezbędne.

14. Prezydent wprowadza stan wojenny na wniosek:

- a) Biura Bezpieczeństwa Narodowego
- b) Rady Ministrów
- c) Prezesa Rady Ministrów

Wprowadzenie stanu nadzwyczajnego w państwie niesie za sobą dwa bardzo poważne skutki: po pierwsze powoduje zwiększenie kompetencji organów władzy wykonawczej, po drugie prowadzi do zawieszenia praw i ograniczenia konstytucyjnych swobód obywatelskich. Dlatego Konstytucja powinna wskazywać zasadnicze elementy procedury wprowadzania stanów nadzwyczajnych, pozwalając na ewentualne ustalenie zakresu odpowiedzialności za nadużycie uprawnień do ich zarządzania.

Zgodnie z Konstytucją z 2 kwietnia 1997 r. użycie instytucji stanu wojennego i wyjątkowego wymaga współdziałania trzech organów: Prezydenta, Rady Ministrów i Sejmu. Stany te mogą być wprowadzane przez Prezydenta, ale wyłącznie na wniosek Rady Ministrów. We wniosku tym Rada Ministrów winna określić przyczyny i obszar, na którym ma być wprowadzony stan wojenny czy wyjątkowy, a także odpowiednie do stopnia i charakteru zagrożenia, rodzaje ograniczeń praw i wolności człowieka i obywatela. Prezydent niezwłocznie rozpatruje wniosek, a następnie wydaje rozporządzenie o wprowadzeniu właściwego stanu lub postanawia odmówić wydania takiego rozporządzenia. Rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego bądź wyjątkowego Prezydent zobowiązany jest przedstawić do zatwierdzenia Sejmowi w ciągu 48 godzin od podpisania. Sejm niezwłocznie je rozpatruje i może uchylić bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

15. Sąd Najwyższy:

- a) sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania
- b) sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i administracyjnych w zakresie orzekania
- c) sprawuje nadzór nad działalnością sądów i prokuratur

Zgodnie z art. 183 Konstytucji Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania. Jego zadaniem jest zapewnienie zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa tych sądów ale w sposób, który nie narusza zasad niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów. Zadanie to Sąd Najwyższy wykonuje poprzez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne oraz rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach.

Kasacja przysługuje stronom postępowania od orzeczeń wydanych w drugiej instancji. Rozpatrując kasację Sąd Najwyższy albo utrzymuje orzeczenie albo je uchyla w całości lub w części przekazując sprawę do ponownego rozpoznania albo umarza postępowanie. Sam nie orzeka co do istoty tj. co do winy i kary lub co do roszczeń w prawie cywilnym (w sprawach karnych jeżeli skazanie było oczywiście niesłuszne może uniewinnić oskarżonego), ogranicza się jedynie do wyknięcia zauważonych uchybień i obraży prawa.

Sąd Najwyższy jest uprawniony do podejmowania uchwał zawierających rozstrzygnięcia zagadnień prawnych budzących wątpliwości w konkretnej sprawie, które przedstawiają sądy odwoławcze jako zagadnienia prawne wymagające zasadniczej wykładni. Uchwały podjęte przez Sąd Najwyższy w tym trybie są w danej sprawie wiążące. Sąd Najwyższy rozstrzygający przedstawione zagadnienie prawne może też przejąć całą sprawę do rozpoznania.

16. Wybory do Sejmu „kontraktowego” w 1989 r. odbyły się w oparciu o umowny podział mandatów w stosunku:

- a) 75% dla strony rządowej i 25% dla opozycji
- b) 65% dla strony rządowej i 35% dla opozycji
- c) 35% dla strony rządowej i 65% dla opozycji

Idea zwołania konferencji „okrągłego stołu” pojawiła się w sierpniu 1988 r. jako reakcja na pogłębiający się kryzys społeczno-polityczny w państwie. Obrady „okrągłego stołu” toczyły się w Warszawie w okresie od 6 lutego do 5 kwietnia 1989 r., obejmując dwie sesje plenarne oraz prace w zespołach i podzespołach tematycznych. Wyodrębnione zostały trzy grupy negocjacyjne (tzw. stoliki), obradujące w sprawach : a) reform politycznych, b) polityki społeczno-gospodarczej oraz c) pluralizmu związkowego. W ramach wymienionych głównych zespołów, utworzono 10 grup (tzw. podstolików) zajmujących się szczegółowymi problemami projektowanych reform ustrojowych.

Istotne znaczenie dla przebiegu obrad konferencji „okrągłego stołu” miała seria spotkań roboczych, poprzedzających zwołanie pierwszej sesji plenarnej, wśród których szczególne znaczenie należy przypisać obradom w Magdalence, przeprowadzonym 27 stycznia 1989 r. Spotkanie to, w którym uczestniczyli przedstawiciele „Solidarności” pod przewodnictwem Lecha Wałęsy oraz delegacja rządowa z gen. Czesławem Kiszczakiem na czele, przyniosło przełom w zakresie uzgodnienia najistotniejszych zagadnień politycznych przyszłego kontraktu społecznego: ze strony rządowej padła deklaracja jak najszybszej legalizacji „Solidarności”, zaś obóz opozycyjny zobowiązał się do uczestnictwa w realizacji projektowanych reform społeczno-politycznych oraz do udziału w „niekonfrontacyjnych” wyborach do Sejmu. Szczegółowe zasady przeprowadzenia wyborów parlamentarnych nie zostały co prawda podczas spotkania w Magdalence określone, ustalono jednak zasadę politycznego podziału miejsc poselskich, polegającą na odgórnym zarezerwowaniu części mandatów dla strony koalicyjno-rządowej, przy pozostawieniu reszty do obsadzenia w drodze wolnej konkurencji wyborczej (w istocie oznaczało to przyznanie tych miejsc przedstawicielom opozycji). Porozumienie z 27 stycznia 1989 r. zawierało również zapowiedź przywrócenia urzędu prezydenta, jako instytucji gwarantującej ciągłość ustroją państwa.

Porozumienia konferencji „okrągłego stołu” podpisane zostały 5 kwietnia 1989 r. Umowa społeczna zawarta podczas dwumiesięcznych obrad składała się z trzech elementów: a) stanowiska w sprawie reform politycznych, b) stanowiska w sprawie polityki społecznej, gospodarczej i reform systemowych oraz c) stanowiska w sprawie pluralizmu politycznego. W zakresie przekształceń politycznych, porozumienia „okrągłego stołu” wskazywały: 1) „kontraktowe” wybory do Sejmu, w których stronie rządowej zagwarantowano 65% mandatów poselskich, zaś 35% miejsc pozostawiono wolnej konkurencji (w wyborach zdobyła je opozycja); 2) wolne i demokratyczne wybory do Senatu; 3) wprowadzenie do systemu ustrojowego urzędu prezydenta, posiadającego uprawnienia kontrolne nad parlamentem; 4) legalizację „Solidarności” oraz wprowadzenie pluralizmu związkowego w zakładach pracy; 5) reformę ustroju sądów; 6) poszerzenie katalogu swobód politycznych.

Zasady ustrojowe wynikające z porozumień zawartych przy „okrągłym stole” stanowiły przewidzianą na okres przejściowy hybrydę zreformowanych założeń tzw. socjalistycznej demokracji parlamentarnej oraz podstaw klasycznego ustroju demokratycznego.

17. Z wnioskiem o przeprowadzenie referendum zatwierdzającego zmianę Konstytucji RP mogą wystąpić:

- a) 1/5 składu izby poselskiej
- b) Prezes Rady Ministrów
- c) grupa co najmniej 100 tys. obywateli polskich, posiadających prawo wybierania do Sejmu

Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. jest konstytucją sztywną, co oznacza, iż wprowadzenie zmian w jej treści następuje w szczególnym trybie, utrudnionym w stosunku do zwykłej procedury legislacyjnej. Szczegółowe zasady modyfikacji założeń Ustawy Zasadniczej określa je Rozdział XII. Zgodnie z art. 235 ust.1 Konstytucji, z wnioskiem dokonania zmian w Ustawie Zasadniczej wystąpić mogą: co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat oraz Prezydent Rzeczypospolitej.

Z przepisu powyższego wynika, iż katalog podmiotów wyposażonych w prawo zainicjowania zmian w Konstytucji został zawężony w porównaniu ze zwykłą inicjatywą ustawodawczą : projektu ustawy o zmianie Konstytucji nie mogą bowiem wnieść Rada Ministrów oraz grupa co najmniej 100 tys. obywateli; uwagę w omawianym zagadnieniu zwraca również podniesienie limitu osobowego posłów do co najmniej 92, podczas gdy projekt ustawy może wnieść już grupa 15 przedstawicieli.

Zmiana Konstytucji RP następuje poprzez przyjęcie ustawy, która musi zostać uchwalona w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie, w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat, przy czym istotne jest, iż w celu przeprowadzenia szerokich konsultacji parlamentarnych, pierwsze czytanie

projektu zmian w Ustawie Zasadniczej odbywa się nie wcześniej niż 30 dnia od dostarczenia posłom projektu ustawy. Ustawę o zmianie Konstytucji Sejm uchwała większością co najmniej 2/3 głosów, w obecności przynajmniej połowy ustawowego składu izby poselskiej oraz Senat, bezwzględną większością głosów, przy tożsamym kworum. Dodatkowo wskazać należy, iż w przypadku wniesienia projektu zmian przepisów Rozdziałów I, II i XII Konstytucji RP, uchwalenie ustawy o zmianie Konstytucji nastąpić może nie wcześniej niż 60 dnia po odbyciu pierwszego czytania projektu. Wyłącznie w odniesieniu do zmian wskazanych powyżej trzech Rozdziałów Ustawy Zasadniczej może zostać złożony wniosek o przeprowadzenie referendum zatwierdzającego wprowadzone przekształcenia w treści Konstytucji. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum wystąpić mogą jedynie podmioty uprawnione do wniesienia projektu ustawy o zmianie Konstytucji: 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat oraz Prezydent RP. Stosowny wniosek składany jest na ręce Marszałka Sejmu w terminie 45 dni od uchwalenia ustawy o zmianie Konstytucji przez Senat. Marszałek Sejmu zarządza przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia wpływu wniosku. Co istotne, w przypadku referendum zatwierdzającego zmiany w Rozdziałach I, II i XII Konstytucji RP nie obowiązuje wymóg kworum przewidziany dla referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa z art. 125 Ustawy Zasadniczej; zmiana Konstytucji zostaje bowiem – zgodnie z treścią art. 235 ust. 6 – przyjęta, jeśli opowie się za nią większość głosujących.

Ustawę o zmianie Konstytucji RP przedstawia się Prezydentowi RP, który podpisują ją (nie ma prawa weta) w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia oraz zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

18. Klauzula zaporowa w wyborach do Sejmu RP ustalona została na poziomie:

- a) 5% dla komitetów startujących samodzielnie i 7% dla koalicyjnych komitetów wyborczych
- b) 3% dla komitetów startujących samodzielnie i 6% dla koalicyjnych komitetów wyborczych
- c) 5% dla komitetów startujących samodzielnie i 8% dla koalicyjnych komitetów wyborczych

Do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – według zasady proporcjonalności – wybieranych jest 460 posłów z okręgowych list kandydatów (zgłoszenie listy obwarowane jest warunkiem uzyskania poparcia co najmniej 5000 wyborców, stale zamieszkujących w danym okręgu wyborczym). Wybór dokonywany jest w wielomandatowych okręgach wyborczych, obejmujących obszar województwa lub jego część, liczących od 7 do 19 mandatów.

Ustalenie wyników wyborów do Sejmu, z racji obowiązywania systemu proporcjonalnego oraz zastosowania progów wyborczych, jest procesem

skomplikowanym i czasochłonnym. Zgodnie z art. 133 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - ordynacja wyborcza do Sejmu RP i Senatu RP, w podziale mandatów w okręgach wyborczych uwzględnia się wyłącznie listy tych komitetów wyborczych, które uzyskały w skali całego kraju co najmniej 5% ważnie oddanych głosów. W odniesieniu do koalicyjnych komitetów wyborczych klauzula zaporowa ustalona została na poziomie 8% ważnie oddanych głosów.

W celu ustalenia, które spośród komitetów wyborczych osiągnęły określony w ustawie próg wyborczy, Państwowa Komisja Wyborcza musi uzyskać od wszystkich (41) okręgowych komisji wyborczych dane o wynikach głosowania na poszczególne listy okręgowe. Na podstawie uzyskanych danych, PKW ustala liczbę głosów ważnie oddanych oraz liczbę głosów przypadających na listy okręgowe poszczególnych komitetów wyborczych w skali całego kraju, a tym samym listy, które są uprawnione do partycypacji w podziale mandatów poselskich. O dokonanych ustaleniach Państwowa Komisja Wyborcza powiadamia okręgowe komisje wyborcze, które dokonują podziału mandatów pomiędzy uprawnione listy kandydatów na posłów, stosując – od nowelizacji ordynacji wyborczej dokonanej w dniu 26 lipca 2002 r. – metodę belgijskiego matematyka V. d'Hondta, korzystna dla ugrupowań cieszących się znacznym stopniem społecznego poparcia. Mandaty przypadające na dana listę okręgową uzyskują kandydaci w kolejności zdobytych głosów.

Ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu z 2001 r. przewiduje, iż w przypadku niezyskania 5% ważnie oddanych głosów w skali całego kraju przez listy żadnego z komitetów wyborczych (8% dla koalicyjnych komitetów wyborczych) lub jeśli warunki te spełnią listy tylko jednego komitetu, wówczas procentowe progi uprawniające do udziału w podziale mandatów obniża się odpowiednio do 3% i 5% ważnie oddanych głosów (art. 135 ustawy).

19. Konstruktywne wotum nieufności jest instytucją wywodzącą się z systemu:

- a) prezydenckiego
- b) kanclerskiego
- c) komitetowego

Występujący w Niemczech tzw. kanclerski system rządów, stanowiący odmianę systemu parlamentarnego, opiera się na charakterystycznym ukształtowaniu relacji pomiędzy kanclerzem, parlamentem i prezydentem. Kanclerz wybierany jest przez Parlament Związkowy (Bundestag), mianowany zaś przez prezydenta. Parlament, głosując na kandydata na urząd kanclerza, wyraża jednocześnie zaufanie do jego osoby oraz akceptację dla założeń reprezentowanej przez kandydata polityki. Rząd formalnie powoływany i odwoływany jest przez prezydenta, jednak faktyczny wpływ na określenie składu gabinetu spoczywa w rękach kanclerza: to on bowiem przedkłada

wnioski personalne prezydentowi, który nie może odmówić nominacji zgłoszonego przez kanclerza ministra. Co istotne, ministrowie nie muszą cieszyć się poparciem parlamentu – nawet w przypadku wyrażenia ministrowi wotum nieufności, nie ciąży na nim obowiązek złożenia dymisji. Odpowiedzialność za całokształt polityki rządowej ponosi kanclerz, zaś jego odwołanie nastąpić może poprzez zastosowanie instytucji tzw. konstruktywnego wotum nieufności, wyrażającego się w tym, iż Bundestag wyrażając dezaprobatę dla działań kanclerza, zobowiązany jest jednocześnie do dokonania wyboru jego następcy bezwzględną większością głosów swych członków. Rozwiązanie to ma na celu zapewnienie ciągłości władzy oraz zagwarantowanie przyszłemu kanclerzowi oparcia w większości parlamentarnej. Instytucję konstruktywnego wotum nieufności przyjęła obowiązująca Konstytucja RP, która określa szczegółowe zasady jego wyrażenia w treści art. 158.

20. Interpelacja stanowi środek kontroli:

- a) Sejmu nad Prezydentem RP
- b) Rady Ministrów nad Prezydentem
- c) Sejmu nad Radą Ministrów

Konstytucja RP w art. 95 ust.2 przyznaje Sejmowi prawo sprawowania kontroli nad działalnością Rady Ministrów. Kontrola ta może być realizowana: a) przez Sejm działający w całości (wymienić tu należy instytucje: wotum zaufania, konstruktywnego i zwykłego wotum nieufności, absolutorium, jak również możliwość pociągnięcia członków Rządu do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Trybunałem Stanu); b) wyspecjalizowane organy kontrolne podporządkowane Sejmowi (Najwyższa Izba Kontroli) lub wewnętrzne organy pomocnicze (komisje sejmowe) oraz c) poprzez indywidualną działalność posłów. Do środków kontroli mieszczących się w ostatniej z wymienionych powyżej kategorii zaliczają się interpelacje i zapytania poselskie, pytania w sprawach bieżących oraz wnioski o udzielenie tzw. informacji bieżącej (podkreślenia wymaga, iż prawo złożenia wniosku o udzielenie przez członka Rady Ministrów informacji bieżącej przysługuje grupie co najmniej 15 posłów lub klubowi).

Interpelacja (z łac. *interpellatio* – przerywanie, przeszkadzanie) składana jest w sprawach o zasadniczym charakterze, odnoszących się do problemów związanych z polityką państwa (zakres przedmiotowy interpelacji jest identyczny z przedmiotem wniosku o udzielenie informacji bieżącej). Interpelację składa się w formie pisemnej na ręce Marszałka Sejmu. Powinna ona zawierać krótki opis stanu faktycznego, wynikające zeń pytania oraz wskazanie interpelowanego członka Rady Ministrów. Do wniesienia interpelacji wystarcza podpis jednego posła (treść wniosku podlega wstępnej kontroli przez Prezydium Sejmu pod względem zgodności z przepisami Regulaminu Sejmu).

Marszałek Sejmu informuje izbę na posiedzeniu plenarnym o przedmiocie wniesionych interpelacji oraz o odpowiedziach (lub ich braku) przedłożonych przez interpelowanych.

Na członku Rady Ministrów, do którego skierowana została interpelacja, spoczywa obowiązek udzielenia pisemnej odpowiedzi (z dołączeniem dwóch odpisów) w terminie 21 dni od otrzymania wniosku. Odpowiedź kierowana jest do Marszałka Sejmu, który przesyła ją składającemu interpelację (interpelantowi). Treść pisemnej odpowiedzi ogłaszana jest w załączniku do sprawozdania stenograficznego z posiedzenia Sejmu. W przypadku uznania odpowiedzi za niezadowalającą, interpelantowi przysługuje prawo zwrócenia się do Marszałka Sejmu o wystąpienie do interpelowanego członka Rządu o udzielenie dodatkowych wyjaśnień na piśmie.

Z wnioskiem takim wystąpić można tylko raz, w ciągu 30 dni od otrzymania niezadowalającej odpowiedzi na interpelację, zaś interpelowany udziela dodatkowych wyjaśnień w terminie 21 dni od dnia otrzymania wniosku.

Przedstawiony powyżej tryb składania i rozpatrywania interpelacji poselskich wskazuje, iż omawiany środek kontroli parlamentarnej nad Radą Ministrów przybiera wyłącznie formę pisemną i nie może stanowić przedmiotu dyskusji na posiedzeniach plenarnych.

21. Wniosek o udzielenie Radzie Ministrów wotum nieufności musi uzyskać podpisy co najmniej:

- a) 15 posłów
- b) 46 posłów
- c) 69 posłów

Zasada politycznej odpowiedzialności Rządu przed Sejmem zakłada występowanie instytucji umożliwiających izbie wyrażenie dezaprobaty zarówno dla działań całego Gabinetu (odpowiedzialność kolegialna), jak również poszczególnych jego członków (odpowiedzialność indywidualna).

Instrumentem, za pomocą którego Sejm wyraża brak akceptacji dla polityki realizowanej przez Radę Ministrów *in pleno* jest - zaczerpnięte z systemu kanclerskiego - konstruktywne wotum nieufności. Dla skutecznego złożenia wniosku o wyrażenie Rządowi wotum nieufności konieczne jest zebranie podpisów co najmniej 46 posłów (10% ustawowego składu izby). Fundamentalną cechą instytucji konstruktywnego wotum nieufności jest konieczność zawarcia we wniosku wskazanego imiennie kandydata na przyszłego premiera (w ten sposób inicjatorzy wniosku biorą na siebie odpowiedzialność za utworzenie przyszłego Rządu w razie uzyskania wymaganej większości podczas głosowania). Wniosek o wyrażenie Radzie Ministrów konstruktywnego wotum nieufności może zostać poddany pod głosowanie nie wcześniej niż po upływie 7 dni od daty jego złożenia, co ma na celu przeprowadzenie szerokich konsultacji parlamentarnych. Dla wyrażenia

Rządowi wotum nieufności konieczne jest uzyskanie większości ustawowej liczby posłów (większości bezwzględnej), zaś w przypadku niewystarczającego poparcia dla złożonego wniosku, jego powtórne zgłoszenie może nastąpić nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy (warunek ten nie jest stosowany, jeśli pod kolejnym wnioskiem o wyrażenie Rządowi konstruktywnego wotum nieufności podpisy złoży co najmniej $\frac{1}{4}$ ustawowej liczby posłów (co najmniej 115).

Odpowiedzialność polityczną przed Sejmem ponoszą również członkowie Rady Ministrów. Tryb udzielania wotum nieufności w stosunku do ministra jest w zasadzie analogiczny jak w stosunku do Rady Ministrów, z tym jednakże wyjątkiem, że wniosek o wyrażenie nieufności musi być podpisany przez co najmniej 69 posłów (15% ustawowego składu Sejmu). Procedura sejmowa tym się różni od uchwalania wotum nieufności w stosunku do Rady Ministrów, że wniosek w sprawie wyrażenia wotum nieufności ministrowi, kieruje się do odpowiednich komisji sejmowych (art. 116 ust. 2 regulaminu Sejmu).

22. Spośród wskazanych przesłanek, przesłanką warunkującą zawarcie małżeństwa nie jest:

- a) wiek
- b) odmienność płci
- c) jednoczesna obecność nupturientów

Aby doszło do zawarcia związku małżeńskiego musi zostać wypełniony cały szereg przesłanek przewidzianych przepisami. Z punktu widzenia skutków jakie wywołuje niezachowanie tych przesłanek, można je podzielić na trzy grupy. Do grupy pierwszej (określanej jako przesłanki warunkujące zawarcie małżeństwa albo przesłanki konieczne) zaliczane są te przesłanki, których niezachowanie sprawia, że małżeństwo nie zostaje zawarte. Małżeństwo takie poczytywane jest za nieistniejące. Do drugiej grupy należą przesłanki formalne, których niedopełnienie nie ma wpływu na ważność zawartego związku małżeńskiego. Ich bowiem celem jest np. podkreślenie doniosłości społecznej małżeństwa, czy nadanie czynności zawarcia małżeństwa uroczystego charakteru powagi. Trzecia grupa obejmuje przesłanki wyłączające zawarcie małżeństwa, które mogą stanowić podstawę żądania unieważnienia związku małżeńskiego, zawartego wbrew istnieniu którejkolwiek z nich. Są to tzw. przeszkody małżeńskie.

Przesłanki warunkujące istnienia małżeństwa (przesłanki konieczne) określa art. 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Z tego przepisu wynika, że małżeństwo może zawrzeć tylko mężczyzna i kobieta. W prawie polskim wykluczone jest więc zawieranie małżeństw homoseksualnych tak, jak ma to miejsce w niektórych innych państwach (np. Holandia). Oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński muszą być złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, a za granicą przed konsulem lub osobą wyznaczoną do pełnienia funkcji konsula. Można również zawrzeć małżeństwo – ze skutkami w świetle prawa polskiego – przed duchownym. Nie jest to możliwe jednak przed

jakimkolwiek duchownym W przepisach zostały bowiem wskazane kościoły i związki wyznaniowe, przed duchownymi których można zawrzeć takie małżeństwo. Jedynie tytułem przykładu można wskazać na następujące kościoły: Kościół Rzymskokatolicki, Kościół Ewangelicko – Reformowany, Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Polskokatolicki i in. W przypadku zawierania małżeństwa przed duchownym konieczne jest ponadto złożenie przed nim, przez osoby zawierające małżeństwo, że wolą ich jest jednocześnie zawarcie małżeństwa w świetle prawa polskiego. Małżeństwo zawarte przed duchownym wywołuje więc takie same skutki jak małżeństwo zawarte przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Konieczne jest jednak wówczas sporządzenie aktu małżeństwa przez tego kierownika na podstawie dokumentów przekazanych mu przez duchownego, przed którym został zawarty związek małżeński.

Oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński obu stron muszą być zgodne. Oświadczenie to powinny złożyć osoby jednocześnie obecne przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Nie jest więc możliwa sytuacja, że np. mężczyzna złoży takie oświadczenie o godzinie 9–ej , a kobieta o godzinie 12–ej. Od wspomnianej zasady jednoczesnej obecności ustawodawca przewidział wyjątek, dopuszczając zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika. Na takie zawarcie małżeństwa musi jednak zezwolić sąd. Niedopełnienie jednej ze wspomnianych uprzednio przesłanek (np. przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński złożą dwaj mężczyźni) skutkuje tym, że małżeństwo w ogóle nie zostaje zawarte. Mówi się wówczas o tzw. małżeństwie nieistniejącym.

23. Sąd w wyroku rozwodowym:

- a) zawsze orzeka o winie
- b) orzeka o winie, gdy zażądają tego oboje małżonkowie
- c) nie orzeka o winie na zgodne żądanie małżonków

Jeżeli spełnione zostały przesłanki pozytywne rozwodu (tj. zupełny i trwały rozkład pożycia między małżonkami) oraz nie ma przesłanek negatywnych (np. orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z dobrem wspornych małoletnich dzieci małżonków albo z zasadami współżycia społecznego) wówczas sąd orzeka rozwód. Orzeka wówczas również, czy i który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia. Sąd może więc ustalić, że winę ponosi wyłącznie jeden z małżonków, oboje małżonkowie są winni, albo oboje małżonkowie nie są winni rozkładu pożycia. Jednakże jeżeli zgodnie zażądają tego oboje małżonkowie, wówczas sąd zaniecha orzekania o winie. Zgodny wniosek małżonków w tej sprawie jest bowiem dla sądu wiążący.

Sprawy rozstrzygane przez sąd rozwodowy można usystematyzować w trzech grupach. Grupa pierwsza dotyczy kwestii o których sąd orzeka obligatoryjnie z urzędu. W drugiej grupie mieszczą się sprawy, co do których

sąd orzeka na żądanie tylko jednego z małżonków. Trzecia grupa obejmuje sprawy rozstrzygane przez sąd rozwodowy na zgodny wniosek stron.

Grupa pierwsza to rozstrzygnięcia o:

- 1) władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków (sąd może np. pozbawić tej władzy jednego z rodziców albo też oboje);
- 2) kontaktach rodziców z dzieckiem (sąd może np. zakazać utrzymywania kontaktów z dzieckiem);
- 3) wysokości w jakiej każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka (sąd obowiązany jest więc ustalić zakres świadczeń alimentacyjnych każdego z rodziców wobec dziecka);
- 4) sposobie korzystania ze wspólnie zajmowanego przez małżonków mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkania rozwiedzionych małżonków (np. sąd przydziela każdemu z rozwiedzionych małżonków określoną część zajmowanego mieszkania).

Należy jednak zwrócić uwagę, że aczkolwiek we wspomnianych kwestiach sąd orzeka z urzędu, to jednak rozwiedzeni małżonkowie mogą mieć pewien wpływ na treść rozstrzygnięć sądu. Sąd bowiem ma np. obowiązek uwzględnić porozumienie rozwiedzionych małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem, jeżeli to porozumienie jest zgodne z dobrem dziecka.

W drugiej grupie mieszczą się rozstrzygnięcia o:

- 1) eksmisji ze wspólnie zajmowanego mieszkania małżonka, który swoim rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie;
- 2) podziale majątku wspólnego jeżeli nie spowoduje to nadmiernej zwłoki w postępowaniu (a więc np. nie będzie potrzeby wzywania dodatkowych świadków, powoływania biegłych itp.).

Grupa trzecia obejmuje rozstrzygnięcia o:

- 1) podziale wspólnego mieszkania (jeżeli jest to oczywiście możliwe);
- 2) przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków (jeżeli drugi małżonek wyrazi zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia mu lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego i o ile przyznanie mieszkania jednemu z małżonków jest możliwe).

24. Uznać ojcostwo może:

- a) matka dziecka
- b) mąż matki dziecka
- c) ojciec dziecka nie będący mężem matki

W odniesieniu do ustalenia ojcostwa kodeks rodzinny i opiekuńczy przewiduje trzy jego sposoby:

- 1) domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki,
- 2) uznanie ojcostwa,

3) sądowe ustalenie ojcostwa.

Uznanie ojcostwa polega na tym, że mężczyzna będący ojcem dziecka oświadcza, że jest ojcem dziecka, a matka dziecka to potwierdzi. Uznanie ojcostwa nie może dokonać matka dziecka, ale mężczyzna nie będący mężem matki. Oświadczenie o uznaniu ojcostwa składane jest zazwyczaj przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego albo sądem. W pewnych wypadkach (np. w razie zagrożenia życia matki dziecka) można je złożyć także m.in. przed notariuszem, wójtem, burmistrzem czy przed prezydentem miasta albo starostą.

Mężczyzna może uznać swoje ojcostwo zarówno wobec dziecka poczętego jak i urodzonego, ale przed osiągnięciem przez nie pełnoletności. W następstwie uznania ojcostwa dziecko staje się – w świetle prawa – dzieckiem danego mężczyzny.

25. Nie jest dopuszczalne rozwiązanie przysposobienia:

- a) niepełnego
- b) pełnego
- c) całkowitego

Zgodnie z unormowaniami zawartymi w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, sąd może rozwiązać stosunek przysposobienia z ważnych powodów. Do ważnych powodów zalicza się np. sytuację, w której doszło do rozkładu więzi rodzinnych jakie normalnie istnieją w stosunkach między rodzicami a dziećmi. Rozwiązanie przysposobienia nie jest dopuszczalne, jeżeli wskutek tego ucierpiałoby dobro małoletniego dziecka.

Przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dopuszczają możliwość rozwiązania przysposobienia niepełnego oraz pełnego. Nie jest natomiast dopuszczalne rozwiązanie przysposobienia całkowitego (określanego też jako pełne nierozwiązywalne). Przysposobienie to realizuje bowiem w sposób najpełniejszy ideę upodobnienia przysposobienia do naturalnego stosunku rodzicielskiego.

26. Opiekunem może być ustanowiona osoba, która:

- a) nie ma zdolności do czynności prawnych
- b) ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych
- c) ma pełną zdolność do czynności prawnych

Opieka jest instytucją prawną, która ma na celu zapewnienie pieczy i reprezentacji osobom małoletnim nie pozostającym pod władzą rodzicielską (np. rodzice nie żyją albo zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej przez sąd) lub osobom pełnoletnim całkowicie ubezwłasnowolnionym. Obydwie te kategorie osób nie są w stanie samodzielnie prowadzić swoich spraw. Stąd potrzeba ustanowienia dla nich opiekuna. Opiekuna ustanawia sąd opiekuńczy. Może nim być osoba, która spełnia szereg przesłanek. Nie może być bowiem ustanowiona

opiekunem osoba, która m.in.: nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, została pozbawiona praw publicznych, czy władzy rodzicielskiej,. Nie może być też opiekunem osoba wobec której zachodzi prawdopodobieństwo, że nie wywiąże się należycie z obowiązków opiekuna. Opiekunem nie może być skazany za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności i in.

27. Czynność prawna, dla skuteczności której wystarczające jest złożenie oświadczenia woli to czynność:

- a) konsensualna
- b) realna
- c) jednostronna

Czynność prawna jest to stan faktyczny, w skład którego wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące uzewnętrzną decyzję podmiotu prawa cywilnego, zmierzające do ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki prawne nie tylko wyrażone w oświadczeniu woli lecz także nie objęte tym oświadczeniem, a wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów.

Można dokonywać podziału czynności prawnych według wielu różnych kryteriów. W związku z tym wskazać można następujące postacie czynności prawnych:

- 1) czynności jednostronne i dwustronne
- 2) czynności konsensualne i realne
- 3) czynności rozporządzające i zobowiązujące
- 4) czynności przysparzające i nieprowadzące do przysporzenia
- 5) czynności między żyjącymi i na wypadek śmierci
- 6) czynności odpłatne i nieodpłatne
- 7) czynności kauzalne i abstrakcyjne

Kryterium podziału na czynności jednostronne i dwustronne jest to, czy do ich dokonania wystarczające jest złożenie oświadczenia woli przez jedną stronę, czy przez dwie lub więcej stron. Cechą charakterystyczną czynności prawnych jednostronnych jest to, że dochodzą one do skutku przez złożenie oświadczenia woli tylko przez jedną stronę, np. sporządzenie testamentu, złożenie oferty, wypowiedzenie stosunku najmu. Natomiast czynności prawne dwustronne (umowy) dochodzą do skutku przez złożenie zgodnych oświadczeń woli dwóch lub więcej podmiotów stosunku prawnego. Każda ze stron umowy składa swoje oświadczenie woli drugiej stronie lub wszystkim innym stronom. Przykładem czynności prawnych dwustronnych jest umowa sprzedaży, umowa darowizny, umowa najmu.

Kryterium podziału na czynności prawne konsensualne i realne jest to, czy do ich dokonania wystarczy tylko złożenie oświadczenia woli przez stronę lub wymiana zgodnych oświadczeń woli, czy też konieczne jest jeszcze jakieś

dodatkowe działanie. Do skutecznego dokonania czynności prawnej konsensualnej wystarczające jest aby strona złożyła oświadczenie woli lub strony wymieniły zgodne oświadczenia woli (*solo consensu*). Czynności prawne realne do swej skuteczności wymagają oprócz złożenia oświadczenia lub oświadczeń woli także spełnienia pewnych dodatkowych elementów, jak np. wydanie rzeczy. Przykładem czynności prawnych realnych jest umowa przechowania, umowa użyczenia, zadatek. Jednak większość czynności prawnych w polskim systemie prawnym ma charakter czynności konsensualnych.

28. Prokura udzielana jest:

- a) w dowolnej formie
- b) o formie prokury decyduje forma wymagana dla dokonania określonej czynności przez prokurenta
- c) na piśmie pod rygorem nieważności

Prokura jest odmianą pełnomocnictwa, jest specyficznym rodzajem pełnomocnictwa (art. 109¹ § 1 k.c.). Jej specyfika polega m.in. na tym, że może być udzielona tylko przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców oraz że zakres prokury określa ustawa, a nie wola mocodawcy. Zgodnie z treścią przepisu art. 109¹ § 1 k.c. prokura obejmuje umocowanie do dokonywania czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Prokurent może więc reprezentować przedsiębiorcę przed sądami i organami państwowymi, może dokonywać czynności materialnoprawnych, a także jest umocowany do odbioru oświadczeń woli skierowanych do przedsiębiorcy. Posiada zatem dość szeroki zakres kompetencji. Jednakże z woli ustawodawcy z zakresu prokury wyłączono kilka czynności prawnych wywołujących doniosłe skutki prawne (art. 109³ k.c.). Do tej grupy należy: zbycie przedsiębiorstwa, oddanie go do czasowego korzystania (np. wdzierżawienie przedsiębiorstwa) oraz zbywanie i obciążanie nieruchomości.

Udzielenie prokury jest czynnością prawną jednostronną dokonywaną przez przedsiębiorcę. Ustawodawca wymaga aby prokura była udzielana zawsze w zwykłej formie pisemnej zastrzeżonej pod rygorem nieważności (*ad solemnitatem* art. 109² § 1 k.c.). Do prokury nie ma zastosowania art. 99 § 1 k.c. stanowiący, że jeżeli do ważności czynności prawnej potrzebna jest szczególna forma, pełnomocnictwo do dokonania tej czynności powinno być udzielone w tej samej formie. Prokurentem może być co do zasady wyłącznie osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych (art. 109² § 2 k.c.). Na przedsiębiorcy, który udzielił prokury ciąży obowiązek zgłoszenia tego faktu do rejestru przedsiębiorców.

29. Nabycie własności wskutek zasiedzenia następuje:

- a) z mocy prawa
- b) na mocy orzeczenia sądu
- c) na mocy decyzji administracyjnej

Jednym ze sposobów nabycia własności jest zasiedzenie. Istota zasiedzenia polega na tym, że osoba nieuprawniona nabywa prawo, które faktycznie wykonuje przez czas określony w ustawie. Prawem tym może być prawo własności. Przepisy regulujące zasiedzenie można podzielić na dwie grupy. Pierwsza z nich dotyczy zasiedzenia nieruchomości, a druga zasiedzenia ruchomości. Ustawodawca zróżnicował bowiem przesłanki zasiedzenia nieruchomości i ruchomości. I tak zgodnie z kodeksem cywilnym przesłankami zasiedzenia nieruchomości są: samoistne posiadanie oraz upływ czasu. Samoistne posiadanie polega na tym, że dana osoba włada nieruchomością tak jakby była właścicielem rzeczy. Posiada więc rzeczywistą władzę nad rzeczą. Posiadanie to musi być nieprzerwane. Długotrwałość posiadania zależy natomiast od tego, czy posiadacz nabył je w dobrej czy w złej wierze. W pierwszym przypadku wymagany przez ustawodawcę czas posiadania wynosi 20 lat, a w drugim 30 lat. Posiadacz nie musi jednak być w dobrej wierze przez całe 20 lat. Liczy się bowiem chwila objęcia nieruchomości w posiadanie.

Inaczej kształtują się przesłanki zasiedzenia ruchomości. W tym bowiem wypadku wymagane jest: samoistne, nieprzerwane posiadanie, upływ 3 lat oraz dobra wiara posiadacza przez cały okres 3 lat. W dobrej wierze nie będzie np. ten posiadacz który objął ruchomość w posiadanie w drodze kradzieży. Taka osoba nie stanie się więc właścicielem rzeczy.

W następstwie wypełnienia wspomnianych uprzednio przesłanek posiadacz uzyskuje własność z mocy prawa. Orzeczenie sądu stwierdzające nabycie własności w drodze zasiedzenia ma więc jedynie charakter deklaratoryjny (potwierdzający uzyskanie własności).

30. Posiadacz samoistny to:

- a) najemca
- b) osoba władająca rzeczą jak właściciel
- c) osoba władająca rzeczą jak dzierżawca

Przyjmując za punkt wyjścia różne kryteria można wskazać na następujące rodzaje posiadania: 1) samoistne i niesamoistne, 2) w dobrej i w złej wierze, 3) prawne i bezprawne, 4) wadliwe i niewadliwe.

Ad. 1. Posiadanie samoistne polega na wykonywaniu faktycznego władztwa na rzeczą tak, jak czyni to właściciel. Istnienie posiadania samoistnego jest niezależne od tego, czy posiadaczowi przysługuje prawo władania rzeczą czy też nie. Może nim być więc zarówno właściciel jak i osoba która włada rzeczą nie mając do tego tytułu prawnego. Posiadanie zależne zaś polega na tym, że

wykonywane jest faktyczne władztwo nad rzeczą tak jak czyni to np. użytkownik, najemca czy dzierżawca. Zakres władztwa nad rzeczą posiadacza zależnego jest węższy od władztwa posiadacza samoistnego.

Ad. 2. Posiadaczem w dobrej wierze jest ten posiadacz, który jest przekonany że posiada rzecz zgodnie z przysługującym mu prawem i przekonanie to jest usprawiedliwione obiektywnymi okolicznościami. Na przykład, posiadaczem w dobrej wierze jest posiadacz nieruchomości, który nie wie, że sporządzony przez notariusza akt notarialny nabycia tej nieruchomości jest nieważny. Z kolei posiadaczem w złej wierze jest ten kto wie, albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, że prawo do władania rzeczą mu nie przysługuje. Na przykład, posiadaczem w złej wierze jest złodziej, który ukradł rzecz.

Ad. 3. Posiadanie prawne to posiadanie zgodne z prawem przysługującym posiadaczowi (np. właściciel posiada swoją rzecz). Posiadaczem bezprawnym jest ten posiadacz, który włada rzeczą nie mając do tego tytułu prawnego (np. złodziej rzeczy).

Ad. 4. Z posiadaniem wadliwym mamy do czynienia wówczas, gdy do nabycia posiadania doszło za pomocą środków niedozwolonych (np. samowolnie czy w drodze kradzieży). Posiadanie niewadliwe występuje wtedy, gdy do nabycia posiadania doszło za pomocą dozwolonych środków np. poprzez wydanie rzeczy czy skutek zawartej umowy.

31. Zastaw stanowi prawną formę zabezpieczenia:

- a) ruchomości
- b) nieruchomości
- c) wierzytelności

Zastaw jest prawną formą zabezpieczenia wierzytelności (np. pieniężnej). Jest on z daną wierzytelnością związany. Dlatego też np. przeniesienie wierzytelności zabezpieczonej zastawem skutkuje przeniesieniem zastawu. W przypadku natomiast przeniesienia samej wierzytelności bez zastawu – zastaw wygasa. Ponadto wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej zastawem powoduje wygaśnięcie zastawu.

Przedmiotem zastawu mogą być rzeczy ruchome (udział współwłaściciela w rzeczy ruchomej) lub prawa zbywalne mające wartość majątkową (np. udział w spółce z o.o.). Z treści zastawu wynika m.in., że wierzyciel może zaspokoić swoje żądania z obciążonej zastawem rzeczy bez względu na to kto jest właścicielem tej rzeczy.

32. Świadczenie ciągle polega na:

- a) stałym zachowaniu się dłużnika przez czas trwania stosunku prawnego
- b) powtarzającym się zachowaniu dłużnika w regularnych odstępach czasu
- c) jednorazowym zachowaniu się dłużnika

Świadczenie jest to zachowanie się dłużnika zgodne z treścią zobowiązania oraz czyniące zadość oczekiwaniom wierzyciela. Treścią świadczenia jest albo działanie dłużnika albo zaniechanie z jego strony. W obrocie cywilnoprawnym występuje cały szereg różnorodnych świadczeń. Wśród nich spotykamy świadczenia jednorazowe, okresowe i ciągłe. W przypadku świadczenia jednorazowego jego treść i rozmiar oznaczone są w momencie zaciągania zobowiązania dłużnika. Do jego spełnienia wystarczy niekiedy jednorazowe zachowanie się dłużnika. Z kolei świadczenie okresowe polega na stałym dawaniu w pewnych odstępach czasu np. pewnej ilości pieniędzy. Świadczenie okresowe składa się z pewnej ilości świadczeń jednorazowych, które nie muszą składać się na całość określoną z góry. Charakterystyczne dla tego rodzaju świadczenia jest powtarzanie się kolejnych świadczeń w pewnych odstępach czasu. Przykładem może być zapłata czynszu w umowie najmu. Ze świadczeniem ciągłym mamy zaś do czynienia wówczas, gdy jego spełnienie wymaga zachowania się dłużnika przez czas trwania stosunku prawnego i nie jest możliwe jednorazowe wykonanie tego świadczenia. Jako przykład może posłużyć wykonanie umowy przechowania, w ramach której przechowawca – przez czas trwania umowy – sprawuje pieczę nad rzeczą oddaną mu na przechowanie.

33. Ważność umowy przedwstępnej zależy od:

- a) zawarcia w jej treści istotnych postanowień umowy przyrzeczonej
- b) wskazania w jej treści terminu, w którym powinna być zawarta umowa przyrzeczona
- c) zawarcia jej w formie aktu notarialnego

Sens umowy przedwstępnej polega na tym, że strony zobowiązują się do zawarcia w przyszłości oznaczonej umowy. Niejednokrotnie bowiem nie jest możliwe w danej chwili zawarcie umowy przyrzeczonej (definitywnej), a strony chcą sobie zapewnić zawarcie takiej umowy w przyszłości. Ważność umowy przedwstępnej zależy od zamieszczenia w niej istotnych postanowień umowy przyrzeczonej. Strony powinny zamieścić więc w takiej umowie wszelkie postanowienia mające tak doniosłe znaczenie dla stron, że bez nich umowa przyrzeczona nie zostałaby zawarta. Przesłanką ważności umowy przedwstępnej nie jest natomiast wskazanie w jej treści terminu, w którym powinna być zawarta umowa przyrzeczona. Jeżeli ten termin nie zostanie w umowie wskazany, wówczas umowa przyrzeczona powinna być zawarta w odpowiednim terminie wyznaczonym przez stronę uprawnioną do żądania zawarcia umowy

przyrzeczonej. Dla ważności umowy przedwstępnej nie jest też wymagane zachowania formy szczególnej (np. aktu notarialnego).

34. Szkoda na osobie może mieć charakter szkody:

- a) tylko majątkowej
- b) tylko niemajątkowej
- c) jednocześnie niemajątkowej i majątkowej

Kryterium podziału na szkodę na mieniu oraz szkodę na osobie jest rodzaj naruszonego dobra. W przypadku szkody na mieniu uszczerbek dotyczy bezpośrednio dóbr i interesów poszkodowanego. Szkoda na mieniu ma wyłącznie charakter szkody majątkowej. W przypadku zaś szkody na osobie uszczerbek dotyczy osoby poszkodowanego. Do tego rodzaju szkód należą np. uszkodzenie ciała, czy rozstrój zdrowia oraz ich następstwa w postaci chociażby bólu. Szkoda na osobie przybiera więc postać szkody niemajątkowej. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że może ona mieć również charakter majątkowy, jeżeli zwrócimy uwagę np. na niezbędne koszty leczenia, czy rehabilitacji. W odróżnieniu więc od szkody na mieniu, która ma tylko charakter majątkowy, szkoda na osobie może przybrać postać zarówno szkody niemajątkowej jak i majątkowej.

35. Przesłankami egzoneracyjnymi są:

- a) wina sprawcy szkody i osoby trzeciej
- b) wyłączna wina poszkodowanego i sprawcy szkody
- c) siła wyższa albo wyłączna wina poszkodowanego lub osoby trzeciej

Jedną z istniejących w prawie cywilnym zasad odpowiedzialności odszkodowawczej jest odpowiedzialność na zasadzie ryzyka. Jest ona niezależna od winy sprawcy szkody. Nie można się więc uwolnić od odpowiedzialności na zasadzie ryzyka powołując się na brak winy. Od odpowiedzialności tej można się jednak uwolnić wykazując istnienie jednej z trzech przesłanek egzoneracyjnych. Są nimi: a) siła wyższa, b) wyłączna wina poszkodowanego, c) wyłączna wina osoby trzeciej. Można przyjąć, że siłą wyższą jest zdarzenie nadzwyczajne, zewnętrzne, niemożliwe do zapobieżenia a nawet niejednokrotnie niemożliwe do przewidzenia. Do siły wyższej zalicza się np. katastrofy przyrodnicze. W odniesieniu do winy poszkodowanego w grę wchodzić będzie taka sytuacja, w której zawinione zachowanie się poszkodowanego doprowadza do zaistnienia szkody. Co więcej chodzi o to, że tylko to zachowanie powoduje powstanie szkody. Podobnie rzecz ma się w przypadku winy osoby trzeciej.

36. Lekkomyślność polega na tym, że sprawca:

- a) nie przewiduje skutków swojego zachowania się wskutek nie dołożenia należytej staranności
- b) nie przewiduje skutków swojego zachowania się wskutek rażącego niedbalstwa
- c) przewiduje skutki swojego zachowania się, ale bezpodstawnie sądzi, że ich uniknie

Tradycyjnie winę dzieli się na winę umyślną oraz nieumyślną. Wina umyślna polega na tym, że sprawca chce swoim zachowaniem wywołać szkodę albo co najmniej na zaistnienie takiego skutku się godzi. Z kolei winę nieumyślną można podzielić na lekkomyślność, niedbalstwo oraz rażące niedbalstwo. Lekkomyślność polega na tym, że sprawca zdaje sobie sprawę ze skutków swojego zachowania się lecz bezpodstawnie sądzi, iż go uniknie. W przypadku natomiast niedbalstwa sprawca nie wyobraża sobie skutku działania chociaż może i powinien sobie ten skutek wyobrazić. W odniesieniu do rażącego niedbalstwa wskazuje się, że sprawca nie zachował staranności nawet takiej, jaką można wymagać od osób nawet najmniej rozgarniętych.

37. Świadczenie pieniężne powinno być spełnione w miejscu:

- a) określonym przez dłużnika
- b) zamieszkania dłużnika
- c) zamieszkania lub siedzibie wierzyciela

Miejscem spełnienia świadczenia jest miejsce w którym dłużnik powinien spełnić swoje świadczenie. W przypadku świadczenia pieniężnego powinno ono zostać spełnione w miejscu zamieszkania (co do osoby fizycznej) lub siedzibie (w odniesieniu do osoby prawnej) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia. Jeżeli wierzyciel zmienił miejsce zamieszkania (siedzibę) po powstaniu zobowiązania, wówczas ponosi on spowodowaną przez tę zmianę nadwyżkę kosztów przesłania.

38. Do pierwszej grupy spadkobierców ustawowych należą:

- a) małżonek i rodzice spadkodawcy
- b) małżonek i dzieci spadkodawcy
- c) Skarb Państwa

W polskim systemie prawnym przewidziano, że dziedziczenie może nastąpić albo na podstawie ustawy albo na podstawie testamentu. Pierwszeństwo przysługuje dziedziczeniu testamentowemu. Natomiast dziedziczenie z ustawy całego spadku ma miejsce dopiero wówczas, gdy spadkodawca nie pozostawił ważnego testamentu albo gdy powołane przez niego osoby nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami (art. 926 § 2 k.c.). Możliwe jest także dziedziczenie ustawowe tylko co do części spadku (art. 926 § 3 k.c.). Występuje ono wtedy,

gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy którakolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Do kręgu spadkobierców ustawowych przepisy kodeksu cywilnego zaliczają: zstępnych spadkodawcy (dzieci, wnuki, prawnuki, itd.), jego małżonka, rodziców, rodzeństwo, zstępnych rodzeństwa, dziadków spadkodawcy oraz pasierbów spadkodawcy. Krąg tych spadkobierców wyznaczony został zatem w oparciu o związki rodzinne, wynikające z więzów krwi, małżeństwa, przysposobienia. W przypadku braku spadkobierców ustawowych wyznaczonych w oparciu o związki rodzinne, do dziedziczenia na podstawie ustawy dochodzą gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy oraz Skarb Państwa.

W pierwszej kolejności do dziedziczenia z ustawy powołani są: dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, którzy dziedziczą w częściach równych (art. 931 § 1 k.c.). Przy czym część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza, niż jedna czwarta całości spadku. W przypadku gdy dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych (art. 931 § 2 k.c.), a więc wnukom spadkodawcy. Dzieci spadkodawcy powołane do dziedziczenia z ustawy w pierwszej grupie to zarówno dzieci pochodzące z małżeństwa, jak i dzieci pozamałżeńskie, których ojcostwo spadkodawcy zostało prawnie ustalone. Oprócz dzieci biologicznych spadkodawcy, dziedziczenie ustawowe obejmuje także dzieci przysposobione przez niego (art. 936 i 937 k.c.). Do pierwszej grupy spadkobierców ustawowych, oprócz zstępnych spadkodawcy, należy także jego małżonek. Aby małżonek spadkodawcy mógł dziedziczyć po nim z ustawy musi pozostawać w chwili otwarcia spadku w formalnym związku małżeńskim. Dokumentem stwierdzającym status małżonka spadkodawcy jest akt małżeństwa. Wyłączony od dziedziczenia ustawowego jest małżonek spadkodawcy pozostający w separacji orzeczonej przez sąd (art. 935¹ k.c.).

Do drugiej grupy spadkobierców ustawowych należą: małżonek spadkodawcy, jego rodzice, rodzeństwo i zstępni rodzeństwa (np. siostrzeniec, bratanica spadkodawcy) - art. 932 i 933 k.c.

W dalszej kolejności z ustawy dziedziczą dziadkowie spadkodawcy. Zgodnie z treścią przepisu art. 934 § 1 k.c. w braku zstępnych, małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa spadkodawcy, cały spadek przypada dziadkom spadkodawcy. Dziedziczą oni w częściach równych. Jest to nowe rozwiązanie w kodeksie cywilnym, które zostało wprowadzone na mocy noweli k.c. z dnia 2 kwietnia 2009 r. i weszło w życie dnia 28 czerwca 2009 r.

W przedostatniej grupie spadkobierców ustawowych przepisy kodeksu cywilnego wymieniają pasierbów spadkodawcy (art. 934¹ k.c.). W braku małżonka spadkodawcy i krewnych, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada w częściach równych tym dzieciom małżonka spadkodawcy, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku. Powyższe

rozwiązanie również jest nowością w unormowaniach kodeksu cywilnego i obowiązuje od dnia 28 czerwca 2009 r.

Do ostatniej grupy spadkobierców ustawowych powołana została gmina ostatniego zamieszkania spadkodawcy oraz Skarb Państwa (art. 935 k.c.). Zgodnie z treścią przepisu art. 935 k.c. w przypadku braku małżonka spadkodawcy, jego krewnych i dzieci małżonka spadkodawcy, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowemu. Jeżeli ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Rzeczypospolitej Polskiej nie da się ustalić albo ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, spadek przypada Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu.

39. Testament może sporządzić:

- a) osoba posiadająca ograniczoną zdolność do czynności prawnych w zakresie przedmiotów oddanych jej przez przedstawiciela ustawowego do swobodnego użytku
- b) osoba prawna
- c) osoba, która ukończyła 18 lat i nie została ubezwłasnowolniona

Możność sporządzenia testamentu określana jest mianem zdolności testowania. Zgodnie z treścią przepisu art. 944 § 1 k.c. ważny testament może sporządzić wyłącznie osoba fizyczna, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, a zatem osoba, która ukończyła 18 lat i nie została ubezwłasnowolniona ani częściowo, ani całkowicie.

Przepisy kodeksu cywilnego przewidują, że osoby z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych (a więc osoby pomiędzy 13 a 18 rokiem życia i osoby ubezwłasnowolnione częściowo) mogą w pewnym zakresie dokonywać czynności prawnych tak, jakby przysługiwała im pełna zdolność do czynności prawnych (np. art. 21, art. 22 k.c.). Dotyczy to jednak wyłącznie czynności między żyjącymi. Natomiast na gruncie prawa spadkowego rozwiązanie to nie zostało przyjęte. Osoby takie nie mogą zatem rozporządzać na wypadek śmierci swoim zarobkiem ani przedmiotami majątkowymi oddanymi im do swobodnego użytku. Zdolność testowania ocenia się na chwilę sporządzania testamentu. Późniejsze zmiany w jej zakresie nie wpływają na ważność testamentu sporządzonego wcześniej.

40. Spadkobiercą nie może być:

- a) fundacja
- b) Skarb Państwa
- c) uznany za niegodnego dziedziczenia

Spadkobiercą jest osoba, która posiada zdolność do dziedziczenia, czyli zdolność do nabycia praw i obowiązków tworzących spadek. Dzięki zdolności

do dziedziczenia spadkobierca wstępuje w ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego. Zgodnie z treścią przepisu art. 927 § 1 k.c. spadkobiercą nie może być osoba fizyczna, która nie żyje w chwili otwarcia spadku, ani osoba prawna, która w tym czasie nie istnieje. Od tej reguły przewidziano dwa wyjątki dotyczące dziecka poczętego (*nasciturusa*) i fundacji ustanowionej przez spadkodawcę w testamencie (art. 927 § 2 i § 3 k.c.).

W doktrynie wyróżnia się bezwzględną i względną niezdolność do dziedziczenia. Niezdolność bezwzględna polega na niemożności dziedziczenia w ogóle, czyli niemożności bycia spadkobiercą po jakimkolwiek spadkodawcy. Natomiast względna niezdolność do dziedziczenia oznacza niemożność dziedziczenia po określonej osobie (spadkodawcy). Sytuacja taka występuje na przykład w razie wydania orzeczenia sądowego o uznaniu spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia (art. 928 k.c. i nast.) lub w przypadku osoby, która zrzekła się dziedziczenia.

41. Przedmiotem dowodu w procesie cywilnym są co do zasady:

- a) mające zastosowanie dla rozstrzygnięcia spornego stosunku prawnego przepisy prawne
- b) fakty (twierdzenia stron o zaistnieniu okoliczności faktycznych przytoczonych na uzasadnienie powództwa lub podnoszonych w trakcie procesu zarzutów)
- c) te podniesione przez strony procesowe twierdzenia, jakie uzasadniać mają fakt posiadania przez nie zdolności sądowej i procesowej

Występujący w ramach każdego postępowania rozpoznawczego etap postępowania dowodowego odgrywa istotne znaczenie procesowe. W jego to bowiem ramach, za pomocą prowadzonych w sprawie dowodów, organ procesowy dążyć będzie do ustalenia istnienia faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Dowodem w sprawie cywilnej jest wszystko to, co stanowiąc nośnik informacji odzwierciedlającej w pełni badany stan rzeczy, umożliwi poznanie prawdy w oparciu o logiczną rekonstrukcję faktów jakie w dalszej kolejności stanowią przecież podstawę faktyczną zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia. Na gruncie procesowym pojęcie dowodu utożsamiane jest z pojęciem środka dowodowego, a więc takiego, za pomocą którego strona (uczestnik) dowodzić będzie prawdziwości twierdzeń o istnieniu oznaczonych faktów wskazywanych na uzasadnienie powództwa (wniosku) lub podnoszonych w trakcie toczącego się postępowania zarzutów.

Tak więc co do zasady przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.), precyzyjniej zaś ujmując – twierdzenia stron procesu (uczestników postępowania nieprocesowego) o zaistnieniu takich faktów przytoczone bądź na uzasadnienie powództwa (wniosku), bądź jako zarzuty zgłaszane w trakcie toczącego się postępowania. Procesowi dowodzenia podlegają:

- 1) fakty prawotwórcze, powodujące powstanie stosunku prawnego (np. fakt zawarcia umowy),
- 2) fakty tamujące powstanie prawa (np. fakt braku jednego z warunków ważności ocenianej pod tym kątem w trakcie toczącego się postępowania czynności prawnej),
- 3) fakty niweczące prawo (np. fakt uprzedniego spełnienia przez dłużnika dochodzonego przez sądem świadczenia).

Wyjątkowo też przedmiotem dowodu mogą być zasady doświadczenia życiowego, to jest zasady, jakie zostały ukształtowane zostały w ramach ogólnego ludzkiego doświadczenia albo w ramach poszczególnych nauk i sztuk, przemysłu, handlu itp. Ich dowodzenie, najczęściej za pomocą dowodu z opinii biegłego, służyć ma sądowi do ustalenia okoliczności faktycznych jak i dokonania ich prawidłowej subsumpcji prawnej na etapie orzekania merytorycznego. Co do zasady przedmiotem dowodu nie powinny być natomiast normy prawne wynikające z treści przepisów prawnych, mających zastosowanie dla rozstrzygnięcia spornego stosunku prawnego. Sąd winien bowiem znać obowiązujące przepisy prawne (*zasada iura novit curia*) i stosować je bez względu na to, czy pozostałe podmioty postępowania powołały się na mającą zastosowanie w danej sprawie normę prawną, czy też powołały się na normę prawną w sposób niewłaściwy. Jedynie w razie wątpliwości sądu co do treści prawa obcego lub obcej praktyki sądowej może on zwrócić się do Ministra Sprawiedliwości o udostępnienie tekstu tego prawa oraz wyjaśnienie obcej praktyki sądowej (zob. art. 1143 § 1 i 3 k.p.c.).

42. Rozstrzygając w procesie cywilnym sprawę cywilną co do jej istoty (merytorycznie) sąd wydaje:

- a) postanowienie
- b) zarządzenie
- c) wyrok

Problematyka zapadających w postępowaniu cywilnym orzeczeń sądowych wiąże się z kwestią najbardziej istotnych, z punktu widzenia celu, jakiemu służy postępowanie cywilne, czynności procesowych organów sądowych, jakimi są czynności o charakterze decyzyjnym. To właśnie te czynności przesądzają o wyniku toczącego się w sprawie cywilnej postępowania, skoro za ich pomocą właściwy organ procesowy rozstrzygnie sprawę co do jej istoty (w tym wypadku wydawane są orzeczenia merytoryczne) lub też orzeknie o samym toku postępowania w konkretnej sprawie (za pomocą orzeczenia procesowego).

Analiza przepisów kodeksu postępowania cywilnego zezwala na wyodrębnienie głównych form orzeczeń, a to:

- 1) wyroków,
- 2) nakazów zapłaty,
- 3) postanowień,

- 4) uchwał,
- 5) wpisów w istniejącej księdze wieczystej; obok nich wyróżnić też można jedną z najmniej skomplikowanych form czynności decyzyjnych przewodniczącego a niekiedy i sądu, a mianowicie
- 6) zarządzenie sądu lub przewodniczącego.

Pomiędzy wskazanymi formami orzeczeń (oraz zarządzeniami) istnieją różnice dotyczące formy i sposobu wydania, treści danego orzeczenia czy zarządzenia, zaskarżalności, zakresu stosowania jak również skutków prawomocności oraz dopuszczalności skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania. Odstępując jednak od szczegółowego omawiania problematyki poszczególnych form orzeczeń, charakteryzować je można za pomocą przedstawionych niżej pojęć o charakterze definicyjnym.

Wyrok jest podstawową formą orzeczenia merytorycznego sądu, rozstrzygającego sprawę rozpoznawaną w procesowym trybie postępowania rozpoznawczego co do jej istoty. Orzeczenie to ma formę najbardziej solenną (uroczystą) spośród wszystkich orzeczeń sądowych i zapada – co do zasady – po przeprowadzeniu i zamknięciu rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.) oraz po odbyciu przez sędziów niejawnego narady nad wyrokiem (art. 324 § 1 k.p.c.).

Nakaz zapłaty jest formą merytorycznego orzeczenia sądowego, wydawanego przez sąd lub referendarza sądowego w procesowym trybie postępowania rozpoznawczego wówczas, gdy przepis szczególny kodeksu przewiduje jej wydanie (argument z art. 353¹ § 1 k.p.c.). Taką formę merytorycznego rozstrzygnięcia organu sądowego (sądu lub referendarza sądowego), wydawanego na posiedzeniu niejawnym, spotyka się w jednym z dwóch rodzajach procesowych postępowań odrębnych, to jest w ramach postępowania nakazowego i postępowania upominawczego (co do tych odrębnych postępowań w procesie zob. art. 481 – 505 k.p.c.).

Postanowienie jest tą formą orzeczenia organu sądowego (sądu, a niekiedy także i referendarza sądowego) jaka w przeciwieństwie do wyroku i nakazu zapłaty wydawanych w procesie funkcjonuje w obu trybach postępowania procesowego, w postępowaniach pomocniczych czy też w postępowaniu egzekucyjnym. W procesie, za pomocą takiego orzeczenia sąd rozstrzygać będzie kwestie pozamerytoryczne, a więc te, jakie odnoszą się do toku postępowania w rozpoznawanej sprawie cywilnej (argument z art. 354 k.p.c.). W postępowaniu nieprocesowym postanowienie funkcjonuje natomiast jako forma orzeczenia stosowana przez organ procesowy nie tylko dla rozstrzygnięcia kwestii procesowych, ale także i merytorycznych. Jak wynika bowiem z treści art. 516 k.p.c. orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Uchwały, jako formy orzeczeń sądu rozstrzygających sprawy cywilne wiążą się bezpośrednio z funkcjonowaniem Sądu Najwyższego. Tak więc normatywnych podstaw wyodrębnienia wskazanej formy orzeczenia poszukiwać

należy poza kodeksem postępowania cywilnego, w treści przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym (zob. art. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym).

Wpisy w księdze wieczystej są formą orzeczeń sądowych (sądu lub referendarza sadowego) właściwą dla postępowania wieczystoksięgowego a więc szczególnego rodzaju postępowania nieprocesowego związanego z prowadzeniem przez sądy rejonowe ksiąg wieczystych (zob. art. 626⁸ § 6 k.p.c.). Za pomocą takiego orzeczenia organ procesowy ujawnia w księdze wieczystej fakt powstania, przeniesienia, zmiany oraz ustania praw rzeczowych i wskazanych w art. 16 ustawy z dnia 06 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece, tekst jednolity Dz. U. z 2001 roku, nr 124, poz. 1361 – ze zmianami praw osobistych i roszczeń, jak i ostrzeżenie o niezgodności stanu prawnego wynikającego z treści wpisu w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Wpisem w rozumieniu tej ustawy jest także wpis wykreślenia ujawnionego wcześniej prawa czy też roszczenia (art. 626⁸ § 7 k.p.c.).

Zarządzenie jest najmniej skomplikowaną formą aktów decyzyjnych organów sądowych, odnoszącą się do pojawiających się w trakcie postępowania cywilnego kwestii incydentalnych. Taka forma czynności decyzyjnych zastrzeżona została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego dla czynności procesowych przewodniczącego a niekiedy także i sądu (zob. np. art. 216, 218-219 k.p.c.).

43. Podmiotami sądowego postępowania egzekucyjnego są według terminologii kodeksowej, obok organu egzekucyjnego:

- a) powód i pozwany
- b) wnioskodawca i uczestnik
- c) wierzyciel i dłużnik

Osiągnięcie celu postępowania cywilnego, jakim jest rozpoznanie sprawy cywilnej, nie zawsze jest możliwe jedynie w ramach jednego z omawianych uprzednio sądowych postępowań rozpoznawczych (w procesie lub postępowaniu nieprocesowym). Niekiedy bowiem dochodzi do takich sytuacji prawnych, w których to podmiot postępowania rozpoznawczego, pomimo stwierdzenia istnienia po jego stronie obowiązku świadczenia na rzecz innego podmiotu tego postępowania w prawomocnym, wykonalnym orzeczeniu sądowym (tytułe egzekucyjnym) nie realizuje tego świadczenia w sposób dobrowolny. Pojęciem wspomnianego tutaj świadczenia określa się wynikający z treści obowiązku sposób zachowania się tego podmiotu. Orzeczenie zaś prawomocne i wykonalne, to pochodzące od sądu orzeczenie, jakie nie podlega już zaskarżeniu w toku instancji, nadające się wykonania w drodze egzekucji sądowej. Dla takich to właśnie sytuacji prawnych ustawodawca przewidział w kodeksie postępowania cywilnego zespół środków, jakie - z zasady wskutek żądania podmiotu uprawnionego - właściwy organ egzekucyjny (sąd lub działający przy sądzie komornik) może zastosować w celu przymuszenia

podmiotu obowiązane do spełnienia świadczenia. Zespół tych środków nazywa się egzekucją a ich stosowanie następuje zasadniczo w ramach sądowego postępowania egzekucyjnego.

W postępowaniu egzekucyjnym, obok organu egzekucyjnego, biorą udział dwie strony, a to wierzyciel egzekwujący oraz dłużnik egzekwowany. Wierzycielem egzekwującym jest tutaj osoba określona w tytule wykonawczym jako uprawniona do świadczenia, z wniosku której i na rzecz której prowadzone jest postępowanie egzekucyjne. Dłużnikiem egzekwowanym jest osoba określona w tytule wykonawczym jako zobowiązana do określonego świadczenia i przeciwko której prowadzone jest postępowanie egzekucyjne. Poza organem egzekucyjnym oraz stronami (dłużnikiem i wierzycielem) w postępowaniu egzekucyjnym mogą brać udział także i inne podmioty, zwane uczestnikami. Pojęciem tym określa się te podmioty, które to nie będąc wprawdzie zainteresowane wynikiem prowadzonej egzekucji, w ramach toczącego się postępowania egzekucyjnego posiadają interes prawny realizowany w jego ramach (np. nabywca licytacyjny nieruchomości – art. 976 k.p.c., współwłaściciel nieruchomości przy egzekucji prowadzonej w celu zniesienia współwłasności nieruchomości).

Podstawą egzekucji sądowej jest tytuł egzekucyjny zaopatrzone w klauzulę wykonalności (art. 776 k.p.c.). Jest to tzw. tytuł wykonawczy. Użyty w treści art. 776 k.p.c. pojęciem tytułu egzekucyjnego określa się dokument urzędowy (najczęściej orzeczenie sądowe) stwierdzający fakt istnienia po stronie wierzyciela świadczenia, zaś po stronie dłużnika obowiązku spełnienia tego świadczenia. Klauzula wykonalności jest zaś aktem sądowym stwierdzającym fakt nadawania się tytułu egzekucyjnego do wykonania w drodze egzekucji sądowej.

Realizacja tytułu wykonawczego następuje w ramach tych przepisów ustawy, jakie dotyczą dwóch zasadniczych rodzajów egzekucji, a to egzekucji świadczeń pieniężnych i egzekucji świadczeń niepieniężnych. Kryterium takiego podziału stanowi rodzaj świadczenia, jakie ma zostać zrealizowane w ramach postępowania egzekucyjnego. Dla wspomnianych tutaj rodzajów egzekucji ustawodawca przewidział odrębne sposoby egzekucji.

44. Postępowanie sprawdzające powinno być zakończone od otrzymania zawiadomienia o przestępstwie w terminie:

- a) 7 dni
- b) 30 dni
- c) 3 miesiące

Czynności sprawdzające określane obecnie mianem postępowania sprawdzającego normuje przepis art. 307 kodeksu postępowania karnego. Czynności te nie stanowią integralnej części postępowania przygotowawczego,

ponieważ toczą się one przed wszczęciem postępowania (czynności przedprocesowe) i w formie nieprocesowej (czynności nieprocesowe).

Czynności postępowania sprawdzającego służą sprawdzaniu faktów podanych w zawiadomieniu o przestępstwie lub uzupełnianiu danych w nim zawartych. Ich celem jest ustalenie czy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w zawiadomieniu, ale też i sprawdzenie czy nie przeszkód prawnych w ściganiu, jeżeli pojawiają się co do tego wątpliwości, albo też usunięcie takich przeszkód, gdy jest to prawnie możliwe.

Czynności postępowania sprawdzającego w odniesieniu do faktów wskazanych w zawiadomieniu powinny być podejmowane wtedy, gdy zawiadomienie stwarza jedynie przypuszczenie podejrzenia popełnienia przestępstwa, co nie wystarcza do wszczęcia dochodzenia lub śledztwa. Należy je podjąć także wtedy, gdy zawiadomienie zawiera braki, które nie pozwalają przyjąć, że zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa w sposób jaki pozwalałby na wydanie postanowienia o wszczęciu, ze spełnieniem wszystkich wymogów formalnych tego postanowienia, ale też jednocześnie brak jest podstaw do odmowy wszczęcia. A postanowienie o wszczęciu śledztwa wydaje się: z urzędu lub wskutek zawiadomienia o przestępstwie jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. W postanowieniu tym określa się czyn będący przedmiotem postępowania oraz jego kwalifikację prawną.

W zależności od sytuacji organ może:

zażądać uzupełnienia zawiadomienia przez zawiadamiającego, np. przesłania dodatkowych dokumentów, sam podjąć czynności, które z założenia mają mieć charakter nieprocesowy.

Nie wolno przeprowadzać tu czynności protokołowanych, oprócz:

1. przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, które zaczyna te czynności,
2. przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej dla uzupełnienia danych zawartych w jej zawiadomieniu,
3. przyjęcia do protokołu wniosku o ściganie.

Pozostałe niezbędne czynności powinny mieć charakter nieprocesowy, operacyjny (np. obserwacja, rozpytanie).

Ustawa Prawo bankowe upoważnia ponadto prokuratora do wystąpienia już w toku czynności sprawdzających do banku o udostępnienie informacji o obrotach i stanach rachunków bankowych klienta, którego dotyczy złożone przez bank zawiadomienie o podejrzeniu wykorzystywania banku do celów mających związek z przestępstwem tzw. prania brudnych pieniędzy. Normalnie prokurator może żądać takich informacji dopiero po wszczęciu postępowania karnego przeciwko danej osobie, czyli po przedstawieniu jej zarzutów.

Najpóźniej w terminie 30 dni od otrzymania zawiadomienia o przestępstwie należy wydać postanowienie o wszczęciu śledztwa lub o

odmowie wszczęcia postępowania. W razie potrzeby sprawdzenia informacji uzyskanych z innego źródła niż zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa sprawdzeń dokonuje się także w trybie operacyjnym, ale bez konieczności dochowania 30 – dniowego terminu, który wiąże się jedynie ze sprawdzaniem zawiadomienia o przestępstwie i koniecznością powiadomienia zawiadamiającego o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania. **Termin dla czynności sprawdzających ma charakter instrukcyjny. Postanowienie o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania wydane po upływie 30 dni od zawiadomienia pozostaje skuteczne.** Jednak jeżeli zawiadamiający lub ujawniony pokrzywdzony nie otrzymają o tym informacji w ciągu sześciu tygodni od złożenia zawiadomienia, mogą wystąpić z zażaleniem. **W terminie 30 dni od otrzymania zawiadomienia należy nie tylko zakończyć czynności sprawdzające zawiadomienie, ale także wydać decyzję w przedmiocie wszczęcia.** Czynności o jakich mowa w art. 307 dotyczą jedynie zawiadomienia o przestępstwie. Jeżeli źródłem informacji nie jest zawiadomienie, lecz inna informacja, np. anonim, jej sprawdzenie następuje poprzez działania operacyjne.

45. Warunkowe umorzenie postępowanie karne jest środkiem:

- a) karnym
- b) probacyjnym
- c) zabezpieczającym

Warunkowe umorzenie postępowania karnego należy do grupy tzw. środków probacyjnych. Instytucja warunkowego umorzenia postępowania karnego uregulowana została w Rozdziale VIII kodeksu karnego dotyczącym środków związanych z poddaniem sprawcy próbie. Trzy ze środków usytuowanych w omawianym rozdziale ma charakter środków warunkowych: warunkowe umorzenie postępowania karnego, warunkowe zawieszenie wykonania kary i warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary. Ponadto znalazły się tu: skrócenie ograniczenia wolności, skrócenie środka karnego. Wspólnym elementem dla trzech pierwszych z wymienionych instytucji jest to że związane są z poddaniem sprawcy próbie ale różnią je zarówno cechy o charakterze procesowym jak i materialnym.

Warunkowe umorzenie nie wiąże się z uznaniem winy w formie przewidzianej dla wyroku skazującego, warunkowe zawieszenie wykonania kary jest nierozdzielnie związane z orzeczeniem w wyroku o winie, karze i jej warunkowym zawieszeniu (ewentualnie orzeczeniem środków probacyjnych), natomiast warunkowe przedterminowe zwolnienie jest w istocie orzeczeniem modyfikującym orzeczenie o karze a ściślej o jej wykonaniu, w tym także o środkach probacyjnych.

Generalnie mamy do czynienia z następującymi rozumieniami terminu „środek probacyjny”: instytucja łącząca się z poddaniem sprawcy próbie, dozór i

obowiązki towarzyszące takiej instytucji, dozór towarzyszący poddaniu próbie, zarówno instytucja jak i dozór, czy też dozór i obowiązki ją uzupełniające.

Zasadnicze znaczenie przywiązuje kodeks karny do instytucji dozoru. Osoba poddana próbie w zasadzie nie powinna być pozostawiona sama sobie. Chodzi zarówno o ścisłą kontrolę postępowania takiej osoby na wolności (wolność dozorowana) jak i pomoc dla osoby poddanej dozorowi celem ułatwienia jej procesu resocjalizacyjnego. Niekiedy zastosowanie probacji wiąże się nierozdzielnie ze stosowaniem dozoru kuratorskiego.

46. Jeżeli oskarżony zmarł wszczęte postępowanie karne:

- a) toczy się nadal
- b) umarza się
- c) zawiesza się

Śmierć oskarżonego powoduje zaistnienie braku strony i braku odpowiedzialnego za czyn, którego proces miał dotyczyć, stąd wymusza **niewszczywanie lub umorzenie postępowania**. Proces umarza się w każdym jego stadium, w którym przesłanka ta zaistnieje, także już po wydaniu wyroku, przed jego uprawomocnieniem. W razie śmierci oskarżonego po wniesieniu środka odwoławczego przez jakąkolwiek ze stron lub już w toku postępowania przed sądem odwoławczym umorzenie leży w gestii sądu odwoławczego. Jeżeli natomiast oskarżony zmarł po wydaniu wyroku, który uprawomocnił się to jego śmierć daje podstawę do umorzenia postępowania wykonawczego. Wydanie z kolei orzeczenia merytorycznego mimo śmierci oskarżonego w toku procesu stanowi bezwzględną podstawę do jego uchylenia w trybie odwoławczym i umorzenia postępowania.

Śmierć oskarżonego nie stoi na przeszkodzie procesowi rehabilitacyjnemu (na korzyść zmarłego) w trybie kasacji lub wznowieniu procesu, a w razie zaistnienia podstaw do odszkodowania za niesłuszne skazanie lub tymczasowe aresztowanie, daje możliwość dochodzenia odszkodowania.

Śmierć oskarżonego jest uznawana w orzecznictwie Sądu Najwyższego za okoliczność wyłączającą ukaranie sprawcy, a nie przeszkadza ona orzeczeniu – mimo umorzenia postępowania – o przepadku tytułem środka zabezpieczającego, jeżeli ustalono jego sprawstwo.

47. Każda osoba wezwana w charakterze świadka:

- a) może złożyć zeznania za zgodą oskarżonego
- b) ma obowiązek złożyć zeznania
- c) może złożyć wyjaśnienia

Każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić i złożyć zeznania (art. 177 § 1 kpk). Pojęcie świadka występuje w kodeksie postępowania karnego w dwu podstawowych znaczeniach: w ujęciu faktycznym

jako osoby będącej świadkiem czynu którego dotyczy proces, a więc osoby obecnej przy zdarzeniu przestępnym lub jego fragmencie w znaczeniu procesowym jako osoby wezwanej do postępowania w charakterze świadka, a więc dla złożenia zeznań nie konieczne odnośnie do zdarzenia przestępnego.

W charakterze świadków można bowiem przesłuchiwać specjalistów przybranych do oględzin, eksperymentu czy przeszukania, osoby które przeprowadzały wywiad środowiskowy, lub dostarczyły informacji do tego wywiadu, osobę odnośnie do której prokurator żąda zobowiązania jej do zwrotu korzyści uzyskanych do z przestępstwa kosztem Skarbu Państwa itd.

Art. 177 § 1 kpk statuuje dwa obowiązki świadka: stawienia się na wezwanie i złożenia zeznań. Trzeci obowiązek – mówienia prawdy – wynika z art. 233 § 1 kk oraz z art. 190 kpk. Obowiązek złożenia zeznań eliminowany jest przez tak zwane zakazy dowodowe (art. 179 – 182 kpk), obowiązku tego nie ma też osoba objęta immunitetem dyplomatycznym i konsularnym. Kodeks dopuszcza także zwolnienie od zeznawania oraz możliwość od uchylenia się świadka od odpowiedzi na poszczególne pytania. Obowiązek stawiennictwa eliminowany jest w sytuacjach bezwzględnych zakazów dowodowych, skoro bowiem danej osoby nie wolno w ogóle przesłuchiwać to musi ona stawiać się na bezprawne w takim wypadku wezwanie organu procesowego. Obowiązku stawiennictwa nie mają też osoby objęte immunitetem zakrajowości. Przy zakazach dowodowych o charakterze względnym świadek powinien stawić się na wezwanie i odwołać się do swego prawa nie zeznawania (odmowy zeznań).

48. Mandatem karnym może być nałożona kara:

- a) grzywny
- b) aresztu
- c) każda przewidziana w kodeksie wykroczeń

W postępowaniu mandatowym można nałożyć grzywnę w wysokości do 500 zł. Funkcjonariusz uprawniony do nakładania grzywny w drodze mandatu karnego może ją nałożyć tylko wtedy gdy:

- 1) schwyta sprawcę wykroczenia na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia,
- 2) stwierdzi popełnienie wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy albo za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego a nie zachodzi wątpliwość co do osoby sprawcy czynu,

W wypadku o którym mowa w pierwszym ze wskazanych powyżej punktów nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego nie może nastąpić po upływie 14 dni od daty ujawnienia czynu, natomiast w wypadku o którym mowa w punkcie drugim – 30 dni.

Sprawca wykroczenia może odmówić przyjęcia mandatu karnego.

Funkcjonariusz nakładający grzywnę ma obowiązek określić jej wysokość, wskazać wykroczenie jakie zarzuca sprawcy oraz poinformować go o

prawie odmowy przyjęcia mandatu karnego, a także o skutkach prawnych takiej odmowy.

Mandat karny jakim można nałożyć grzywnę może być: wydawany ukaranemu bezpośrednio po uiszczeniu grzywny, kredytowany, wydawany ukaranemu za potwierdzeniem odbioru, zaoczny.

W razie odmowy przyjęcia mandatu karnego lub nie zapłacenia w terminie grzywny nałożonej mandatem zaocznym organ którego funkcjonariusz nałożył grzywnę występuje do sądu z wnioskiem o ukaranie.

49. Zażalenie może być złożone:

- a) w ciągu 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia
- b) w ciągu 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia, a jeżeli ustawa nakazuje doręczenie postanowienia – od daty doręczenia
- c) w każdym czasie

Zażalenie przysługuje na postanowienia sądu:

- 1) zamykające drogę do wydania wyroku, chyba że ustawa stanowi inaczej,
- 2) dotyczące środków zabezpieczających,
- 3) inne postanowienia jeżeli przepis szczególny przewiduje na nie zażalenie.

Zażalenie przysługuje stronom, ale także osobie której postanowienie bezpośrednio dotyczy, chodzi o taką osobę niebędącą stroną do której odnosi się wprost ta decyzja procesowa. Osoby których postanowienie bezpośrednio dotyka mają z zasady prawo wystąpienia z zażaleniem, jeżeli zażalenie takie przy danej decyzji w ogóle jest przewidziane. Tak więc zażalenie na postanowienie dotyczące przeszukania i zatrzymania rzeczy oraz korespondencji służy w całym postępowaniu karnym każdej osobie, której prawo w ten sposób naruszono, a w razie zarządzenia podsłuchu zażalenie przysługuje każdemu wobec którego go zastosowano.

Osoba uprawniona do wystąpienia z zażaleniem może sporządzić je i złożyć osobiście albo skorzystać w tym zakresie z pomocy pełnomocnika. **Zażalenie wnosi się w terminie 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia, a jeżeli ustawa nakazuje doręczenie postanowienia – od daty doręczenia (art. 460 kpk).**

Odrębny, krótszy bo trzydniowy termin przewidziano na zażalenie na postanowienie o utajnieniu danych świadka incognito i zniesieniu tego utajnienia oraz przy zaskarżaniu postanowienia w przedmiocie przekazania osoby ściganej w trybie europejskiego nakazu aresztowania, gdy zgodził się ona na takie przekazanie.

Zażalenie powinno być złożone na piśmie, możliwe jest złożenie pisemnej odpowiedzi na zażalenie. Zażalenie nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego postanowienia chyba że ustawa stanowi inaczej. Dopuszczalne jest wstrzymanie wykonalności zaskarżonej decyzji procesowej przez sąd który ją wydał lub sąd powołany do rozpoznania zażalenia i może nastąpić zarówno z urzędu jak i na wniosek skarżącego.

Zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania oraz zabezpieczenia majątkowego powinno być przekazane do rozpoznania w ciągu 48 godzin. W innych wypadkach zażalenie powinno być przekazane sądowi powołanemu do jego rozpoznania niezwłocznie.

50. W rozumieniu kodeksu postępowania karnego termin do wniesienia kasacji dla stron wynosi:

- a) 7 dni od daty ogłoszenia orzeczenia
- b) 30 dni od daty doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem
- c) 14 dni od daty doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem

Kasacją może być zaskarżone jedynie takie orzeczenie sądu które:

- 1) ma postać wyroku,
- 2) jest to wyrok sądu odwoławczego,
- 3) kończy on postępowanie,
- 4) jest prawomocny.

Kasacja służy przy tym jedynie w stosunku do tego oskarżonego co do którego zapadło rozstrzygnięcie w przedmiocie procesu, a nie wobec tego co do którego nie podjęto w prawomocnym wyroku żadnego rozstrzygnięcia w tej materii. Inaczej mówiąc kasacja jest dopuszczalna tylko wobec osoby prawomocnie skazanej owym wyrokiem ale nie w stosunku do tej której wprawdzie dotyczył akt oskarżenia, ale wobec której nie zawarto rozstrzygnięcia w tym orzeczeniu.

Wyłączona jest możliwość zaskarżenia kasacją jedynie uzasadnienia sądu odwoławczego. Prawo wniesienia kasacji mają jedynie strony przez co należy rozumieć podmioty które uzyskały status strony w sadowym stadium procesu i utrzymałyby do prawomocnego zakończenia postępowania ale jedynie wtedy gdy posiadały go zgodnie prawem. Prawo do wystąpienia z kasacją mają tylko te strony którym służy prawo do zaskarżania wyroków Sądów I instancji. Nie mają go przeto nieprokuratorscy oskarżyciele publiczni, ale jedynie ci których uprawnienia ograniczają się do popierania oskarżenia w I instancji. Strona która skarżyła wyrok sądu I instancji może zawsze wystąpić z kasacją, natomiast strona która apelacji nie wносиła może wystąpić z kasacją jedynie wtedy gdy sąd odwoławczy zmienił wyrok sądu I instancji na jej niekorzyść.

Prokurator Generalny oraz Rzecznik Praw Obywatelskich mogą wnieść kasację od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie.

Termin do wniesienia kasacji dla stron wynosi 30 dni od daty doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem. Wniosek o doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem należy zgłosić w sądzie który wydał orzeczenie w terminie zawitym 7 dni od daty jego ogłoszenia (art. 524 § 1 kpk). Z uwagi na charakter wskazanego terminu bezskuteczny jego upływ powoduje niedopuszczalność wniesienia kasacji, chyba że nastąpi przywrócenie terminu do złożenia wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem. Terminy

wnoszenia kasacji nie dotyczą Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich. Muszą oni jednak liczyć się z terminem w jakim może być uwzględniona kasacja na niekorzyść oskarżonego. Mianowicie niedopuszczalne jest uwzględnienie takiej kasacji wniesionej po upływie 6 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia.

51. Skazany ma prawo do:

- a) posiadania w celi telefonu komórkowego dla kontaktowania się ze swoim obrońcą
- b) utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi poprzez widzenia
- c) korzystania z wolności religijnej poprzez wykonywanie praktyk religijnych poza zakładem karnym

W myśl art. 102 kodeksu karnego wykonawczego (kkw) skazany ma prawo w szczególności do:

- 1) odpowiedniego dla zachowania zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny,
- 2) utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi,
- 3) korzystania z wolności religijnej, poprzez między innymi wykonywanie praktyk religijnych oraz korzystanie z posług religijnych i bezpośrednie uczestniczenie w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne, a także słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu,
- 4) otrzymywania związanego z wynagrodzeniem wynagrodzenia oraz do ubezpieczenia społecznego, a także pomocy w uzyskiwaniu świadczeń inwalidzkich,
- 5) kształcenia i samokształcenia oraz wykonywania twórczości własnej,
- 6) korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno - oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy,
- 7) komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem, właściwym kuratorem sądowym,
- 8) komunikowania się ze stowarzyszeniami, fundacjami, organizacjami oraz instytucjami których celem działania jest uczestnictwo w wykonywaniu orzeczeń oraz pomoc w społecznej readaptacji skazanych, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe, a także osoby godne zaufania,
- 9) zapoznawania się z opiniami sporządzonymi przez administrację zakładu karnego stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji,
- 10) składania wniosków, skarg i próśb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia,

11) prowadzenia korespondencji bez jej cenzurowania z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, samorządowymi oraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

52. Kierowca samochodu znajdujący się w stanie po użyciu alkoholu:

- a) odpowiada za przestępstwo
- b) odpowiada za wykroczenie
- c) nie ponosi odpowiedzialności karnej

W myśl art. 87 § 1 kw osoba znajdująca się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, która prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym ponosi odpowiedzialność za wykroczenie. Za czyn ten grozi kara aresztu albo grzywny nie niższej niż 50 zł.

Przedmiotem ochrony jest bezpieczeństwo w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym. Wykroczenie to ma charakter formalny. Do jego znamion nie należy stworzenie stanu zagrożenia czy spowodowania wypadku drogowego, można je popełnić wyłącznie przez działanie.

Stan po użyciu alkoholu zdefiniowany został w art. 46 ust. 2 Ustawy z dnia 26 października 1982 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 147 poz. 1231 z późn. zm.) o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Oznacza sytuację gdy stężenie alkoholu we krwi mieści się w granicach od 0,2 do 0,5‰ , albo gdy zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu wynosi 0,1 do 0,25 mg w 1 dm³. Pewne kontrowersje w doktrynie budzi znamię „po użyciu podobnie działającego środka”. Wykaz środków działających podobnie do alkoholu zawiera rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 czerwca 2003 r. w sprawie wykazu środków działających podobnie do alkoholu oraz warunków i sposobów przeprowadzania badań na ich obecność w organizmie (Dz. U. Nr 116 poz. 1104 z późn. zm). W rozporządzeniu tym jako środki podobnie działające do alkoholu wymienia się tylko niektóre substancje odurzające. Kryterium wyodrębnienia tej grupy jest między innymi możliwość przeprowadzenia pomiaru ilości danego środka wprowadzonego do organizmu. Środkami działającymi podobnie do alkoholu które mogą być oznaczane są: opiaty, amfetamina, kokaina i inne.

53. W sprawach o wykroczenia w pierwszej instancji orzeka/ją:

- a) kolegium do spraw wykroczeń przy sądzie rejonowym
- b) sąd rejonowy
- c) organy administracyjne

Zgodnie, z art. 9 § 1 kpw, **sądem właściwym do orzekania w sprawach o wykroczenia w I instancji jest sąd rejonowy**. Nie ma, więc spraw o wykroczenia należących do właściwości sądów powszechnych, w których właściwy do orzekania w pierwszej instancji byłby sąd inny niż rejonowy.

Art. 9 § 2 kpw określa właściwość funkcjonalną sądu rejonowego. Z przepisu tego wynika, że w wypadkach wskazanych w ustawie sąd rejonowy jest jednocześnie (poza orzekaniem w pierwszej instancji) sądem odwoławczym, rozpoznającym środki zaskarżenia w postaci zażalenia (art. 14 § 1 pkt 2 kpw), a także środek zaskarżenia nie będący środkiem odwoławczym, tj. wniosek o uchylenie prawomocnego mandatu karnego (art. 101 § 2 kpw).

Struktura sądów odwoławczych w sprawach o wykroczenia przedstawia się następująco:

- 1) sąd okręgowy, gdy chodzi o rozpoznawanie apelacji od wyroków oraz zażaleń na postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku, tj. postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania (art. 59 § 2 kpw), o odmowie przywrócenia terminu zawitego do wniesienia środka odwoławczego (art. 126 § 3 kpk w zw. z art. 38 § 1 kpw), o pozostawieniu bez rozpoznania przyjętego środka odwoławczego, wniesionego od orzeczenia wydanego przez sąd rejonowy lub od postanowienia prezesa tego sądu o odmowie wszczęcia postępowania,
- 2) sąd rejonowy w innym równorzędnym składzie właściwy jest do rozpoznania zażaleń na postanowienia i zarządzenia nie zamykające drogi do wydania wyroku, tj. o zatrzymaniu dokumentu stwierdzającego uprawnienie do prowadzenia pojazdów, o zabezpieczeniu przedmiotów zagrożonych przepadkiem, o dokonaniu przeszukania, uzupełniające wyrok.

Art. 14 § 4 kpw ustala zasadę bez wyjątku, że zarówno sąd okręgowy, jak i sąd rejonowy orzekają jednoosobowo, bez względu na to, czy orzekają na rozprawie, czy na posiedzeniu.

W nauce procesu karnego rozróżniamy właściwość: rzeczową, funkcjonalną i miejscową.

Właściwość rzeczowa określa, jaki sąd uprawniony jest do orzekania w I instancji. Właściwość funkcjonalna wskazuje na zakres czynności należących do poszczególnych sądów (orzekanie w I instancji, rozpoznawanie określonych środków odwoławczych, decydowanie o wznowieniu postępowania itp.). Właściwość miejscowa rozstrzyga o tym, który z sądów funkcjonalnie właściwych uprawniony jest do rozpoznania sprawy. Właściwość miejscowa dotyczy przede wszystkim wskazania sądu uprawnionego do rozpoznania sprawy w I instancji.

54. Postępowanie mandatowe prowadzi:

- a) sąd
- b) prokurator
- c) policja, a inne organy gdy przepis szczególny tak stanowi

Postępowanie mandatowe jest najbardziej uproszczonym trybem postępowania w sprawach o wykroczenia przewidzianym we wszystkich systemach orzecznictwa. Pozwala na załatwienie sprawy „od ręki” w

przypadkach drobnych naruszeń prawa. Szczególne przesłanki dopuszczalności postępowania mandatowego określają przepisy art. 95 – 97 kpw.

Do przesłanek dodatnich należy zaliczyć:

- 1) popełnienie wykroczenia, które ustawa i wydane na jej podstawie przepisy wykonawcze obejmują tym trybem postępowania,
- 2) brak wątpliwości co do faktu wykroczenia i osoby sprawcy, które mogą wynikać ze schwytania sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem czy z naocznego lub za pomocą urządzenia pomiarowo-kontrolnego stwierdzenia wykroczenia przez funkcjonariusza stosującego omawiany tryb, gdy nie ma wątpliwości co do osoby sprawcy;
- 3) uznanie – z uwagi na niewielką wagę wykroczenia – za wystarczające orzeczenie grzywny w wysokości do 500 złotych (w wypadku określonym w art. 9 § 1 do 1000 złotych – art. 96 § 1 kpw).

Przesłankami ujemnymi, które wyłączają możliwość orzekania w trybie mandatowym są:

- 1) wynikający z przepisów prawa materialnego obowiązek albo celowość (w razie ustawowej fakultatywności) orzeczenia wobec sprawcy środka karnego (np. zakazu prowadzenia pojazdów),
- 2) sytuacja określona w art. 10 § 1 kw, gdy wykroczenie wypełnia zarazem znamiona przestępstwa (art. 96 § 2 kpw).

Postępowanie mandatowe ma charakter zastępczy, jest to postępowanie warunkowe. W istocie może się ono utrzymać tylko pod warunkiem zgody obwinionego na ten tryb. Odmowa przyjęcia mandatu lub uiszczenia grzywny nałożonej mandatem zaocznie (dobrowolnego poddania się karze) powoduje, że traci ono moc prawną. Ukaranie sprawcy może wówczas nastąpić w zwyczajnym trybie, na skutek wystąpienia do sądu z wnioskiem o ukaranie przez organ, którego funkcjonariusz nałożył mandat (art. 99 kpw).

Do nakładania kar grzywnien w drodze mandatów upoważnieni są funkcjonariusze policji, a także innych organów, jeżeli ustawa tak stanowi. Mandat mogą też nałożyć: inspektorzy Państwowej Inspekcji Handlowej, inspektorzy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, pracownicy Straży Ochrony Przyrody, inspektorzy Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, funkcjonariusze ochrony kolei, funkcjonariusze pożarnictwa pełniący służbę w Państwowej Straży Pożarnej, pracownicy organów nadzoru budowlanego, pracownicy administracji lasów państwowych i parków narodowych, pracownicy Głównego Urzędu Miar.

55. Sprawy nieletnich należą do właściwości:

- a) sądu cywilnego
- b) sądu rodzinnego
- c) kuratora sądowego

Sprawy nieletnich należą do właściwości sądu rodzinnego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 15 Ustawy z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich – tekst jednolity D. U. 2002 r. Nr 11, poz. 109 z późn. zm).

Przepis ten określa właściwość rzeczową w sprawach nieletnich. Zasada jest więc że sprawy dotyczące nieletnich rozpoznają sądy rodzinne a inne organy tylko wówczas gdy przepis szczególny tak stanowi. To rozwiązanie jest zgodne z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją o Prawach Dziecka (Dz. U. 1991 r. Nr 120 poz. 526). Art. 40 tej Konwencji zaleca aby sprawy nieletnich były rozpoznawane przez niezawisły organ w uczciwym procesie, przeprowadzonym zgodnie z prawem.

Sądy rodzinne w Polsce działają w strukturze organizacyjnej sądów rejonowych. Zgodnie z art. 18 § 1 pkt. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001r. – Prawo u ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98 poz. 1070 z późn. zm.) sprawy z zakresu postępowania w sprawach nieletnich rozpoznają wydziały rodzinne i nieletnich (tzw. sądy rodzinne).

Do kompetencji sądów rodzinnych należą ponadto sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, postępowania wobec osób uzależnionych od alkoholu, a także sprawy toczące się w oparciu o ustawę z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Do przepisów szczególnych które wyłączają właściwość sądu rodzinnego należą:

- 1) art. 16 § 2 u.p.n. – przyznający określone kompetencje w zakresie postępowania z nieletnimi prokuratorowi,
- 2) art. 16 § 2 u.p.n. i art. 18 u.p.n.- przyznający kompetencje sądowi zwykłemu (wydziałom karnym),
- 3) art. 37, art. 39, art. 40 u.p.n. – przyznający policji uprawnienia do dokonywania określonych czynności,
- 4) art. 42 § 4 u.p.n. – odnoszący się do szkoły i organizacji społecznej,
- 5) art. 90 § 1 u.p.n. – przyznający dyrektorowi zakładu poprawczego pewne uprawnienia w toku postępowania wykonawczego.

56. Posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowych jest:

- a) zabronione
- b) dozwolone
- c) dozwolone, ale tylko w nieznacznej ilości i na własny użytek

W myśl art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 179 poz. 1485 późn. zm.) kto, wbrew przepisom ustawy, posiada środki odurzające lub substancje psychotropowe podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Na wstępie wyjaśnienia wymagają pojęcia substancji psychotropowej i środka odurzającego. Art. 4 powołanej wyżej ustawy stanowi, że: substancja

psychotropowa to każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy określone w wykazie substancji psychotropowych stanowiącym załącznik nr 2 do ustawy. Środek odurzający to również każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy określona jednak w wykazie środków odurzających stanowiącym załącznik nr 1 do ustawy.

Problem kryminalizacji posiadania środków odurzających stanowił przedmiot wieloletniej dyskusji. Po raz pierwszy na gruncie ustawy z 1997r. o przeciwdziałaniu narkomanii dokonano kryminalizacji posiadania środków odurzających lub substancji psychotropowych. W ustawie tej przyjęto niekaralność posiadania nieznacznej ilości narkotyku na własny użytek. Ta kompromisowa regulacja pozwalała uchronić osoby uzależnione (również okazjonalnych konsumentów) od masowego represjonowania, chociaż w dalszym ciągu czyniła bezskutecznymi działania skierowane przeciw dealerom którzy rozprowadzali narkotyki ale posiadali przy sobie tylko niewielkie ich ilości. Wątpliwości mogły powstać w związku z interpretacją znamienia „nieznaczna ilość” co w praktyce oznaczało konieczność powoływania biegłych celem rozstrzygnięcia czy ujawniona ilość narkotyków jest nieznaczna. Pojawiło się również niebezpieczeństwo funkcjonowania nieformalnych wartości granicznych i poważnych rozbieżności orzeczniczych.

Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii posiadanie środków odurzających i substancji psychotropowych, nawet w niewielkich ilościach i na własny użytek jest niedozwolone (jeżeli pozostaje w sprzeczności z zachowaniami dopuszczalnymi ustawom jak np. używanie środków odurzających lub substancji psychotropowych wyłącznie w celach medycznych, przemysłowych lub prowadzenia badań, które może posiadać przedsiębiorca, jednostka organizacyjna lub uprawniona osoba fizyczna).

57. Wizja lokalna to:

- a) rodzaj rekonstrukcji zdarzenia na miejscu jego zaistnienia z udziałem oskarżonego (podejrzanego)
- b) rodzaj ekspertyzy biegłego
- c) przeszukanie pomieszczeń

Procesowa postać wizji lokalnej nie jest do końca sprecyzowana. Czynność ta jest niekiedy traktowana jako forma kontrolnych, wtórnych oględzin miejsca czasem zaś jako rodzaj rekonstrukcji zdarzenia, a nawet specyficzna forma przesłuchania. Poglądy takie o tyle są uzasadnione iż od strony celów i taktyki prowadzenia wizja zawiera elementy wszystkich tych czynności: pozwala organowi procesowemu na zapoznanie się z topografią i warunkami istniejącymi na miejscu zdarzenia oraz na weryfikację i uściślenie zebranych do tej pory informacji. Czasem umożliwia także ujawnienie narzędzi lub przedmiotów

pochozących z przestępstwa, czy np. ukrytych zwłok. Jest ona jednak prowadzona w późniejszym etapie postępowania, po zebraniu materiałów dających stosunkowo pełny obraz zdarzenia. Dlatego uważa się że wizja lokalna ma głównie wartość weryfikacyjną zebranych informacji w przeciwieństwie dotykowych oględzin miejsca które zawsze mają znaczenie odkrywczcze i są nakierowane na ujawnienie nowych śladów i innych dowodów rzeczowych.

Z drugiej strony wizja może zawierać pierwiastek kontroli odebranych już wyjaśnień czy zeznań w łącznie z wykorzystaniem metody rekonstrukcji części lub całości zdarzenia, nierzadko przy udziale oskarżonego i świadków. Jest to jednakże odtworzenie statyczne u podstaw którego leży inscenizacja przebiegu zdarzenia, potwierdzona wypowiedziami oskarżonego i świadków. W takiej sytuacji celem organizowania wizji lokalnej jest unaocznienie sobie przez sąd lub prokuratora między innymi kolejności zachodzenia poszczególnych elementów badanego czynu, sposobu działania sprawców, miejsca wystąpienia i skutków przestępstwa.

Przebieg i wyniki wizji lokalnej powinny być zaprotokołowane i w miarę potrzeby utrwalone w sposób wizualny. Wskazane jest sporządzanie dokumentacji fotograficznej oraz szkiców.

58. Wyrok sądu podpisują:

- a) wszyscy członkowie składu orzekającego
- b) sędzia przewodniczący i protokolant
- c) sędzia przewodniczący i protokolant oraz prokurator

Orzeczenie podpisują wszyscy członkowie składu orzekającego, nie wyłączając przegłosowanego (art. 113 kpk). Podpisanie orzeczenia jest obowiązkiem każdego członka składu orzekającego, choćby został on przegłosowany. Ma on wówczas możliwość złożenia zdania odrębnego, nie może natomiast uchylić się od złożenia podpisu. Złożenie podpisu oznacza, że orzeczenie zapadło za wiedzą i wolą podpisującego, a przegłosowany nie podpisuje tu swego zdania lecz potwierdza podpisem treść zapadłego orzeczenia. Wyrok może być ogłoszony dopiero po podpisaniu go przez członków składu orzekającego.

Wymóg podpisania nie odnosi się jedynie do orzeczeń odnotowywanych tylko w protokole rozprawy (posiedzenia), który protokół podpisać musi przewodniczący i protokolant.

Obowiązujące przepisy nie dopuszczają możliwości uzupełnienia podpisu po ogłoszeniu orzeczenia lub przedstawienia go później odrębnie, nawet gdyby brak taki był skutkiem zwykłego niedopatrzania. Nie podpisanie orzeczenia przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu jest bezwzględny powodem odwoławczym. Orzeczeniami są wyroki i postanowienia.

59. W myśl Ustawy zasadniczej każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w:

- a) Konstytucji RP
- b) przepisach prawa
- c) ustawie

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej nałożyła na wszystkich obywateli obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym także podatków określonych w **ustawie**. Nakładając ten obowiązek ustawodawca wskazuje, że chodzi o konieczność uiszczania przez obywateli podatków na warunkach określonych wyłącznie w ustawie. Tylko ustawa, zwana także ustawą podatkową uszczegóławia zasady wymierzania i pobierania podatków. Zasadą (poza ustawą o podatkach i opłatach lokalnych) jest, że jedna ustawa normuje jeden rodzaj podatku, np. ustawa o podatku od towarów i usług, ustawa o podatku akcyzowym, ustawa o podatku od nieruchomości).

60. Najważniejszymi podatkami dochodowymi budżetu państwa są:

- a) wszystkie podatki i opłaty, których obowiązek uiszczania przewidują przepisy prawa
- b) podatki i opłaty w części, która zgodnie z odrębnymi ustawami nie stanowi dochodów jednostek samorządu terytorialnego
- c) wyłącznie podatki, które na podstawie przepisów odrębnych ustaw nie stanowią dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Zgodnie z przepisami ustawy o finansach publicznych najważniejszymi dochodami budżetu państwa są dochody o charakterze podatkowym czyli takie, które znajdują swoje źródła w podatkach i opłatach. Z obowiązujących regulacji prawnych wynika, że podatki i opłaty można dzielić na dwa rodzaje. Po pierwsze takie, które zasilają wyłącznie budżet państwa (np. podatek od towarów i usług, podatek akcyzowy) albo wyłącznie budżet gminy (podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek leśny). Po drugie takie, które są wspólne dla budżetu państwa i budżetu jednostek samorządu terytorialnego bo częściowo zasilają jeden i drugi budżet. Przykładem tego typu podatków jest podatek dochodowy od osób fizycznych i podatek dochodowy od osób prawnych. Mając to na uwadze, za podatkowe dochody budżetu państwa uznaje się **podatki i opłaty, w części, która zgodnie z odrębnymi ustawami nie stanowi dochodów jednostek samorządu terytorialnego.**

61. To, że podatek jest świadczeniem pieniężnym oznacza, że ma być uiszczany:

- a) wyłącznie w formie gotówkowej
- b) w formie gotówkowej a w określonych przypadkach może być uiszczany w naturze

- c) w formie gotówkowej lub bezgotówkowej a w określonych przypadkach może być uiszczany w naturze

Podatek będąc świadczeniem pieniężnym powinien być uiszczany za pomocą pieniądza, a więc w formie **gotówkowej**. Jednakże obowiązujące przepisy Ordynacji podatkowej dopuszczają możliwość uiszczania podatku także przy zastosowaniu polecenia przelewu (w formie **bezgotówkowej**). Wybór formy zapłaty podatku należy do podatnika za wyjątkiem podatników prowadzących działalność gospodarczą i obowiązanych do prowadzenia księgi rachunkowej lub podatkowej księgi przychodów i rozchodów następuje w formie polecenia przelewu. Szczególnym przypadkiem wygasania zobowiązania podatkowego jest przeniesienie własności rzeczy lub praw majątkowych na rzecz: Skarbu Państwa – w zamian za zaległości podatkowe z tytułu podatków stanowiących dochody budżetu państwa; gminy, powiatu lub województwa – w zamian za zaległości podatkowe z tytułu podatków stanowiących dochody ich budżetów a więc w **naturze**.

62. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania podatków i opłat lokalnych:

- a) w zakresie określonym w ustawie
- b) na podstawie upoważnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych
- c) bez ograniczeń

Zgodnie z Ustawą zasadniczą gminy, powiaty i województwa zostały wyposażone w prawo decydowania o wysokości podatków i opłat lokalnych na swoim terenie **w zakresie określonym w ustawie**. Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych wprowadza górne granice stawek podatkowych w ramach, których rada gminy ustala wysokość podatku od nieruchomości, podatku od środków transportowych, opłat: targowej, miejscowej i uzdrowiskowej. Od dnia 1 stycznia 2008 roku, rada gminy może wprowadzić na terenie gminy opłatę od posiadania psów.

63. Opłata jest świadczeniem:

- a) ekwiwalentnym
- b) nieekwiwalentnym
- c) nieodpłatnym.

Rodzajem świadczenia pieniężnego, które funkcjonując obok podatków, zasila także budżet państwa i budżet jednostek samorządu terytorialnego jest opłata. Opłaty w odróżnieniu od podatków będących świadczeniem nieekwiwalentnym (nieodpłatnym), stanowią przykład świadczenia pieniężnego **ekwiwalentnego**. Jej uiszczeniu bowiem towarzyszy otrzymanie przez

podatnika ekwiwalentu czyli zamiennika z tytułu jej uiszczenia, i tak np. w przypadku uiszczania opłaty targowej podatnik uzyskuje miejsce do prowadzenia handlu, podobnie uiszczenie opłaty uzdrowiskowej pozwala na korzystanie z walorów miejscowości uzdrowiskowej znajdujących się na obszarach, którym nadano status uzdrowiska.

64. Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa (SKOK) jest:

- a) bankiem
- b) instytucją parabankową
- c) oddziałem instytucji kredytowej

Legalną (zawartą w przepisach prawnych) definicję banku zawiera ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (ze zm.) stanowiąc: „ Bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone bankowi pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”.

Bank jest **prawnie samodzielnym przedsiębiorcą** w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. O swobodzie działalności gospodarczej, posiadającym osobowość prawną, świadczącym usługi finansowe, polegające między innymi na prowadzeniu rachunków bankowych na rzecz podmiotów instytucjonalnych i osób fizycznych (konsumentów), udzielaniu im kredytów i pożyczek pieniężnych, dokonywaniu rozliczeń pieniężnych, udzielaniu gwarancji bankowych. **Cel działalności banku to cel zarobkowy** (osiąganie zysków z prowadzonej działalności gospodarczej). Realizacja czynności bankowych podlega **nadzorowi** sprawowanemu przez **Komisję Nadzoru Finansowego**, będącą instytucją zintegrowanego nadzoru nad rynkiem finansowym.

Celem nadzoru nad bankami jest zapewnienie bezpieczeństwa środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych oraz zgodności działalności banków z przepisami ustaw bankowych, statutem i decyzją o wydaniu zezwolenia na utworzenie banku.

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo – kredytowe (SKOK) nie są bankami w rozumieniu przepisów Prawa bankowego. **Są one instytucjami paprabankowymi, należącymi do szerokiego kręgu instytucji finansowych.** Posiadają status prawny spółdzielni, podlegając odrębnej regulacji prawnej zawartej w ustawie z dnia 14 grudnia 1995 r. O spółdzielczych kasach oszczędnościowo- kredytowych (ze zm.). Ustawa ta stanowi, że celem działalności SKOK jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie członków Kasy, którymi mogą być tylko osoby fizyczne, udzielanie im kredytów i pożyczek pieniężnych oraz przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń pieniężnych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczenia. Z

ustawy o SKOK wynika wyraźnie, że prowadzą one działalność niezarobkową. Nadzór nad SKOK sprawuje Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa.

Oddział instytucji kredytowej jest jednostką organizacyjną instytucji kredytowej utworzoną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wykonującą w jej imieniu i na jej rzecz wszystkie lub niektóre czynności wynikające z zezwolenia udzielonego tej instytucji kredytowej. **Instytucja kredytowa** jest podmiotem mającym swoją siedzibę na terytorium jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, prowadzącym we własnym imieniu, na podstawie zezwoleń właściwych władz nadzorczych, działalność polegającą na przyjmowaniu depozytów lub innych środków powierzonych jej pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym i udzielaniu kredytów lub na wydawaniu pieniądza elektronicznego.

65. Spółka jawna:

- a) może składać się z jednego wspólnika
- b) musi składać się z co najmniej dwóch wspólników
- c) musi składać się z co najmniej trzech wspólników

Spółka jawna jest klasyczną (modelową) handlową **spółką osobową**. Zasady jej tworzenia, organizacji, funkcjonowania, restrukturyzacji i rozwiązania reguluje ustawa z dnia 15 września 2000 roku – Kodeks spółek handlowych (ze zm.).

Spółka jawna posiada status tzw. ułomnej osoby prawnej, co oznacza, że jest jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, ale na mocy k.s.h. może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana. Spółka ta prowadzi przedsiębiorstwo pod własną firmą.

Wspólnikami spółki jawnej mogą być osoby fizyczne, osoby prawne oraz inne handlowe spółki osobowe. **Żadna z handlowych spółek osobowych (jawna, partnerska, komandytowa, komandytowo-akcyjna) nie może być utworzona i funkcjonować jako spółka jednoosobowa.** Umowa spółki jawnej musi być więc zawarta **co najmniej przez dwóch wspólników**. Jeżeli po jej utworzeniu pozostanie w spółce tylko jeden wspólnik, spółka ulega rozwiązaniu.

66. Koncesja udzielana jest:

- a) na czas nieoznaczony
- b) na okres nie dłuższy niż 50 lat
- c) zawsze na 10 lat

Koncesja jest formą reglamentacji działalności gospodarczej przez państwo. Jest udzielana w odniesieniu do tych rodzajów działalności gospodarczej, które mają szczególne znaczenie ze względu na bezpieczeństwo państwa lub jego

obywateli albo inny ważny interes publiczny. Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej nie zawiera definicji koncesji przyjmując, że byt koncesji powinien być uznany za zupełnie wyjątkowy i uzasadniony wyżej wymienionymi względami.

Koncesja ma charakter decyzji administracyjnej. Nie jest udzielana bezterminowo. Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej ustala **najkrótszy okres** jej obowiązywania na **5 lat** oraz **okres najdłuższy na jaki może zostać udzielona, wynoszący 50 lat**. Ustawa o radiofonii i telewizji stanowi natomiast, że termin koncesji udzielonej na jej podstawie wynosi 10 lat.

67. Organy posiada spółka:

- a) komandytowa
- b) jawna
- c) akcyjna

Spółka jawna i komandytowa, obok spółki partnerskiej i komandytowo-akcyjnej, **należą do handlowych spółek osobowych**, uregulowanych w ustawie z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (k.s.h.). **Spółka akcyjna jest** natomiast, oprócz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, **spółką kapitałową**, której prawną podstawę tworzenia, funkcjonowania, restrukturyzacji i likwidacji normuje również kodeks spółek handlowych.

Charakter prawny handlowych spółek osobowych i spółek kapitałowych jest zróżnicowany. W spółkach osobowych na plan pierwszy wysuwa się ich substrat osobowy, a umowa spółki tworzy stosunki prawne zachodzące między wspólnikami. Działalność spółek kapitałowych opiera się na substracie kapitałowym i tworzą one stosunki prawne zachodzące pomiędzy spółką a wspólnikami lub akcjonariuszami

Handlowe spółki osobowe posiadają status tzw. ułomnej osoby prawnej, natomiast spółki kapitałowe są osobami prawnymi..

Spółki osobowe, jako ułomne osoby prawne nie posiadają osobowości prawnej, ale na mocy przepisów ustawy (k.s.h.) mogą we własnym imieniu nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywanymi. Co do zasady, **handlowe spółki osobowe nie posiadają organów**. W spółkach tych sprawy spółki prowadzą sami wspólnicy i reprezentują je na zewnątrz.

Wyjątki od powyższej zasady **dotyczą: spółki partnerskiej**, w której może być powołany zarząd (art. 97 k.s.h.) oraz **spółki komandytowo-akcyjnej**, w której obligatoryjnym organem jest zgromadzenie akcjonariuszy (art. 145 k.s.h.). W tej ostatniej spółce może funkcjonować rada nadzorcza (art. 142 k.s.h.).

Spółki kapitałowe, jako osoby prawne działają przez specjalnie powołane organy (art. 38 kodeksu cywilnego). **W spółce akcyjnej organami tymi są: walne zgromadzenie, zarząd i rada nadzorcza**. Organy spółki z

ograniczoną odpowiedzialnością to: zgromadzenie wspólników, zarząd i organy nadzoru.

68. Za zobowiązania spółki akcyjnej względem wierzycieli odpowiadają:

- a) akcjonariusze
- b) spółka, całym swoim majątkiem
- c) rada nadzorcza

Kodeks spółek handlowych, w art. 301 § 5, stanowi, że **akcjonariusze nie odpowiadają osobiście za zobowiązania spółki akcyjnej**. Oznacza to, że wierzyciele nie mogą zaspokajać swoich wierzytelności (należności) z majątku osobistego wierzycieli, także w sytuacji gdy ich roszczenia nie zostały zaspokojone z majątku tej spółki.

Za zobowiązania zaciągnięte przez spółkę akcyjną odpowiada względem wierzycieli spółka, jako osoba prawna, całym swoim majątkiem. Majątek spółki obejmuje: majątek trwały (składniki rzeczowe, wartości niematerialne i prawne, składniki finansowe, należności długoterminowe) oraz majątek obrotowy (zapasy, należności i roszczenia, papiery wartościowe przeznaczone do obrotu, środki pieniężne).

Z powyższego wynika jednoznacznie, że **za zobowiązania spółki akcyjnej względem jej wierzycieli nie odpowiadają też jej organy, w tym rada nadzorcza.**

69. Osobą prawną jest spółka:

- a) cywilna
- b) z o.o.
- c) jawna

Spółka cywilna jest stosunkiem zobowiązaniowym, którego źródło stanowi umowa spółki cywilnej uregulowana w kodeksie cywilnym (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – kodeks cywilny, ze zm.). W ramach tej umowy wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego w sposób określony w umowie. **Spółka cywilna nie posiada więc podmiotowości** ani w sferze prawa cywilnego ani administracyjnego. Nie jest też przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Na mocy wyraźnego przepisu ustawy może być podmiotem prawa w sferze prawa podatkowego. **Przedsiębiorcami są tylko wspólnicy spółki cywilnej.**

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością należy do kategorii spółek kapitałowych unormowanych w ustawie z dnia 15 września 200 r. – Kodeks spółek handlowych (art. 4 § 1 pkt 2 k.s.h.). **Jest odrębnym podmiotem prawa wyposażonym w osobowość prawną, którą nabywa z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego – rejestru przedsiębiorców.**

Spółka jawna jest handlową spółką osobową (art. 4 § 1 pkt 1 k.s.h.). Jako osobowa spółka handlowa może ona we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana (art. 8 k.s.h.). **Jest więc odrębnym (od wspólników) podmiotem prawa, jednakże nie posiada osobowości prawnej. Określana jest więc mianem tzw. ułomnej osoby prawnej.**

70. Usługą świadczoną przez bank komercyjny jest:

- a) ustalanie stóp procentowych banku centralnego
- b) prowadzenie rachunków bankowych jednostek budżetu Państwa
- c) prowadzenie rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych

Bank komercyjny, obok Narodowego Banku Polskiego, będącego centralnym bankiem Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi podstawowe ogniwo w dwupoziomowym systemie bankowym, właściwym dla gospodarki rynkowej. Ustawodawstwo polskie nie posługuje się określeniem „bank komercyjny”. Jest to pojęcie doktrynalne, stosowane w celu rozróżnienia pomiędzy bankiem centralnym a pozostałymi bankami. Normatywnym odzwierciedleniem zróżnicowanego charakteru tych instytucji są dwie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - ustawa o NBP (ze zm.), regulująca sytuację prawną banku centralnego oraz **ustawa – Prawo bankowe (ze zm.)**, adresowana do pozostałych banków.

Zgodnie z art. 2 ustawy – Prawo bankowe, **„bank jest osobą prawną utworzoną na mocy zezwoleń uprawniających do dokonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone bankowi pod jakimkolwiek tytułem zwrotny”.**

Bank jest więc prawnie samodzielnym przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 ustawy s.d.g., posiadającym osobowość prawną, wykonującym usługi finansowe na rzecz osób fizycznych (konsumentów) i podmiotów instytucjonalnych, w tym przedsiębiorców.

Działalność bankowa może być wykonywana **wyłącznie**, w ustawowo wskazanych, **formach organizacyjno-prawnych tj. przez bank państwowy, bank spółdzielczy i bank w formie spółki akcyjnej.**

Podjęcie wykonywania działalności bankowej uzależnione zostało od uzyskania dwóch zezwoleń wydawanych przez Komisję Nadzoru Finansowego: zezwolenia na utworzenie banku i zezwolenia na rozpoczęcie działalności bankowej. Reglamentacja działalności gospodarczej banku wprowadzona została przez ustawodawcę z uwagi na **ważny interes publiczny, jakim jest zagwarantowanie bezpieczeństwa środkom pieniężnym powierzonym bankom przez deponentów (środki powierzone bankowi pod tytułem zwrotnym).**

Zakres przedmiotowy działalności bankowej wyznacza katalog czynności bankowych, wymienionych w Prawie bankowym. Podstawę systematyki czynności bankowych stanowi art. 5 Prawa bankowego, w świetle którego wyodrębnia się:

- **czynności bankowe sensu stricto (zwane też naturalnymi, obiektywnymi, podstawowymi)** oraz
- **czynności bankowe sensu largo (zwane też względnymi, subiektywnymi, dodatkowymi).**

Czynności bankowe sensu stricto to czynności przypisane ustawowo do banków - na zasadzie wyłączności (**czynności zastrzeżone dla banków**). **Do katalogu tych czynności zaliczane są:** przyjmowanie wkładów pieniężnych, **prowadzenie rachunków bankowych**, dokonywanie rozliczeń pieniężnych, udzielanie kredytów, udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych, otwieranie akredytyw, emitowanie bankowych papierów wartościowych, wydawanie instrumentu pieniądza elektronicznego oraz wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

Czynności bankowe sensu largo to takie czynności, które **mogą być wykonywane także przez inne podmioty**, jeżeli jednak wykonywane są przez bank, zalicza się je do czynności bankowych. Do tej grupy należą czynności obciążające mniejszym ryzykiem depozyty bankowe niż czynności zaliczone do pierwszej grupy. Stąd dopuszczalność wykonywania ich także przez inne podmioty, przy wykorzystaniu własnych środków finansowych. **Prawo bankowe zalicza do nich m. in.:** udzielanie pożyczek pieniężnych, operacje czekowe i wekslowe, wydawanie kart płatniczych oraz wykonywanie operacji przy ich użyciu, nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych.

Zakres czynności bankowych wykonywanych przez dany bank **określa statut** banku. Do najczęściej wykonywanych czynności bankowych przez banki komercyjne zaliczyć można: prowadzenie rachunków bankowych, udzielanie kredytów czy też dokonywanie rozliczeń pieniężnych.

Banki komercyjne prowadzą różne rodzaje rachunków bankowych, a szczególności rachunki: rozliczeniowe, lokat terminowych, oszczędnościowe i powiernicze.

Rachunki oszczędnościowe mogą być prowadzone **wyłącznie dla osób fizycznych nie będących przedsiębiorcami**. **Rachunki oszczędnościowe są otwierane i prowadzone przez banki jako rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe oraz rachunki oszczędnościowych lokat terminowych.**

Rachunki oszczędnościowo - rozliczeniowe wykorzystywane są przez **osoby fizyczne do gromadzenia na nich**, wpływających sukcesywnie, **środków pieniężnych**, z tytułu np. umowy o pracę, renty, emerytury czy też umowy zlecenia **oraz do dokonywania rozliczeń pieniężnych związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego i potrzebami osobistymi** np. zapłaty czynszu mieszkaniowego, opłat za korzystanie z energii elektrycznej, gazu, składek ubezpieczeniowych, podatków.

Ustalanie stóp procentowych banku centralnego, jak z nazwy wynika, należy do banku centralnego Państwa – **Narodowego Banku Polskiego**. **Bank ten nie posiada statusu przedsiębiorcy** w rozumieniu art. 4 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Jego podstawowym celem, wyznaczonym przez Konstytucję RP i ustawę o NBP jest utrzymywanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP (art. 3 ustawy o NBP). **Bank centralny nie wykonuje usług finansowych na rzecz konsumentów oraz podmiotów o charakterze strukturalnym**, z wyjątkiem **prowadzenia rachunków bankowych jednostek budżetu Państwa** (m.in. wojewodów, sądów, prokuratur, Policji, wojska), **banków komercyjnych, Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej** (art. 51 ustawy o NBP).

71. Na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie można nabyć:

- a) akcje
- b) weksle
- c) czeki

Giełda Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie, w nowym systemie gospodarczym w Polsce, założona została w 1991 r. Aktualnie Giełda Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie działa w oparciu o trzy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.: O ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, O obrocie instrumentami finansowymi, O nadzorze nad rynkiem kapitałowym oraz ustawę z dnia 21 lipca 2006 r. – O nadzorze nad rynkiem finansowym.

Przedmiotem obrotu giełdowego mogą być wyłącznie instrumenty finansowe dopuszczone do tego obrotu. Zasady obrotu giełdowego określa Regulamin Giełdy.

Instrumentami finansowymi w rozumieniu ustawy o obrocie instrumentami finansowymi są: **papiery wartościowe** oraz niebędące papierami wartościowymi m.in.: instrumenty rynku pieniężnego, opcje, kontrakty terminowe i inne instrumenty pochodne, których instrumentem bazowym jest papier wartościowy, waluta, stopa procentowa, wskaźnik rentowności, wskaźnik finansowy lub towar.

Do papierów wartościowych ustawa zalicza: **akcje**, prawa poboru akcji, prawa do akcji, warranty subskrypcyjne, kwity depozytowe, **obligacje**, **listy zastawne**, **certyfikaty inwestycyjne** i inne zbywalne papiery wartościowe, w tym prawa majątkowe odpowiadające prawom wynikającym z akcji lub z zaciągnięcia długu, wyemitowane na podstawie właściwych przepisów prawa.

Akcja jest papierem wartościowym ucieleśniającym prawa udziałowe akcjonariusza. Prawa te mają charakter **praw majątkowych** (prawo do dywidendy, prawo poboru nowych akcji, prawo do udziału w masie

likwidacyjnej) oraz praw korporacyjnych (prawo do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu, prawo głosu na walnym zgromadzeniu, prawo zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia). Podstawowym źródłem regulacji prawnej prawa o akcjach jest ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, a w zakresie obrotu akcjami na rynku regulowanym – ustawy wyżej wymienione.

Zasady obrotu wekslowego normuje ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe. **Weksel pełni funkcję pieniężnego papieru wartościowego.** Jest papierem wartościowym o cechach ściśle określonych przez prawo wekslowe, w którym inkorporowane jest abstrakcyjne zobowiązanie zapłacenia sumy pieniężnej.

Weksel jest papierem jednostkowym, nie emitowanym w serii, ale w pojedynczym egzemplarzu. Należy do papierów wartościowych na zlecenie, a więc prawa z weksła przenoszone są w formie indosu i wydania weksła nabywcy tych praw. Indos wekslowy stanowi pisemne oświadczenie złożone na odwrotnej stronie weksła, podpisane przez zbywającego prawa wekslowe. Za prawnego posiadacza weksła uważa się osobę, która ma weksel i może wykazać swoje prawa nieprzerwanym ciągiem indosów.

Aktem prawnym regulującym zagadnienia związane z obrotem czekowym jest ustawa z dnia 23 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe. Czek jest papierem wartościowym ucieleśniającym wierzytelność pieniężną. Dłużnikiem jest wystawca czeku, a wierzycielem każdorazowy jego posiadacz. **Czek stanowi instrument wykonywania zobowiązań z różnego rodzaju umów. Pełni przede wszystkim funkcję rozliczeniową, która realizowana jest przez zapłatę sumy czekowej w gotówce lub przez dokonanie rozrachunku, w przypadku transakcji gospodarczej.**

72. Fundusze inwestycyjne:

- a) udzielają pożyczek
- b) są pośrednikami w prowadzeniu inwestycji finansowych
- c) zawierają umowy ubezpieczeń

Wolne środki pieniężne można **inwestować osobiście lub skorzystać z oferty funduszu inwestycyjnego**, w którym doradcy inwestycyjni, posiadając fachową wiedzę decydują o doborze instrumentu finansowego, w które zainwestują pieniądze, przy uwzględnieniu stopnia ryzyka akceptowanego przez uczestnika funduszu (osobę fizyczną lub podmiot instytucjonalny).

Zasady tworzenia i funkcjonowania funduszy inwestycyjnych w Polsce reguluje ustawa z dnia 27 maja 2004 r. O funduszach inwestycyjnych (ustawa o f. i.). **Fundusz inwestycyjny jest osobą prawną, której wyłącznym przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych** zebranych w drodze publicznego, a w przypadkach określonych w ustawie również niepublicznego, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo

certyfikatów inwestycyjnych, w określone w ustawie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe (art. 3 ust.1 ustawy o f. i.).

Art. 3 ust. 2 zmieniony przez art. 125 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych () z dniem 24 października 2005 r.

Zgodnie z ustawą o f. i. **fundusz inwestycyjny prowadzi działalność, ze szczególnym uwzględnieniem interesu uczestników, przestrzegając zasad ograniczania ryzyka inwestycyjnego określonych w ustawie.** Fundusze inwestycyjne to zebrane od różnych podmiotów środki pieniężne, które zgadzają się one powierzyć firmie inwestycyjnej w celu ich pomnożenia.

Funkcjonowanie funduszu inwestycyjnego polega więc na tym, że podmiot, wpłacając pieniądze nabywa w wybranym funduszu **jednostki uczestnictwa** (fundusz inwestycyjny otwarty) lub **certyfikaty** (fundusz inwestycyjny zamknięty). Od tego momentu zarząd funduszu, korzystając z doradztwa fachowców decyduje gdzie i kiedy zainwestować pieniądze, aby pomnożyć majątek funduszu, a tym samym wartość jednostki uczestnictwa lub certyfikatu inwestycyjnego, zapewniając zyski jego uczestnikom.

Fundusz inwestuje powierzone mu pieniądze przede wszystkim w **papiery wartościowe takie jak akcje, obligacje, w tym obligacje skarbowe, listy zastawne, w instrumenty rynku pieniężnego (np. bony skarbowe) oraz lokaty bankowe.** Na rynku funkcjonują **fundusze o zróżnicowanym stopniu ryzyka,** takie jak **fundusze akcji** (bardzo ryzykowne), **fundusze zrównoważone** (60% aktywów funduszu lokowane jest w akcjach, 40% - w obligacjach), **fundusze stabilnego wzrostu** (opierają się na obligacjach i bonach skarbowych, zapewniając regularny dochód), **fundusze papierów dłużnych** (inwestują w długoterminowe obligacje Skarbu Państwa i obligacje komunalne, zapewniając duże bezpieczeństwo powierzonym środkom pieniężnym), **fundusze rynku pieniężnego** (bezpieczne z uwagi na inwestowanie w lokaty bankowe i państwowe papiery wartościowe).

W celu dywersyfikacji ryzyka najkorzystniej jest dokonać wyboru kilku funduszy o różnym stopniu bezpieczeństwa jeśli chodzi o powierzone pieniądze.

Fundusze inwestycyjne nie udzielają więc żadnych pożyczek pieniężnych, ani też nie zawierają umów ubezpieczenia.

Pożyczki pieniężne udzielane są przez banki oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo- kredytowe (SKOK). Nie ma też prawnych przeszkód do zawierania umów pożyczek między innymi podmiotami.

Umowy ubezpieczenia zawierane są natomiast pomiędzy ubezpieczycielem (zakładem ubezpieczeń) a ubezpieczającym, tj. podmiotem, który poprzez opłacanie składki ubezpieczeniowej zapewnia sobie ochronę danego dobra (osobistego lub majątkowego).

73. Norma, której adresatem jest Marszałek Sejmu:

- a) jest normą indywidualną
- b) jest normą generalną
- c) w zależności od treści dyspozycji tej normy, może być normą indywidualną lub generalną

Norma prawna, która jest adresowana tylko do jednej osoby może mieć charakter indywidualny lub generalny. Decydujące znaczenie ma sposób opisu jej adresata. Określenie jego tożsamości (wskazanie z imienia i nazwiska) przesądza o indywidualności normy. Natomiast użycie sformułowań odnoszących się do funkcji, które w danym momencie pełni tylko jedna osoba (np. Marszałka Sejmu, Prezydenta RP) pozwala na przypisanie charakteru generalnego.

Warto podkreślić, iż na indywidualność lub generalność normy prawnej nie ma wpływu treść jej dyspozycji. Decyduje ona o tym czy można jej przypisać charakter abstrakcyjny czy konkretny.

74. Analiza przytoczonego poniżej art. 370 Kodeksu cywilnego pozwala przyjąć, iż ma on charakter:

- a) względnie obowiązujący
- b) bezwzględnie obowiązujący
- c) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa

Art. 370

Jeżeli kilka osób zaciągnęło zobowiązanie dotyczące ich wspólnego mienia, są one zobowiązane solidarnie, chyba że umówiono się inaczej.

Przepisy względnie obowiązujące są stosowane przez ustawodawcę przede wszystkim na gruncie prawa cywilnego. Jest to konsekwencją przyjęcia, w ramach tej gałęzi prawa, zasady swobody umów, w myśl której to strony stosunków cywilnoprawnych powinny mieć pierwszeństwo kształtowania zakresu swych praw i obowiązków.

W treści przepisów Kodeksu Cywilnego bardzo często występują sformułowania przesadzające o ich względnym charakterze, np.:

- 1) „chyba że strony uzgodniły inaczej”,
- 2) „chyba że w warunkach aukcji zastrzeżono inaczej”,
- 3) „chyba że umówiono się inaczej”,
- 4) „chyba że w umowie strony postanowiły inaczej”
- 5) „o ile strony inaczej nie postanowiły”,

- 6) „w braku odmiennej umowy”,
- 7) „w braku odmiennego zastrzeżenia”.

75. Funkcjonujące w doktrynie określenie „*leges imperfectae*” (prawa niedoskonałe) jest używane na oznaczenie:

- a) projektów aktów prawnych, które zostały odrzucone w toku procedury legislacyjnej
- b) aktów prawnych, które zostały uchwalone przez organy do tego nie uprawnione
- c) przepisów, które nie przewidują żadnych skutków za wykroczenie przeciw ich postanowieniom

Prawa niedoskonałe („*leges imperfectae*”) to przepisy, na podstawie których formułowane są normy prawne, które nie zostały wyposażone przez ustawodawcę w sankcję. Nie przewidują one żadnych skutków za wykroczenia przeciw ich postanowieniom. Prawa niedoskonałe występują najczęściej na gruncie prawa rodzinnego, konstytucyjnego i administracyjnego.

Część z przedstawicieli doktryny zalicza *leges imperfectae* do grupy przepisów o wątpliwym charakterze normatywnym. Warto jednak zauważyć, iż ustawodawca nie zawsze musi posługiwać się przymusem państwowym. Dana norma może być zbieżna z normami innych systemów normatywnych (moralności, religii), które w wystarczający sposób zapewniają jej skuteczność. Co więcej, określony w prawie niedoskonałym wzór powinienego zachowania może stanowić punkt odniesienia w procesie wykładni innych norm prawnych.

Przykłady:

- 1) „Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli” (art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego),
- 2) „Rodzice i dzieci są obowiązani do wzajemnego szacunku i wspierania się” (art. 87 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

76. Zaznacz zdanie prawdziwe:

- a) przepisy szczególne muszą pozostawać w zgodności z przepisami ogólnymi
- b) przepisy szczególne mogą przewidywać wyjątki od przepisów ogólnych
- c) za przepisy szczególne mogą zostać uznane tylko niektóre postanowienia ustawy (nigdy cała ustawa)

Stopień szczególności hipotez oraz dyspozycji norm prawnych odkodowanych z wypowiedzi prawodawcy, pozwala na podział przepisów na ogólne (*lex generalis*) oraz szczególnych (*lex specialis*). Pierwsze adresowane są do dużej grupy adresatów, regulują szeroki zakres spraw oraz ustanawiają

ogólne wzory powinnego zachowania. Przepisy szczególne ustanawiają wyjątki w stosunku do przepisów ogólnych, a więc zawierają bardziej rozbudowane hipotezy norm oraz odmienne dyspozycje. Podział na *lex specialis* i *lex generalis* może wynikać również z samej budowy aktu normatywnego (często wyróżnia się w nim tzw. część ogólną oraz część szczególną). Warto podkreślić, iż charakter *lex specialis* może mieć niekiedy cały akt normatywny.

Ustalenie charakteru przepisu może mieć duże znaczenie w procesie jego wykładni, gdyż przyjmuje się, że przepisów szczególnych nie należy interpretować rozszerzająco.

Przykłady:

- 1) Art. 220 Kodeksu Cywilnego („Roszczenie o zniesienie współwłasności nie ulega przedawnieniu.”) jest *lex specialis* w stosunku do art. 117 §1 Kodeksu Cywilnego („Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu.”),
- 2) Kodeks Cywilny stanowi *lex generalis* w stosunku do Ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz zmianie Kodeksu Cywilnego.

77. Tzw. definicje legalne mogą być formułowane (tworzone) przez:

- a) ustawodawcę w aktach normatywnych
- b) przedstawicieli nauki w publikacjach dotyczących aktów normatywnych
- c) sędziów w uzasadnieniach wyroków

Definicje legalne to przepisy, w których ustawodawca określa znaczenie wyrażen użytych w akcie normatywnym. Wprowadzanie tego typu uregulowań ułatwia proces wykładni prawa, ogranicza bowiem nieścisłości już na etapie stosowania metod językowych. Definicje legalne mogą być wprowadzane na potrzeby konkretnego aktu prawnego, gałęzi prawa bądź też całego systemu prawnego.

Uzasadnieniem do zastosowania definicji legalnych może być fakt, iż dane określenie jest wieloznaczne lub nieostre, bądź jego znaczenie nie jest powszechnie zrozumiałe lub istnieje potrzeba ustalenia nowego znaczenia.

Przykłady definicji legalnych:

- 1) nieruchomości (art. 46 § 1 Kodeksu Cywilnego),
- 2) prokura (art. 109¹ § 1 Kodeksu Cywilnego),
- 3) młodociany (art. 113 § 10 Kodeksu Karnego),
- 4) funkcjonariusz publiczny (art. 113 § 13 Kodeksu Karnego),
- 5) pracownik (art. 2 Kodeksu Pracy),
- 6) przedsiębiorca (art. 4 § 1 Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej).

78. Fakt, iż Konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w RP:

- a) wynika bezpośrednio z Konstytucji
- b) jest wynikiem orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego
- c) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa

Konstytucja (ustawa zasadnicza) określa fundamentalne zasady oraz normy regulujące podstawy ustroju społeczno – politycznego oraz gospodarczego państwa. Jest to najwyższy akt normatywny obowiązujący w RP. Zasada ta wynika wprost z art. 8 Konstytucji i jest potwierdzona w art. 87, który określając katalog źródeł powszechnie obowiązującego prawa, umieszcza ustawę zasadniczą na pierwszym miejscu.

Konsekwencją wyposażenia Konstytucji w najwyższą moc prawną jest wymóg zgodności wszystkich aktów normatywnych z jej treścią. Bardzo istotna w tym zakresie jest rola Trybunału Konstytucyjnego, który powołany jest do czuwania nad realizacją tej zasady.

Z uwagi na doniosłość kwestii regulowanych w ustawie zasadniczej przewidziano rygorystyczny tryb dokonywania zmian jest postanowień.

79. Termin „*vacatio legis*” jest używany na oznaczenie okresu:

- a) wakacyjnego, w którym nie odbywają się posiedzenia Sejmu ani Senatu
- b) liczonego od momentu przedłożenia Prezydentowi RP ustawy do podpisu do momentu jej ogłoszenia
- c) pomiędzy ogłoszeniem ustawy a jej wejściem w życie

Termin „*vacatio legis*” jest używany na oznaczenie okresu pomiędzy ogłoszeniem aktu normatywnego a jego wejściem w życie. Często używa się też określenia „spoczynek prawa”. O długości *vacatio legis* decyduje ustawodawca, mając możliwość umieszczenia odpowiednich postanowień w przepisach końcowych aktu prawnego.

Z zasady akty normatywne zawierające przepisy powszechnie obowiązującego prawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ich ogłoszenia. Ustawodawca może przewidzieć dłuższy spoczynek prawa. Dzieje się tak zazwyczaj w przypadku obszernych lub ważnych aktów prawnych np. ustaw podatkowych. W uzasadnionych wypadkach możliwe jest skrócenie, a nawet odstępianie od *vacatio legis*. Decyzja o wejściu w życie aktu prawnego z dniem jego ogłoszenia może być uzasadniona ważnym interesem państwa, o ile zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją temu na przeszkodzie.

80. Zgodnie z zasadą terytorialności, prawo polskie obowiązuje na statku wodnym pływającym pod polską banderą bez względu na:

- a) obywatelstwo pasażerów i położenie statku
- b) obywatelstwo pasażerów, ale jedynie na terytorium RP
- c) położenie statku, ale jedynie obywateli RP

Zgodnie z zasadą terytorialności, prawo polskie obowiązuje na całym terytorium RP i może być zastosowane wobec wszystkich osób przebywających w jej granicach. Zwierzchnictwo terytorialne rozciąga się także na statki wodne, powietrzne i kosmiczne oznaczone polską banderą (nie jest istotne obywatelstwo pasażerów i położenie statku).

W pewnych przypadkach jurysdykcja krajowa jest ograniczana. Umowy i zwyczaje międzynarodowe przewidują wyjątki w stosowaniu polskiego prawa wobec personelu dyplomatycznego oraz na terenie placówek dyplomatycznych. Istotne znaczenie w tym zakresie mają również normy kolizyjne Ustawy Prawo prywatne międzynarodowe, które mogą dopuszczać stosowanie prawa obcego kosztem rodzimych uregulowań (np. w myśl art. 9 § 1 zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej ustala się w oparciu o jej prawo ojczyście).

81. Postawa oportunistyczna wobec prawa polega na:

- a) bezkrytycznej akceptacji wobec norm prawnych
- b) przestrzeganiu tylko konstytucji
- c) przestrzeganiu prawa z obawy przed sankcją lub z chęci uzyskania jakiejś gratyfikacji

Analiza motywów, którymi kierują się adresaci norm prawnych, decydując się na zachowania zgodne z prawem, pozwala na wyróżnienie trzech podstawowych postaw wobec prawa:

- legalistycznej,
- konformistycznej, oraz
- oportunistycznej.

Legalista zwraca uwagę na to czy dana norma wynika z przepisów, którym można przypisać moc obowiązywania. Kluczowe jest więc ustalenie czy dany akt normatywny został wydany przez upoważniony do tego podmiot, przy zachowaniu odpowiedniej procedury. Należy również zbadać sposób jego ogłoszenia, a także sprawdzić, czy nie został skutecznie uchylony.

O tym, czy **konformista** zastosuje się do dyspozycji normy prawnej decyduje zachowanie osób, które stanowią dla niego wzór (autorytet).

Istotą postawy **oportunistycznej** jest przestrzeganie prawa z obawy przed sankcją lub z chęci uzyskania jakiejś gratyfikacji.

82. Wnioskowania prawnicze oparte są na przekonaniu, iż ustawodawca w swej działalności prawotwórczej jest:

- a) racjonalny i konsekwentny
- b) omylny
- c) nieracjonalny lub niekonsekwentny

Wnioskowania prawnicze stanowią jeden z elementów procesu interpretacji prawa. Skutkują one tworzeniem wzorów powinnoego zachowania, które wynikają z norm uprzednio wyinterpretowanych wprost z przepisów. Metoda ta ma odgrywać znaczną rolę w zapewnianiu zupełności i niesprzeczności systemu prawa.

Wnioskowania prawnicze opierają się na przekonaniu, iż ustawodawca w swej działalności prawotwórczej jest racjonalny i konsekwentny. Zakłada się, że przepisy zostały umieszczone w porządku prawnym celowo i w sposób przemyślany. Pozwala to na badanie logicznych powiązań pomiędzy normami.

Wśród wnioskowań prawniczych wyróżnia się najczęściej następujące reguły (kanony wynikania norm):

- 1) wnioskowanie z większego na mniejsze,
- 2) wnioskowanie z mniejszego na większe,
- 3) wnioskowanie z celu na środki,
- 4) wnioskowanie z analogii,
- 5) wnioskowanie z przeciwieństwa.

83. Analiza przytoczonego poniżej art. 604 Kodeksu cywilnego pozwala przyjąć, iż ma on charakter:

- a) odsyłający
- b) derogacyjny
- c) przejściowy

Art. 604

Do zamiany stosuje się odpowiednio przepisy o sprzedaży

Przepisy odsyłające nie wyrażają wprost elementów potrzebnych do skonstruowania norm prawnych, a jedynie wskazują miejsce, w którym elementy te można odnaleźć. Stosowanie tego typu przepisów pozwala na zachowanie zwięzłości i spójności aktów normatywnych. Unika się bowiem kilkakrotnego powtarzania tych samych treści.

Wyróżnia się odesłania wewnątrzsystemowe oraz pozasystemowe. W pierwszym przypadku ustawodawca może kierować do dowolnego przepisu stanowiącego element porządku prawnego. Odesłania pozasystemowe mogą dotyczyć np. norm moralnych, zwyczajów lub zasad etyki lekarskiej.

Przykłady:

- 1) „W sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale do spółki partnerskiej stosuje się odpowiednio przepisy o spółce jawnej, chyba że ustawa stanowi inaczej.” (art. 89 Kodeksu spółek handlowych),
- 2) „Karą stosowaną wobec żołnierzy jest także areszt wojskowy; do kary aresztu wojskowego stosuje się odpowiednio przepisy o karze pozbawienia wolności.” (art. 322 § 1 Kodeksu karnego),

3) „Zakres służebności gruntowej i sposób jej wykonywania oznacza się, w braku innych danych, według zasad współżycia społecznego przy uwzględnieniu zwyczajów miejscowych.” (art. 287 Kodeksu Cywilnego).

84. Który z podanych niżej dokumentów zawiera m. in. deklarację 10 zasad. Siódma zasada dotyczy poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności łącznie z wolnością myśli, sumienia, religii lub przekonań:

- a) Akt Końcowej Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie podpisany w dniu 1 sierpnia 1975 r. w Helsinkach
- b) amerykańska Karta Praw (The Bill of Rights) uchwalona 15 grudnia 1791
- c) Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 26 sierpnia 1789 r.

Dnia 1 sierpnia 1975 r. na konferencji w Helsinkach uchwalono Akt końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Akt ten był Deklaracją 10 zasad rządzących wzajemnymi stosunkami między uczestnikami konferencji. Decyzje końcowe znalazły swe odzwierciedlenie w tzw. „koszykach”. W „koszyku” pierwszym znajdują się zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa w Europie i współpracy między państwami.

Wśród fundamentalnych zasad znajdują się:

- 1) Suwerenna równość i poszanowanie praw nieodłącznych od suwerenności.
- 2) Powstrzymanie się od groźby użycia siły lub użycia siły.
- 3) Nienaruszalność granic.
- 4) Integralność terytorialna państw.
- 5) Pokojowe rozstrzyganie sporów.
- 6) Nieingerencja w sprawy wewnętrzne.
- 7) Poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności łącznie z wolnością myśli i sumienia, religii i przekonań.
- 8) Równouprawnienie i prawo narodów do samostanowienia.
- 9) Współpraca między państwami.
- 10) Wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego.

85. Tzw. separacja „czysta” Kościoła od państw powstała:

- a) w Stanach Zjednoczonych
- b) w Niemczech
- c) we Francji

Pod wpływem odmiennych tradycji kulturowych, światopoglądowych, założeń filozoficznych i ideologicznych na świecie ukształtowały się różne rodzaje relacji między Kościołem a państwem. Ze względu na zasady ustrojowe wyróżnia się państwa wyznaniowe i państwa świeckie (zwane też laickimi lub

separowanymi). Ze względu na formę regulacji wzajemnych stosunków – państwa konkordatowe i państwa bezkonkordatowe.

Zasada rozdziału Kościoła od państwa miała gwarantować równość wszystkich religii i filozofii, tolerancję wyznaniową, wolność religii i świeckość państwa. Wśród państw świeckich wyróżnia się trzy modele separacji:

- **Separację czystą.** Powstała ona w Stanach Zjednoczonych, a jej podstawę prawną stanowi Pierwsza poprawka do Konstytucji USA (1789, ratyfikowana w 1791) w brzmieniu *„Kongres nie może stanowić ustaw wprowadzających religię lub zabraniających swobodnego wykonywania praktyk religijnych; ani ustaw ograniczających wolność słowa lub prasy, albo naruszających prawo do spokojnego odbywania zebrań i wnoszenia do rządu petycji o naprawę krzywd”*. Separacja stała się tym samym fundamentalną zasadą ustroju państwowego. W tym modelu państwo nie powinno w swych działaniach w jakikolwiek sposób uwzględniać istnienia religii czy religijności swoich obywateli, religia nie powinna stanowić kryterium jakichkolwiek praw i decyzji administracyjnych państwa;

- **Separację wrogą** – w wersji skrajnie liberalnej (francuskiej) i w wersji komunistycznej (sowieckiej). Zakłada neutralność państwa wobec przekonań religijnych w sensie zamkniętym, pojmowaną jako prywatyzacja religii. Państwo maksymalnie ogranicza możliwość uzewnętrzniania przez ludzi wierzących swych przekonań religijnych w życiu publicznym. Aktualnie wersja liberalna została nieco złagodzona. W wersji komunistycznej w miejsce religii wprowadzono oficjalną ideologię ateistyczną. Kościoły, pozbawione osobowości prawnej, były ściśle nadzorowane przez organy państwowe. Dobra kościelne zostały upaństwowione;

- **Separację skoordynowaną (przyjazną).** Powstała w Niemczech po I wojnie światowej na mocy postanowień Konstytucji Weimarskiej z 1919 r. Kościołom przyznano osobowość prawną i każdy z nich mógł swobodnie decydować o swojej działalności.

86. Za wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odpowiedzialny jest:

- a) Parlament kraju, którego dotyczy orzeczenie
- b) Prezydent kraju, którego dotyczy orzeczenie
- c) Komitet Ministrów Rady Europy

W ramach Rady Europy 4 listopada 1950 roku została otwarta do podpisu Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W życie weszła 3 września 1953 roku. Obecnie stronami Konwencji jest 47 państw, tj. wszystkie państwa członkowskie Rady Europy.

Skarga by mogła być dopuszczona do rozpatrzenia musi spełnić kilka warunków:

- 1) Skargę może wnieść jednostka, grupa jednostek lub organizacja pozarządowa.
- 2) Skarga może jedynie dotyczyć naruszenia jednego lub więcej praw zagwarantowanych przez EKPC lub któryś z jej protokołów dodatkowych.
- 3) Naruszenia prawa musiała dokonać władza publiczna państwa – strony.
- 4) Przed wniesieniem skargi do Trybunału muszą zostać wyczerpane krajowe środki prawne.
- 5) Petycja musi być wniesiona do Trybunału w terminie 6 miesięcy od wydania ostatecznej krajowej decyzji w sprawie.
- 6) Skarga nie może być anonimowa.

Po zakończeniu rozprawy sędziowie zbierają się na naradę. Narada sędziowska jest poufna. Wyrok obejmuje trzy zasadnicze części: opisanie stanu faktycznego sprawy, przedstawienie argumentów prawnych uzasadniających wyrok, i sama sentencja (czyli wyrok). Egzekutorem wykonania wyroku jest Komitet Ministrów Rady Europy. Komitet może uchwalić rezolucję wzywającą państwo do postępowania zgodnego z wyrokiem Trybunału.

87. Komitet Ekspertów Praw Człowieka jest organem kontrolnym działającym w ramach systemu ochrony praw człowieka:

- a) arabskiego
- b) afrykańskiego
- c) interamerykańskiego

Oprócz ogóln światowego systemu ochrony praw człowieka mamy wykształcone również kontynentalne, regionalne, wewnątrz krajowe i pozarządowe systemy ochrony. Wśród regionalnych systemów ochrony wyróżniamy system interamerykański, afrykański, europejski i arabski. Każdy z nich oparty jest również regionalne międzynarodowe dokumenty chroniące prawa człowieka. Również każdy system wykształcił organy które rozpatrują naruszenie bądź złamanie praw. Półwysep arabski posiada system arabski oparty na religii islamskiej oraz Arabskiej Karcie Praw Człowieka. W tym systemie gwarantem przestrzegania praw jest także Komitet Ekspertów Praw Człowieka.

Komitet ma być powołany w ciągu 6 miesięcy od wejścia w życie Arabskiej Karty Praw Człowieka. Ze względu jednak na specyfikę świata arabskiego stworzenie instytucji chroniących prawa człowieka wydaje się mało możliwe, ponieważ wiązałoby się to ze stworzeniem wzorców sprzecznych z religijnym systemem islamu.

88. Całkowite zniesienie kary śmierci w systemie Rady Europy przewiduje:

- a) Protokół 13 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka
- b) Protokół 6 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka
- c) Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu

Problematyka kary śmierci należy do kwestii bardzo kontrowersyjnych. Stanowi przedmiot wielu regulacji międzynarodowych. Przepisy dotyczące zniesienia kary śmierci znalazły się w ONZ-owskim Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych i związanym z nim Drugim Protokole Fakultatywnym do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci. Protokół ten w art.1 stanowi, iż wobec żadnej osoby znajdującej się w ramach jurysdykcji krajowej państwa-strony Protokołu nie wykona się kary śmierci. Zobowiązuje on państwa do podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zniesienia kary śmierci w ramach własnej jurysdykcji. Protokół przewiduje możliwość stosowania tej kary wyłącznie w czasie wojny za najpoważniejsze przestępstwa o charakterze wojskowym.

W systemie Rady Europy nastąpiła delegalizacja kary śmierci za sprawą dwóch Protokołów dodatkowych do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka: Protokołu nr 6 uchwalonego w dniu 28 kwietnia 1983 r. w Strasburgu i Protokołu nr 13 uchwalonego w dniu 3 maja 2002 r. w Wilnie. Protokół nr 6 znosi karę śmierci w warunkach pokoju, natomiast Protokół nr 13 wprowadza absolutny zakaz kary śmierci, także w czasie wojny (Protokół ten nie został ratyfikowany przez wszystkie kraje członkowskie Rady Europy).

Polska jest obecnie krajem abolicjonistycznym. Kara śmierci została zniesiona kodeksem karnym z 1997 r. i zastąpiona karą dożywotniego pozbawienia wolności. Ostatni wyrok wykonany został 21 kwietnia 1988 r. w Krakowie. Od roku 1995 obowiązywało moratorium na wykonywanie kary śmierci, natomiast ostatecznie Polska zniosła tę karę 1 września 1998 (data wejścia w życie kodeksu karnego). Wprowadzenie kary śmierci oznaczałoby najprawdopodobniej rezygnację z członkostwa w Radzie Europy. Wymagałoby także wypowiedzenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wraz z Protokołem nr 6.

89. Europejski Dzień Przeciwno Karze Śmierci obchodzony jest:

- a) 10 grudnia
- b) 9 listopada
- c) 10 października

Kara śmierci stanowi pogwałcenie najbardziej podstawowego ze wszystkich praw człowieka – prawa do życia. Od 1997 roku nie było ani jednego przypadku wykonania kary śmierci na obszarze 47 państw należących do Rady Europy, w tym państw członkowskich Unii Europejskiej. Co więcej, zniesienie kary śmierci przyjmuje się jako naturalny warunek członkostwa w obu tych organizacjach.

W ramach Rady Europy bezwarunkowe zniesienie kary śmierci w czasie pokoju jest zagwarantowane protokołem 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Protokół ten ratyfikowały wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej. Protokół 13 tej samej konwencji zabrania stosowania kary śmierci niezależnie od okoliczności.

Skala stosowania kary śmierci na całym świecie jest jednak nadal niepokojąca. W walce ze zniesieniem kary śmierci na całym świecie w sukurs miał przyjść wspólny projekt Komisji Europejskiej i Rady Europy w sprawie ustanowienia 10 października Europejskim Dniem przeciwko Karze Śmierci.

90. Masowe egzekucje wykonane na około 8000 osób przez zbrojne oddziały Serbów w 1995 r., uznane za największe ludobójstwo w Europie od czasu II wojny światowej miały miejsce w:

- a) Llashticy
- b) Srebrenicy
- c) Biesłanie

Jugosławia powstała w 1918 r. jako wspólna monarchia kilku narodów (początkowo jako Królestwo Serbów Chorwatów i Słoweńców), swą nazwę przybierając w 1929 r. Od początku istnienia była więc krajem wielonarodowościowym i wielowyznaniowym (prócz wymienionych byli jeszcze Macedończycy, Czarnogórcy, duży odsetek Albańczyków, oraz muzułmanie głównie w Bośni. Rządzone twardą ręką przez Josipa Broz Tito w swej strukturze przetrwało do początku lat 90-tych. Pierwsza z federacji wystąpiła Słowenia, tuż po niej Chorwacja – w roku 1991. Inaczej nieco potoczyły się wypadki w proklamującej niepodległość 15 października 1991 r. Bośni i Hercegowinie. Była to republika najbardziej niejednorodna narodowościowo. Muzułmanie 45%, Serbowie ok. 28%, Chorwaci ok. 18%. W kraju wybuchła wojna wszystkich ze wszystkimi. W 1994 roku Chorwaci razem z muzułmanami wystąpili przeciwko Serbom Bośniackim którymi politycznie dowodził Radowan Karadžić, zaś wojskowo gen. Radko Mladić. Ci ostatni wspierani przez Belgrad utworzyli Serbską Republikę Bośni. Obie strony dopuszczały się zbrodni wojennych w brutalny sposób mordując ludność cywilną strony przeciwnej. Długotrwałe walki toczyły się o Bihać, Sarajewo i Srebrenicę. W tej ostatniej miejscowości Serbowie w 1995 roku dokonali zbrodni na ok. 8000 ludności, co było największą zbrodnią ludobójstwa od czasów II wojny światowej. Dopiero interwencje ONZ i NATO doprowadziły do zakończenia wojny mocą porozumienia w Dayton 21 listopada 1995 roku. Na mocy tych układów Bośnia została podzielona na Federację Chorwacko-Muzułmańską (51%) i Serbską (49%). Nad realizacją tych postanowień z Dayton miały czuwać siły ONZ.

91. Konwencja o Prawach Dziecka wymienia prawo dziecka do:

- a) zabawy
- b) bycia kochanym
- c) szczęścia

Dziecko, jako człowieka o szczególnych potrzebach dostrzegać dopiero w drugiej połowie XX wieku. Poważnym impulsem w kwestii szczególnej ochrony dziecka było uchwalenie 20 listopada 1959 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ - Deklaracji Praw Dziecka. W Deklaracji znalazły się zapisy o podstawowych prawach dziecka m.in. prawo do nazwiska, obywatelstwa, bezpłatnej nauki w zakresie szkoły podstawowej, do ochrony przed wyzyskiem i okrucieństwem. Deklaracja była wstępem do ochrony praw dziecka.

20 listopada 1989 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Konwencję o Prawach Dziecka. Konwencję przyjęły niemal wszystkie państwa świata. Rzeczpospolita Polska ratyfikowała Konwencję w 7 lipca 1991 roku.

Konwencja przyznaje dziecku szeroki katalog praw. Wśród praw i wolności osobistych dziecko ma prawo do życia i rozwoju, do tożsamości (nazwiska, obywatelstwa, godności i szacunku, wiedzy o własnym pochodzeniu), do swobody myśli sumienia i wyznania, wychowania w rodzinie, wolności od przemocy fizycznej i psychicznej, nierekrutowania do wojska poniżej 15 roku życia.

Wśród praw socjalnych prawo do odpowiedniego standardu życia, ochrony zdrowia, zabezpieczenia socjalnego, wypoczynku i czasu wolnego, uczestnictwa w zabawach i zajęciach rekreacyjnych stosownych do wieku dziecka. Prawa kulturalne to przede wszystkim prawo do nauki, korzystania z dóbr kultury, informacji. Dziecku przysługują również prawa polityczne do stowarzyszania się i zgromadzeń.

92. Który z poniższych organów posiada konstytucyjne kompetencje w zakresie ochrony praw człowieka:

- a) Trybunał Stanu
- b) Rzecznik Praw Obywatelskich
- c) Rzecznik Praw Pacjenta

W ustawie zasadniczej z 1997 r. po raz pierwszy wyraźnie uregulowano środki ochrony wolności i praw w sytuacji ich naruszenia. Regulują je przepisy od art. 77 do art. 81 Konstytucji. Do środków tych zalicza się:

- 1) Prawo do wynagrodzenia szkody jaka powstała przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77 ust. 1). Prawo to dotyczy każdego - zarówno obywateli polskich, cudzoziemców, jak i osób prawnych.
- 2) Prawo każdej ze stron do sądowego dochodzenia naruszonych wolności lub praw (art. 77 ust. 2). Postanowienie to oznacza zakaz wykluczenia drogi sądowej w dochodzeniu naruszonych wolności i praw.

- 3) Prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w I instancji (art. 78). Odnosi się do decyzji administracyjnych i orzeczeń sądowych. Zakłada co najmniej dwuinstancyjność postępowania.
- 4) Prawo każdego, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, do wniesienia skargi do Trybunału Konstytucyjnego (art. 79).
- 5) Prawo każdego do wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej (art. 80). Mowa tu o wolnościach i prawach zagwarantowanych nie tylko w Konstytucji, ale także w ustawach i aktach niższego rzędu.

Wśród organów konstytucyjnych powołanych do ochrony praw człowieka znajduje się także Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, która „stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji” (art. 213 ust. 1 Konstytucji).

Uregulowanie w Konstytucji instrumentów prawnych ochrony wolności i praw stanowi dopełnienie dla rozstrzygnięć o charakterze materialnym (konstytucyjnego katalogu wolności i praw). Problematyka ta nie była przedmiotem zainteresowania wcześniejszej Konstytucji.

93. Organizacją pozarządową zajmującą się ochroną praw człowieka, powstałą w 1988 z przekształcenia Helsinki Watch jest:

- a) Amnesty International
- b) Helsińska Fundacja Praw Człowieka
- c) Human Rights Watch

Do grona organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką praw człowieka zaliczyć można między innymi:

- 1) Amnesty International. Początek działania organizacji związany był z opublikowaniem w 1961 roku przez brytyjską gazetę *The Observer* artykułu „Zapomniani więźniowie” autorstwa Petera Benensona. Podstawową formą działalności AI jest prowadzenie kampanii dotyczących zakazu stosowania tortur, „zaginięć”, kary śmierci oraz zabieganie o amnestię więźniów sumienia. Organizacja ma działaczy na całym świecie. Szacuje się, iż zrzesza ona obecnie ponad 1,5 miliona członków i sympatyków w ponad 150 krajach. W Polsce AI działa od połowy lat 70. W roku 1977 przyznano jej Pokojową Nagrodę Nobla, a w 1978 roku została uhonorowana przez ONZ Nagrodą Praw Człowieka.
- 2) Helsińska Fundacja Praw Człowieka. W Polsce powstała w 1989 roku, po siedmiu latach działalności podziemnej Komitetu Helsińskiego. Należy do Międzynarodowej Helsińskiej Federacji Praw Człowieka. Od 2007 r. posiada status konsultatywny przy Radzie Społeczno Gospodarczej ONZ

(ECOSOC). HFPC Prowadzi szeroki program edukacyjny w zakresie ochrony praw człowieka, programy interwencyjne i monitoringowe.

- 3) Human Rights Watch. Organizacja ta powstała w 1988 z przekształcenia Helsinki Watch (powstałej w związku z realizacją postanowień KBWE). Siedziba główna HRW znajduje się w nowym Jorku, natomiast oddziały w Londynie, Brukseli, Moskwie, Hong Kongu, Los Angeles, San Francisco i Waszyngtonie. W zakresie działań organizacji mieści się problematyka praw człowieka, a zwłaszcza monitorowanie wolności słowa i przekonań, zwalczanie cenzury, wolność prowadzenia pracy naukowej, respektowanie praw człowieka przez wielkie korporacje, sprawiedliwość międzynarodowa, zapewnieniu oskarżonym prawa do uczciwego procesu, ochrona praw kobiet i praw dziecka, problem więzień, narkotyków i uchodźców. Rezultaty badań ekspertów zamieszczane są w corocznych raportach. HRW nie jest organizacją członkowską.

94. W 1989 roku Pokojową Nagrodę Nobla otrzymał:

- a) Tenzin Gjaco - XIV Dalajlama
- b) Lech Wałęsa
- c) Nelson Mandela

Pokojowa Nobla Nagroda została ufundowana przez Alfreda Nobla. Wręczana jest w Oslo w dniu 10 grudnia - rocznicę śmierci Alfreda Nobla. Laureata wybiera komitet norweskiego parlamentu. Laureaci otrzymują złoty medal, dyplom honorowy oraz kwotę pieniężną w wysokości 10 milionów koron szwedzkich (ok. 4 milionów złotych).

Lista laureatów od roku 1983:

1983 Lech Wałęsa (Polska)
1984 Desmond Mpilo Tutu (RPA)
1985 Lekarze Przeciw Wojnie Nuklearnej
1986 Elie Wiesel (USA)
1987 Oscar Arias Sanchez (Kostaryka)
1988 Misje pokojowe ONZ
1989 Dalajlama XIV Tenzin Gjaco (Tybet)
1990 Michaił Gorbaczow (ZSRR)
1991 Aung San Suu Kyi (Birma),
1992 Rigoberta Menchu Tum (Gwatemala),
1993 Nelson Mandela i Frederik Willem De Klerk (RPA),
1994 Jaser Arafat (Palestyna), Shimon Peres i Icchak Rabin (Izrael)
1995 Józef Rotblat (Polska/Wielka Brytania) i Pugwash Conferences on Science i World Affairs
1996 Carlos Felipe Ximenes Belo i José Ramos-Horta (Timor Wschodni)
1997 ICBL (Międzynarodowa Kampania na Rzecz Zakazu Min Przewodzących) i Jody Williams

1998 John Hume i David Trimble (Wielka Brytania)
1999 Lekarze bez Granic, Bruksela
2000 Kim De Dzung (Korea Południowa)
2001 ONZ i sekretarz generalny ONZ Kofi Annan
2002 Jimmy Carter (USA)
2003 Szirin Ebadi (Iran)
2004 Wangari Maathai (Kenia)
2005 Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej i kierujący nią Mohamed ElBaradei
2006 Grameen Bank i jego założyciel Muhammad Yunus
2007 Al Gore i Międzypaństwowy Zespół do spraw Zmian Klimatu
2008 Martti Ahtisaari (Finlandia)
W 2009 r. laureatem Pokojowej Nagrody Nobla został Barack Obama, prezydent Stanów Zjednoczonych.

95. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu został powołany na miejsce Europejskiej Komisji Praw Człowieka i Trybunału Praw Człowieka w roku:

- a) 1996
- b) 1998
- c) 1986

Mechanizm kontroli utworzony przez Europejską Konwencję Praw Człowieka przeszedł w ciągu ostatnich lat znaczącą reformę. Zasadniczą zmianą w przebudowie tego mechanizmu było przyjęcie 11 maja 1994 r. przez Komitet Ministrów Rady Europy Protokołu nr 11. Na jego mocy od dnia 1 listopada 1998 r. zadania dotychczasowych dwóch organów, tj. Europejskiej Komisji Praw Człowieka i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przejął Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC). Jurysdykcja Trybunału została zmieniona z fakultatywnej na obligatoryjną. Uprawnienie do merytorycznego rozpatrywania skargi jednostki przeciwko państwu stracił także Komitet Ministrów. Protokół nr 11 zastąpił wcześniejsze protokoły kompetencyjno-proceduralne, tj. Protokół nr 2, Protokół nr 3, Protokół nr 5, Protokół nr 8, Protokół nr 9 i Protokół nr 10.

Proces zmian spowodowany był głównie wzrastającą liczbą państw-stron Europejskiej Konwencji Praw Człowieka po upadku bloku komunistycznego. Poszerzenie członkostwa niosło za sobą znaczne zwiększenie liczby skarg indywidualnych kierowanych do Strasburga, a rozwój prawa krajowego spowodował wnoszenie spraw szczególnie skomplikowanych. W kolejnych latach okazało się, że reforma ta przyczyniła się częściowo do usprawnienia systemu rozpatrywania skarg, ale nie eliminowała wszystkich trudności. Problemy pojawiły się również w zakresie skuteczności wykonywania orzeczeń Trybunału. Konieczne stało się opracowanie kolejnego protokołu dodatkowego - Protokołu nr 14, mającego zwiększyć efektywność ETPC.

96. Realizacja przez państwo zasady prawa do pracy oznacza:

- a) obowiązek prowadzenia przez państwo polityki pełnego produktywnego zatrudnienia
- b) obowiązek zapewnienia zatrudnienia osobom zdolnym do pracy
- c) ustanowienie środków prawnych służących domaganiu się od pracodawców zatrudnienia

Obowiązująca w polskim prawie pracy formuła prawa do pracy odzwierciedla liberalne tendencje w gospodarce. Zarówno w Konstytucji RP, jak i w Kodeksie pracy, podkreślono przede wszystkim swobodny wybór pracy. Prawo do pracy deklaruje także we wszystkich podstawowych międzynarodowych dokumentach społecznych: w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych oraz w Europejskiej Karcie Socjalnej.

Zgodnie z zasadą wolności pracy każdy ma prawo do swobodnie wybranej pracy. Nikomu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, nie można zabronić wykonywania zawodu. Jako element konstytucyjnej zasady prawa do pracy występuje także obowiązek państwa ustalania minimalnego wynagrodzenia za pracę. Należy wskazać, że ze swobody wyboru pracy nie wynika ani roszczenie kandydata do pracy o zatrudnienie, ani obowiązek zatrudnienia danej osoby przez określonego pracodawcę. Swoboda ta oznacza równy, dla wszystkich osób spełniających oznaczone prawem warunki, dostęp do określonej pracy.

W kwestii zapewnienia pracy ustawodawca poprzestał na zobowiązaniu państwa do prowadzenia polityki pełnego produktywnego zatrudnienia, poprzez realizowanie programów zwalczania bezrobocia, w tym organizowanie i wspieranie pośrednictwa i szkolenia zawodowego oraz robót publicznych i prac interwencyjnych. Tak rozumianemu prawu do pracy nie nadano charakteru prawa roszczeniowego, którego realizacji można domagać się przed sądem. Oznacza ono tylko, że państwo jest zobowiązane do podejmowania określonych wyżej wymienionych działań, a nie do osiągnięcia rezultatu w postaci zapewnienia każdemu obywatelowi miejsca pracy. **Podsumowując, obywatel nie może zatem domagać się od państwa w sposób skuteczny zapewnienia mu zatrudnienia.** Występuje tutaj pewien rodzaj deklaracji o charakterze ustrojowym, nieprzekładalny bezpośrednio na układ stosunków pracy. Postulat pełnego zatrudnienia powinien być traktowany jako idealne założenie niemożliwe do pełnej realizacji w praktyce, jako cel, do którego trzeba dążyć, mając jednocześnie świadomość niemożliwości jego urzeczywistnienia.

97. Pracodawca może żądać od kandydata na pracownika podania takich danych osobowych jak:

- a) imiona, nazwiska i daty urodzenia rodziców
- b) stan cywilny
- c) wykształcenie

W ramach stosunku pracy podmiotem ponoszącym ryzyko właściwego doboru pracowników jest pracodawca, dlatego też jest on zainteresowany uzyskaniem jak najszerszego zakresu informacji o kandydacie na pracownika, które pozwoliłyby mu ocenić jego przydatności do danego rodzaju pracy. W celu ochrony sfery prywatności osoby ubiegającej się o zatrudnienie, a zwłaszcza uniemożliwienia pozyskiwania przez pracodawcę danych osobowych, które mogą wyeliminować tę osobę z kręgu potencjalnych kandydatów do nawiązania stosunku pracy, np. informacja o stanie ciąży, stanie cywilnym, posiadaniu dzieci, przepisy Kodeksu pracy określają rodzaje danych osobowych jakich pracodawca może żądać od kandydata na pracownika. Do danych tych zaliczamy; **imię (imiona) i nazwisko, imiona rodziców, datę urodzenia, wykształcenie, przebieg dotychczasowego zatrudnienia.**

Od pracownika, a więc od osoby już zatrudnionej w ramach stosunku pracy, pracodawca może żądać także innych danych osobowych takich jak **imiona i nazwiska oraz daty urodzenia dzieci pracownika**, jeżeli ich podanie jest warunkiem korzystania przez pracownika ze szczególnych uprawnień przewidzianych w prawie pracy oraz **numeru PESEL** pracownika. Innych danych osobowych pracodawca może żądać od pracownika tylko w przypadku, gdy **pozwalają na to odrębne przepisy**. W sprawach dotyczących pobierania danych osobowych i ich ochrony, których Kodeks pracy nie reguluje, stosuje się przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.

98. Zakaz konkurencji może obowiązywać pracownika:

- a) tylko w trakcie trwania stosunku pracy
- b) tylko po ustaniu stosunku pracy
- c) zarówno w trakcie, jak i po ustaniu stosunku pracy

Pracownik nie może prowadzić działalności konkurencyjnej wobec pracodawcy ani też świadczyć pracy w ramach stosunku pracy lub na innej podstawie na rzecz podmiotu prowadzącego taką działalność (zakaz konkurencji). Zakaz konkurencji ma swoje źródło w umowie zawartej między pracownikiem i pracodawcą.

Ustawodawca przez zakaz konkurencji rozumie zobowiązanie się pracownika w drodze umowy z pracodawcą, że nie podejmie prowadzenia działalności konkurencyjnej wobec pracodawcy oraz zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub innego stosunku prawnego u podmiotu prowadzącego działalność konkurencyjną wobec pracodawcy w trakcie trwania stosunku pracy

lub po jego zakończeniu. Objęcie pracownika zakazem konkurencji w trakcie trwania stosunku pracy nie jest związane z jakąkolwiek rekompensatą na jego rzecz.

Konkurencyjną działalność stanowi aktywność pracownika przejawiana w tym zakresie przedmiotowym, co u pracodawcy, względnie zbliżonym lub skierowana do tego samego kręgu odbiorców.

Zakaz konkurencji może obowiązywać nie tylko w trakcie trwania stosunku pracy, ale również po jego ustaniu. Ten drugi rodzaj zakazu obowiązuje wówczas, gdy pracownik miał dostęp do szczególnie ważnych informacji, których ujawnienie mogłoby narazić pracodawcę na szkodę (np. pracownik mógłby wykorzystać wiedzę zdobytą u pracodawcy typu receptura na wyrób produktu, dane o klientach, dane obrazujące wielkość produkcji i sprzedaży, przekazując ją konkurencji). W takiej umowie określa się okres obowiązywania zakazu konkurencji oraz wysokość odszkodowania należnego pracownikowi od pracodawcy. Należy również wskazać zakres terytorialny zakazu, zakres przedmiotowy (czego nie wolno robić) oraz podmiotowy (na rzecz jakiego rodzaju podmiotów).

Umowa o zakazie konkurencji wymaga formy pisemnej. Jej pominięcie skutkuje nieważnością umowy.

99. Pracownik-ojciec:

- a) nie ma prawa do urlopu macierzyńskiego
- b) może skorzystać z końcowej części urlopu macierzyńskiego po wykorzystaniu przez matkę co najmniej 14 tygodni tego urlopu
- c) może przebywać na urlopie macierzyńskim od chwili urodzenia się dziecka

Urlop macierzyński jest bezwarunkowym, obowiązkowym zwolnieniem od pracy w związku z urodzeniem dziecka, na określony w ustawie czas, przysługującym pracownikowi pozostającemu w stosunku pracy bez względu na staż pracy, rodzaj umowy o pracę, czy też wymiar czasu pracy, przypadającym bezpośrednio przed porodem i bezpośrednio po nim.

Urlop macierzyński ustanowiony został ze względu na potrzebę wzmożonej ochrony zdrowia i sprawności psychofizycznej kobiety w ostatnim okresie ciąży, a tym samym optymalnego w danych warunkach przebiegu porodu, a także dla zapewnienia regeneracji jej sił po odbytych porodzie oraz opieki nad dzieckiem we wczesnym okresie jego życia i jego adaptacji w rodzinie.

Od kilku lat wymiar urlopu macierzyńskiego ulegał znacznym zmianom, zarówno w kierunku jego wydłużania, jak i skracania. W chwili obecnej jego długość jest uzależniona jedynie od ilości dzieci urodzonych w trakcie porodu i wynosi od 20 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie – do 37 tygodni w przypadku urodzenia pięciorga lub więcej dzieci przy jednym porodzie.

Zgodnie z przepisami Kodeksu pracy pod pewnymi warunkami z urlopu macierzyńskiego może również skorzystać pracownik-ojciec. I tak, pracownica, po wykorzystaniu po porodzie co najmniej 14 tygodni urlopu macierzyńskiego, ma prawo zrezygnować z pozostałej części tego urlopu; w takim przypadku niewykorzystanej części urlopu macierzyńskiego udziela się pracownikowi-ojcu wychowującemu dziecko, na jego pisemny wniosek. Zatem pracownica może zrezygnować z części urlopu macierzyńskiego przypadającej po upływie 14 tygodni i przystąpić do pracy, jeżeli ojciec wychowujący dziecko przejmie pozostałą część tego urlopu.

Końcowo należy wskazać, że także w razie zgonu pracownicy w czasie urlopu macierzyńskiego, pracownikowi-ojcu wychowującemu dziecko przysługuje prawo do niewykorzystanej części tego urlopu.

100. Sędziów Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot powołuje się:

- a) na 4 lata
- b) na 6 lat
- c) dożywotnio

W skład Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, mającego siedzibę w Luksemburgu, wchodzi obecnie 27 sędziów i ośmiu wspierających ich w pracach rzeczników generalnych, nazywanych też adwokatami generalnymi. Pięć największych państw (Niemcy, Francja, Włoch, Wielka Brytania i Hiszpania) posiada stałych rzeczników generalnych, zaś stanowiska pozostałych trzech obsadzane są przez państwa członkowskie w systemie rotacji.

Zadaniem rzeczników generalnych jest publiczne przedstawianie uzasadnionych opinii na temat spraw rozpatrywanych przez trybunał.

Kadencja sędziów Trybunału i rzeczników generalnych trwa sześć lat, przy czym jest ona odnawialna. Ponad to należy zaznaczyć, że co trzy lata dokonuje się częściowej wymiany składu sędziowskiego. Na czele TSWE stoi prezes wybierany spośród składu sędziowskiego na trzyletnią kadencję. Trybunał obraduje na plenum w składzie wielkiej izby (13 sędziów) lub w izbach (5 sędziów). Każdemu sędziemu i rzecznikowi generalnemu przydzielonych jest kilku wspierających ich w pracach referendarzy.

Z założenia sędziowie TSWE i rzecznicy generalni działają niezależnie i przy zachowaniu całkowitej bezstronności. Nie mogą zatem otrzymywać instrukcji od jakiegokolwiek rządu lub organu. Sędziowie i rzecznicy generalni wybierani są spośród osób posiadających kwalifikacje wymagane w ich państwach do zajmowania najwyższych stanowisk w sądownictwie lub będących prawnikami o uznanej kompetencji (np. profesorami prawa). Kandydaci na członków TSWE są zgłaszani przez poszczególne państwa członkowskie, zaś mianowanie następuje za wspólnym porozumieniem rządów państw członkowskich.

101. Adresatem decyzji mogą być:

- a) tylko państwa
- b) tylko osoby fizyczne
- c) osoby fizyczne, osoby prawne i państwa

Do aktów prawa wspólnotowego pochodnego o charakterze prawnie wiążącym zalicza się rozporządzenia, dyrektywy i decyzje. Decyzje wspólnotowe posiadają indywidualnych adresatów: może nim być państwo członkowskie lub podmiot indywidualny. Decyzja obowiązuje bezpośrednio i w całości tych do których jest skierowana. Mogą to być wszystkie lub niektóre państwa członkowskie a także jednostki, tj. osoby fizyczne lub prawne. Decyzje wspólnotowe nie stanowią zatem jednorodnej grupy aktów prawnych. Są one porównywane do decyzji administracyjnych wydawanych na płaszczyźnie krajowej. Decyzje spotyka się w wielu dziedzinach prawa wspólnotowego, zwłaszcza zaś w dziedzinie polityki konkurencji, pomocy państwa dla przedsiębiorstw, jak i w obszarze wspólnej polityki rolnej. Decyzje, posiadając walor bezpośredniego stosowania nie pozostawiają państwom członkowskim wyboru formy ani metody stosowania.

102. Ratyfikacja Traktatu z Maastricht była utrudniona z powodu stanowiska:

- a) Niemiec
- b) Włoch
- c) Danii

Traktat o Unii Europejskiej (TUE) nazywany traktatem z Maastricht podpisany został 7 lutego 1992 r. a wszedł w życie 1 listopada 1993 r. po referendum przeprowadzonych w niektórych państwach członkowskich. Jednym z państw, gdzie ratyfikacja traktatu była utrudniona była Dania. Kwestie sporne dotyczyły zagadnień związanych z obywatelstwem, wspólną walutą i obronnością w ramach UE. Dopiero po przyznaniu Danii specjalnych zwolnień z niektórych postanowień traktatu, w drugim referendum Duńczycy opowiedzieli się za ratyfikacją TUE. Na mocy jego postanowień powołano do życia Unię Europejską opartą na trzech filarach:

- I. Wspólnota Europejska, Europejska Wspólnota Węgla i Stali i Euratom
- II. Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa (WPZiB)
- III. Wymiar Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych

Istotnym jest, iż pierwszy filar został oparty na działaniach ponadnarodowych - instytucje WE są w stanie ingerować w wewnętrzne porządki prawne państw-członków, natomiast filary II i III opierają się na klasycznej współpracy międzyrządowej. Z zakresu regulacji TUE należy wymienić, że traktat zakładał utworzenie Unii Gospodarczej i Walutowej łącznie z wprowadzeniem wspólnej waluty euro od 1 stycznia 1999 r. i określał

kryteria konwergencji. Ponad to zakres materialny kompetencji WE poszerzony został m.in. o kwestie społeczne, dotyczące oświaty, kształcenia i młodzieży, ochrony zdrowia, ochrony konsumenta jak i o politykę sieci transeuropejskich. Traktat z Maastricht przewidywał możliwość przenoszenia pewnych materii z II i III filaru UE do I filaru, czyli ich uwspólnotowienia. Pod względem technicznym traktat składał się z siedmiu tytułów obejmujących artykuły oznaczone literami od A do S. Do TUE dołączono 17 dodatkowych protokołów i jedną umowę – dotyczącą polityki społecznej – zawartą między państwami członkowskimi z wyłączeniem Wielkiej Brytanii. Mimo, że traktat zawarto na czas nieokreślony, na rok 1996 przewidziano zwołanie konferencji międzyrządowej celem zbadania TUE i ewentualnego dokonania zmian.

103. Traktat akcesyjny to:

- a) dokument podpisywany przez 2 państwa UE
- b) dokument, który określa warunki przystąpienia państwa kandydata do Unii Europejskiej
- c) dokument, który określa warunki przystąpienia nowego państwa do wolnego obszaru celnego

Traktat akcesyjny to umowa międzynarodowa zawierana pomiędzy państwami członkowskimi UE a państwem kandydującym. Tym samym traktaty akcesyjne zaliczane są do pierwotnych źródeł prawa wspólnotowego. Traktaty akcesyjne do UE podpisywane były na przestrzeni lat przez państwa nowo wstępujące do struktur Wspólnot Europejskich. Treścią traktatu akcesyjnego są warunki uzyskania członkostwa w tej organizacji. Wynegocjowana treść traktatu wymaga wyrażenia zgody przez Parlament Europejski. Kolejnym krokiem jest uroczyste podpisanie traktatu przez strony tej umowy. Podpisany traktat akcesyjny podlega ratyfikacji zgodnie z zasadami obowiązującymi w poszczególnych krajach – najpierw w kraju (lub w krajach) kandydujących a następnie we wszystkich państwach członkowskich UE.

Podpisanie traktatu akcesyjnego przez Polskę (nazywanego też traktem ateńskim) poprzedzone było negocjacjami prowadzonymi w Kopenhadze w grudniu 2002. Na początku kwietnia 2003 traktat ateński został zatwierdzony przez Parlament Europejski, zaś uroczyste podpisanie traktatu przez przedstawicieli 25 państw (15 członkowskich UE i 10 kandydujących) nastąpiło 16 kwietnia 2003 w Atenach. Ze względu na wielość stron traktatu i szeroki obszar regulacji prawnej przyjmuje się, że Traktat akcesyjny dla 10 nowych państw członkowskich UE (stan na rok 2004) był najbardziej skomplikowaną umową międzynarodową w historii. Traktat składa się z kilku części, bo zawiera właściwy Traktat Akcesyjny, Akt Akcesyjny oraz protokoły i załączniki. Elementy te mają moc prawnie wiążącą i stanowią część aktu akcesyjnego. Ponadto dołączone są do niego deklaracje.

We wszystkich krajach mających wstąpić do UE w 2004 r. (Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia i Węgry), oprócz Cypru, odbyły się referenda dotyczące zgody społeczeństwa na przystąpienie. W Polsce narodowe referendum unijne odbyło się 7-8 czerwca 2003.

104. Niemcy to przykład:

- a) państwa federacyjnego
- b) konfederacji państw
- c) państwa związkowego

Podstawowym podziałem suwerennych podmiotów prawa międzynarodowego – państw jest podział na państwa jednolite i państwa złożone. Państwa jednolite (przykładem jest Polska) występują w stosunkach międzynarodowych jako jeden podmiot. Nie powstaje tutaj problem współdzielenia władzy suwerennej z częściami składowymi. Innym rodzajem są państwa złożone. W przypadku państw złożonych powstaje sytuacja, kiedy władza suwerenna w państwie dzieli się pomiędzy władzą centralną jako całością, a częściami składowymi państwa. Części składowe państwa mogą mieć zatem możliwość utrzymywania w ograniczonym zakresie stosunków z innymi państwami. Współcześnie państwa złożone występują jako federacje (państwa związkowe) i konfederacje (związek państwa). Państwami federacyjnymi obecnie są: Stany Zjednoczone, Argentyna, Brazylia, Meksyk, Wenezuela, Szwajcaria, Niemcy.

105. Zasada nabycia obywatelstwa wg. tzw. reguły *ius soli* polega na jego nabyciu według:

- a) terytorium miejsca urodzenia
- b) obywatelstwa rodziców
- c) prawa wyboru

Wyróżnia się następujące sposoby nabycia obywatelstwa przez urodzenie: *ius soli*-prawa ziemi, *ius sanguinis*-prawa krwi. Nabycie wg. zasady *ius soli* czyli zasady prawa ziemi oznacza, iż dziecko urodzone na terytorium danego państwa będzie miało obywatelstwo tego państwa. Nie zależy ono od obywatelstwa rodziców.

PYTANIA PROBLEMOWE

Opisz konstytucyjne gwarancje niezawisłości sędziowskiej.

Konstytucja zawiera rozbudowany katalog formalnych gwarancji mających zapewnić niezawisłość sędziowską, dotyczących przede wszystkim pozycji sędziego. Należą do nich:

- a) sposób powoływania sędziów (art. 179),
- b) sposób opróżniania stanowiska (art. 180 ust. 1 i ust. 2),
- c) niedopuszczalność przeniesienia (art. 180 ust. 2 i ust. 5),
- d) immunitet sędziowski (art. 181),
- e) status materialny (art. 178 ust. 2),
- f) niepołączalność i apolityczność stanowiska sędziego (art. 178 ust. 3).

Ad a) Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa na czas nie oznaczony. Każdy, kto spełnia warunki do objęcia stanowiska sędziego może zgłosić swoją kandydaturę prezesowi właściwego sądu. Następnie kandydatura ta jest oceniana w drodze głosowania przez Zgromadzenie ogólne sądu. Ocena jest przedstawiana Krajowej Radzie Sądownictwa, która rozpatruje wszystkie kandydatury do pełnienia urzędu sędziowskiego, a następnie występuje do Prezydenta o powołanie sędziów.

Ad b) Zasadą jest nieusuwalność sędziów. Konstytucja i ustawa o ustroju sądów powszechnych wyliczają sytuacje, w których stanowisko sędziego może zostać opróżnione.

Są nimi: zrzeczenie się urzędu przez sędziego, złożenie sędziego z urzędu prawomocnym orzeczeniem sądu dyscyplinarnego, utrata obywatelstwa, przeniesienie w stan spoczynku jeżeli z powodu choroby lub utraty sił sędzia uznany zostanie za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków, przeniesienie w stan spoczynku po osiągnięciu wieku emerytalnego, przeniesienie w stan spoczynku, jeżeli przez okres roku sędzia nie pełnił służby ze względu na chorobę lub płatny urlop dla poratowania zdrowia, przeniesienie w stan spoczynku, w razie zmiany ustroju sądów lub zmiany granic okręgów sądowych, jeżeli sędzia nie został przeniesiony do innego sądu.

Ad c) Przeniesienie sędziego do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli może nastąpić tylko na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie (np. gdy zniesione zostanie jego stanowisko w wyniku zmiany w organizacji sądownictwa albo gdy przeniesienie jest wynikiem kary dyscyplinarnej).

Ad d) Sędzia nie może być zatrzymany ani pociągnięty do odpowiedzialności karnej sądowej lub administracyjnej bez zezwolenia właściwego sądu dyscyplinarnego. Nie dotyczy to zatrzymania w razie ujęcia

sędziego na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu sędziego niezwłocznie należy zawiadomić prezesa sądu apelacyjnego właściwego ze względu na miejsce zatrzymania, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego sędziego.

Ad. e) Konstytucja nakazuje zapewnić sędziom warunki pracy i wynagrodzenia odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków.

Ad f) Sędzia nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności i niezawisłości sędziów. Nie może on także podejmować dodatkowego zatrudnienia z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym lub naukowo dydaktycznym w łącznym wymiarze nie przekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy zatrudnionych na tych stanowiskach, jeżeli wykonywanie tego zatrudnienia nie przeszkadza w pełnieniu obowiązków sędziego.

Omów zasady tworzenia partii politycznych w Polsce.

Zasady tworzenia partii politycznych reguluje ustawa z 27 czerwca 1997 r. – o partiach politycznych. Ustawa z 1997 r. pomimo, iż wzorem poprzedniej regulacji z 28 lipca 1990 r. stanowi o systemie ewidencyjnym, to jednak z brzmienia jej przepisów wynika, że wprowadziła procedurę rejestrowania partii politycznych, gdyż ich założenie nie sprowadza się wyłącznie do akceptacji przez organ sądowy samej woli utworzenia partii, lecz zależne jest od spełnienia przez inicjatorów ściśle określonych wymogów formalnych:

- 1) Zgłoszenia partii politycznej – do Sądu Okręgowego w Warszawie - dokonują trzy osoby wchodzące w skład organów uprawnionych w statucie do reprezentowania partii na zewnątrz oraz do zaciągania zobowiązań majątkowych. W zgłoszeniu należy podać nazwę, skrót nazwy i określenie adresu siedziby partii politycznej oraz imiona, nazwiska i adresy wszystkich osób wchodzących w skład organów statutowych; do zgłoszenia należy dołączyć statut partii politycznej oraz wykaz zawierający imiona, nazwiska, adresy zamieszkania, numery ewidencyjne PESEL i własnoręczne podpisy popierających zgłoszenie co najmniej 1000 obywateli polskich, którzy ukończyli 18 lat i mają pełną zdolność do czynności prawnych.
- 2) Sąd Okręgowy w Warszawie rozpoznaje na posiedzeniu niejawnym (z tym, że może zarządzić wyznaczenie rozprawy) przedłożone zgłoszenie i o ile stwierdzi jego zgodność z wymogami określonymi w ustawie, to dokonuje niezwłocznie wpisu partii do prowadzonej ewidencji (z tą chwilą partia nabywa osobowość prawną).
- 3) Jeżeli zgłoszenie partii politycznej zostało dokonane z naruszeniem ustawowych wymogów, Sąd wzywa zgłaszających do usunięcia stwierdzonych wad w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące; w przypadku

ich nieusunięcia Sąd wydaje postanowienie o odmowie wpisu partii politycznej do ewidencji. Postanowienie to może być zaskarżone w terminie 14 dni od jego doręczenia lub ogłoszenia na posiedzeniu jawnym.

- 4) W razie powstania wątpliwości, co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie lub programie partii, Sąd zawiesza postępowanie w sprawie dokonania wpisu partii do ewidencji i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie zgodności celów partii politycznej z Konstytucją (na postanowienie to nie przysługuje zażalenie). Jeżeli TK wyda orzeczenie o sprzeczności celów partii politycznej z Konstytucją, Sąd odmawia wpisu partii do ewidencji (również i to postanowienie Sądu nie podlega zaskarżeniu). Podczas orzekania przez TK w wyżej wskazanej sprawie, decydujące znaczenie będzie miała treść art. 13 Konstytucji, który stanowi, że: „Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa”.

Przedstaw zasady wyboru Prezydenta RP.

Zgodnie z treścią art. 128 ust. 2 Konstytucji RP, wybory Prezydenta RP zarządza Marszałek Sejmu na dzień przypadający nie wcześniej niż na 100 dni i nie później niż na 75 dni przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta, a w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej – nie później niż w czternastym dniu po opróżnieniu urzędu, wyznaczając datę wyborów na dzień wolny od pracy przypadający w ciągu 60 dni od dnia zarządzenia wyborów.

W myśl treści art. 7 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wybory zarządzane są przez Marszałka Sejmu nie wcześniej niż na 7 miesięcy i nie później niż na 6 miesięcy przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta RP. Postanowienie Marszałka w sprawie zarządzenia wyborów prezydenckich podaje się do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw RP najpóźniej w 3 dniu od dnia zarządzenia wyborów (art. 8 ust. 1). Z tym dniem rozpoczyna się kampania wyborcza (art. 76b ust. 1).

W postanowieniu Marszałka w sprawie wyboru Prezydenta RP ustala się zarazem tzw. kalendarz wyborczy, w którym określone są terminy wykonania wymienionych przez ordynację czynności wyborczych, jak np. powołania organów przeprowadzających wybory, termin w którym upływa zgłaszanie kandydatów na urząd prezydenta oraz podania do publicznej wiadomości danych o zarejestrowanych kandydatach, terminy utworzenia obwodów głosowania, sporządzenia spisów wyborców, itp.

Kwalifikacje osób ubiegających się o wybór na urząd Prezydenta RP określa art. 127 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym Prezydentem Rzeczypospolitej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu (do kandydatów na urząd Prezydenta odnosi się także ograniczenie zawarte w art. 99 ust. 3 Konstytucji – kandydatami nie mogą być osoby skazane prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego).

Prezydent wybierany jest na pięcioletnią kadencję i może być ponownie wybrany tylko raz (art. 127 ust. 2). Z treści cytowanego przepisu wynika, że maksymalny okres sprawowania urzędu przez prezydenta wynosi dwie kadencje, czyli w sumie nie może trwać dłużej niż 10 lat bez względu na fakt, czy istnieje ciągłość w sprawowaniu urzędu, czy też między pierwszą i drugą kadencją wystąpiła przerwa.

Konstytucja w art. 127 ust. 3 zd. drugie prawo zgłaszania kandydatów na urząd Prezydenta RP powierzyła grupie co najmniej 100.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Szczegółowe zasady i tryb zgłaszania kandydatów na urząd głowy państwa określają znowelizowane w dniu 28 kwietnia 2000 r. przepisy rozdziału 5 ustawy z 1990 r. o wyborze Prezydenta RP. Wyodrębnić można trzy etapy procesu, mającego na celu wysunięcie kandydata na urząd Prezydenta RP : dwa pierwsze dotyczą utworzenia oraz zarejestrowania komitetu wyborczego, trzeci zaś określa warunki prawidłowego zgłoszenia i rejestracji pretendenta do najwyższego urzędu w państwie.

Zasady ustalające tryb, na podstawie którego dokonywany jest wybór Prezydenta RP określa art. 127 Konstytucji, według którego: „1. Prezydent wybierany jest przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich, w głosowaniu tajnym (...) 4. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie. 5. W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni. Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał więcej głosów (jest to nadal większość bezwzględna, gdyż w wyborach w II turze uczestniczy wszak tylko dwóch kandydatów).

Zaznaczenia wymaga, że znowelizowane w kwietniu 2000 r. przepisy ustawy o wyborze Prezydenta RP – wobec milczenia Ustawy Zasadniczej – udzieliły odpowiedzi na pytanie co by było w sytuacji, gdyby w pierwszej lub

drugiej turze wyborów, głosowanie miało być przeprowadzone tylko na jednego kandydata, lub gdyby w ogóle zabrakło kandydatów. Regulacje ustawowe stanowią, że w przypadku zaistnienia takich sytuacji, PKW stwierdza ów fakt w drodze uchwały, którą przekazuje Marszałkowi Sejmu oraz podaje do publicznej wiadomości i ogłasza w Dzienniku Ustaw RP. Z kolei, na Marszałku Sejmu spoczywa obowiązek ponownego zarządzenia wyborów nie później niż w 14 dniu od dnia ogłoszenia uchwały PKW w Dzienniku Ustaw.

Elementem kończącym postępowanie wyborcze jest stwierdzenie ważności wyboru Prezydenta RP przez Sąd Najwyższy. Przedmiotowa uchwała podejmowana jest na podstawie sprawozdania z przebiegu wyborów przedłożonego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz po rozpoznaniu wniesionych protestów, w terminie 30 dni od podania wyników wyborów do wiadomości publicznej przez PKW. Rozstrzygnięcie SN przedstawiane jest niezwłocznie Marszałkowi Sejmu, podlega również przesłaniu do PKW oraz ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw RP.

Opisz zasady powoływania i główne zadania Rzecznika Praw Dziecka.

Konstytucjonalizacja instytucji Rzecznika Praw Dziecka w polskim porządku ustrojowym nastąpiła na mocy art. 72 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. Tryb powoływania, szczegółowe kompetencje oraz zakres działania tego organu określa ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. 2000, Nr 6, poz. 69 ze zm.).

Rzecznik Praw Dziecka należy do grupy organów powoływanych przez Sejm za zgodą Senatu. Kandydatura na urząd RPD może być przedstawiona przez Marszałka Sejmu, grupę co najmniej 35 posłów, Marszałka Senatu oraz grupę co najmniej 15 senatorów. Ustawa przewiduje (art.1 ust.4), iż Rzecznikiem Praw Dziecka może być jedynie ten, kto:

- jest obywatelem polskim,
- posiada pełną zdolność do czynności prawnych i korzysta z pełni praw publicznych,
- nie był skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne,
- ukończył studia wyższe i uzyskał tytuł magistra lub tytuł równorzędny,
- ma co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy z dziećmi lub na ich rzecz,
- jest nieskazitelnego charakteru i wyróżnia się wysokim autorytetem ze względu na walory moralne i wrażliwość społeczną

Rzecznik Praw Dziecka powoływany jest bezwzględną większością głosów, a uchwałę w sprawie jego wyboru Marszałek Sejmu niezwłocznie przekazuje Marszałkowi Senatu. Senat wyraża zgodę na powołanie RPD w ciągu 30 dni, a niepodjęcie w tym terminie uchwały równoznaczne jest z wyrażeniem zgody. W przypadku odrzucenia przez Senat kandydata na Rzecznika Praw Dziecka proponowanego przez Sejm, procedura wyboru jest ponawiana. Kadencja nowo wybranego RPD liczy się od momentu złożenia ślubowania i trwa 5 lat, przy założeniu, iż ta sama osoba może pełnić funkcję Rzecznika najwyżej przez dwie

kolejne kadencje (art. 6 ust.3 ustawy o RPD). Kadencja wygasa w razie śmierci Rzecznika Praw Dziecka lub jego odwołania przez Sejm (przy wyrażonej zgodzie Senatu) z powodu: a) zrzeczenia się piastowanego urzędu, b) stwierdzenia orzeczeniem lekarskim trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków ze względu na chorobę lub utratę sił, c) sprzeniewierzenia się złożonemu ślubowaniu, d) skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne.

Odwołanie Rzecznika Praw Dziecka z pełnionej funkcji następuje w sposób identyczny z jego powołaniem, na wniosek tych samych organów. Nowelizacja ustawy o RPD dokonana w październiku 2008 r. przewiduje, iż na wniosek Rzecznika Praw Dziecka Marszałek Sejmu może powołać Zastępcę Rzecznika – zakres działań Zastępcy określany jest przez RPD.

Zgodnie z art. 1 ustawy o RPD zadaniem Rzecznika jest stanie na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP, Konwencji o Prawach Dziecka oraz innych przepisach prawa. W swych działaniach RPD kieruje się dobrem dziecka, rozumianego przez ustawę jako istota ludzka od momentu poczęcia aż do osiągnięcia pełnoletności, przy poszanowaniu praw i obowiązków rodziców. Szczególną troską i pomocą Rzecznika Praw Dziecka otoczone są dzieci niepełnosprawne (art. 3 ust. 4).

Celem działań Rzecznika jest zagwarantowanie dziecku harmonijnego rozwoju, przy poszanowaniu jego godności i podmiotowości, jak również podejmowanie działań chroniących dziecko przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem (art. 72 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 3 ust. 3 ustawy o RPD). Rzecznik działa w szczególności na rzecz ochrony: a) prawa do życia i ochrony zdrowia, b) prawa do wychowywania w rodzinie, c) prawa do godziwych warunków socjalnych, d) prawa do nauki.

W ramach realizacji swoich kompetencji, Rzecznik Praw Dziecka został przez przepisy ustawy wyposażony w prawo :

- zbadania, nawet bez uprzedzenia, każdej sprawy na miejscu,
- żądania od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień lub udzielenia informacji, a także udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe,
- żądania wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych oraz wzięcia udziału w toczącym się postępowaniu, które już się toczy, na prawach prokuratora,
- żądania wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa,
- zwracania się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnoszenia skarg do sądu administracyjnego oraz uczestniczenia w postępowaniach na prawach prokuratora,
- występowania z wnioskiem o ukaranie w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, w trybie określonym w odrębnych przepisach,
- zlecania przeprowadzenia badań oraz sporządzania ekspertyz i opinii.

Rzecznik Praw Dziecka może ponadto zwracać się do określonych organów, instytucji lub organizacji, o podjęcie działań mających na celu ochronę praw dziecka, mieszczących się w ramach uprawnień tych organów. Organy, do których zwrócił się Rzecznik zobowiązane są do przedstawienia wyników podjętych działań lub swego stanowiska w sprawie nie później niż w ciągu 30 dni, a także do współdziałania z Rzecznikiem Praw Dziecka, w szczególności poprzez udzielanie Rzecznikowi informacji i wyjaśnień, udostępnianie dokumentów i akt sprawy będącej przedmiotem zainteresowania RPD oraz udzielanie wyjaśnień odnoszących się do podstawy faktycznej i prawnej podejmowanych rozstrzygnięć.

Ustawa przewiduje, iż w przypadku, gdy RPD nie podziela stanowiska zajętego przez podmioty, do których zwrócił się o podjęcie działań na rzecz dziecka, jak w również w razie bezczynności tych organów, może zwrócić się do właściwej jednostki nadrzędnej o podjęcie stosownych działań. Dodatkowo, jeśli Rzecznik stwierdzi w działalności organu, instytucji lub organizacji naruszenia w zakresie ochrony praw dziecka, uprawniony jest do żądania wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowej.

Wszelkie działania określone w ustawie z 6 stycznia 2000 r. Rzecznik podejmuje z własnej inicjatywy, kierując się informacjami pochodzącymi od obywateli lub ich organizacji, wskazującymi na łamanie praw dziecka. Ustawa o RPD przewiduje (art.10 ust.2), iż Rzecznik może odmówić udzielenia informacji o danych osoby, od której pochodziło zawiadomienie o naruszeniu praw lub dobra dziecka, w tym wobec organów władzy publicznej, jeśli uzna to za celowe ze względu na ochronę praw i wolności jednostki. Po zakończeniu działań Rzecznik przedstawia ich efekty osobie lub organizacji, która zgłosiła informację o naruszeniu praw dziecka.

Należy również wskazać, iż do Rzecznika Praw Dziecka należy przedstawianie właściwym organom władzy publicznej i instytucjom wniosków i ocen, mających na celu zwiększenie zakresu ochrony praw dziecka oraz usprawnienie trybu postępowania w tym przedmiocie; RPD może także występować o podjęcie inicjatywy ustawodawczej oraz o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych.

Ze swej działalności RPD przedstawia corocznie, nie później niż do 31 marca, Sejmowi i Senatowi informację o swej działalności oraz uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka. Informacja RPD podawana jest do wiadomości publicznej.

Określ procedurę przygotowywania i uchwalania budżetu państwa.

Plan finansowy określający prognozowane dochody i wydatki państwa w danym roku budżetowym uchwalany jest przez Sejm i Senat w formie ustawy budżetowej (zgodnie z art.219 ust.3 Konstytucji jedynie w wyjątkowych przypadkach wydatki i dochody państwa w okresie krótszym niż rok ustalać może ustawa o prowizorium budżetowym). Tryb uchwalenia budżetu państwa

wykazuje – podyktowane charakterem regulacji i jej wagą - istotne odmienności w porównaniu ze zwykłą ścieżką legislacyjną. Wyłączna inicjatywa ustawodawcza w zakresie ustawy budżetowej (a także ustawy o prowizorium budżetowym, zmiany ustawy budżetowej, ustawy o zaciąganiu długu publicznego oraz ustawy o udzielaniu gwarancji finansowych przez państwo) przysługuje na podstawie art.221 Konstytucji RP Radzie Ministrów, przedkładającej projekt budżetu Sejmowi najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego, który zgodnie z art. 109 ust.4 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009, Nr 157, poz. 1240 ze zm.) pokrywa się z rokiem kalendarzowym. Ustawa Zasadnicza przewiduje możliwość późniejszego przedłożenia projektu jedynie w wyjątkowych przypadkach (w razie przedstawienia Sejmowi przez Rząd projektu ustawy o prowizorium budżetowym, na Radzie Ministrów spoczywa obowiązek wniesienia projektu budżetu państwa najpóźniej na 3 miesiące przez zakończeniem obowiązywania ustawy o prowizorium budżetowym). Zarówno Konstytucja, jak i ustawa o finansach publicznych przewidują, iż w sytuacji, w której ustawa budżetowa lub ustawa o prowizorium budżetowym nie wejdą w życie w dniu rozpoczęcia roku budżetowego (1 stycznia), gospodarka finansowa państwa opierać się będzie na odpowiednio przedstawionym projekcie.

Z Regulaminu Sejmu (art.37 ust.2) wynika, iż projekt ustawy budżetowej znajduje się w grupie zagadnień, w sprawie których pierwsze czytanie odbywa się na posiedzeniu plenarnym izby, nie zaś w komisji. Szczególną rolę w pracach nad budżetem odgrywa Komisja Finansów Publicznych, do której po zakończeniu I czytania trafia projekt ustawy budżetowej : KFP pełni rolę koordynatora rozpatrywania poszczególnych części budżetu przez właściwe komisje sejmowe (do komisji tych Marszałek Sejmu przesyła przedstawione przez Najwyższą Izbę Kontroli uwagi do sprawozdań z wykonania budżetu oraz innych planów finansowych państwa) – to do niej trafiają opracowane przez komisje propozycje poprawek, opinie i wnioski. Po zakończeniu prac w komisjach, KFP przedstawia Sejmowi na posiedzeniu plenarnym sprawozdanie wraz z wnioskiem : a) – o przyjęcie ustawy budżetowej bez poprawek, b) – o przyjęcie ustawy z poprawkami (z powyższego wynika, iż Komisja Finansów Publicznych nie może wnioskować o odrzucenie ustawy budżetowej. Co istotne, zakres poprawek odnoszących się do zwiększenia wydatków lub ograniczenia dochodów państwa nie może prowadzić do ustalenia przez Sejm deficytu większego, niż określony w projekcie budżetu – rozwiązanie to, przewidziane w art.220 ust.1 Konstytucji ma na celu zapobieżenie sytuacji, w której decydujący wpływ na bilans dochodów i wydatków państwa będzie miał parlament, nie zaś Rząd, który opracowuje projekt budżetu i jest odpowiedzialny za jego właściwe wykonanie. Po uchwaleniu ustawy budżetowej przez Sejm, dalsze postępowanie prowadzone jest w Senacie, gdzie również dostrzec można pewne odmienności w stosunku do zwykłej procedury legislacyjnej. Po pierwsze, Senat uchwałę w sprawie budżetu podejmuje w ciągu 20 dni (nie zaś 30, wynikających z art.212

ust, Konstytucji); po drugie, również w Senacie niedopuszczalny jest wniosek o odrzucenie ustawy budżetowej w całości (Marszałek Senatu kieruje ustawę do właściwych komisji senackich, odpowiedzialnych za rozpatrzenie poszczególnych części budżetu, które swoje opinie przekazują Komisji Gospodarki Narodowej – ta natomiast może wnioskować do izby jedynie o przyjęcie ustawy budżetowej bez poprawek lub o wprowadzenie do jej treści zmian, z ograniczeniem wynikającym z art.220 ust.1).

Prezydent RP podpisuje przyjętą przez parlament ustawę budżetową w ciągu 7 dni (a nie 21 dni jak w przypadku „zwykłej” ustawy), zaś z katalogu uprawnień Głowy Państwa w procesie legislacyjnym znika w odniesieniu do budżetu prawo zwrócenia Sejmowi ustawy z umotywowanym wnioskiem o jej ponowne rozpatrzenie (weto ustawodawcze) – Prezydent może jedynie zwrócić się z wnioskiem o zbadanie konstytucyjności ustawy budżetowej do Trybunału Konstytucyjnego, który orzeka w sprawie w ciągu 2 miesięcy od złożenia wniosku. Konsekwencją nieprzedłożenia Prezydentowi RP ustawy budżetowej do podpisu w ciągu 4 miesięcy od wniesienia projektu ustawy przez Radę Ministrów może stać się skrócenie kadencji Sejmu – decyzję taką, po zasięgnięciu opinii Marszałków Sejmu i Senatu, podejmuje Prezydent RP w ciągu 14 dni od upływu wskazanego terminu. Zgodnie z art.226 Konstytucji, Rada Ministrów obowiązana jest do przedstawienia Sejmowi sprawozdania z wykonania ustawy budżetowej wraz z informacją o stanie zadłużenia państwa w terminie 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego. Sejm, po zapoznaniu się z opinią Najwyższej Izby Kontroli, podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia lub odmowy udzielenia Radzie Ministrów absolutorium z wykonania budżetu w ciągu 90 dni od dnia złożenia sprawozdania przez Rząd.

Zdefiniuj i scharakteryzuj samorząd terytorialny.

Samorząd terytorialny stanowi wyodrębniony w strukturze państwa, powstały z mocy prawa, związek lokalnego/regionalnego społeczeństwa powoływany do samodzielnego wykonywania administracji publicznej, wyposażony w materialne i formalne środki umożliwiające realizację nałożonych nań zadań. Jest to więc wspólnota mieszkańców zamieszkująca określone terytorium wyposażona w prawne gwaranty swojej samodzielności. Z faktu wyodrębnienia wynika względna niezależność od administracji państwowej (rządowej) przejawiająca się możliwością kształtowania własnej, wewnętrznej organizacji, wyborem organów przedstawicielskich oraz stanowieniem prawa miejscowego jako powszechnie obowiązującego na danym terytorium. Natomiast z faktu wykonywania administracji publicznej wynika możliwość stosowania przezeń władztwa administracyjnego, korzystania z finansów publicznych oraz podległość nadzorowi administracji państwowej. W nauce wskazuje się trzy niezbędne istotne cechy pojęcia samorządu terytorialnego: 1. terytorium, 2. mieszkańcy tworzący korporację terytorialną, 3.

władztwo polegające na samodzielnym tworzeniu prawa i wykonywaniu administracji.

Na istotę samorządu terytorialnego składają się następujące elementy: podmiot, przedmiot oraz sposób wykonywania administracji publicznej. Podmiotem jest społeczność zamieszkała na określonym obszarze, zorganizowana w terytorialny związek samorządowy. Związek ten jest powołany przez państwo w celu realizacji jego zadań. Przynależność do związku wynika z faktu zamieszkiwania danego terytorium. Przedmiotem samorządu terytorialnego jest administracja publiczna. Obowiązkiem samorządu terytorialnego jest realizacja zadań z zakresu administracji publicznej w zakresie wynikającym z obowiązującego ustawodawstwa. Wykonywanie tej administracji następuje natomiast na zasadzie decentralizacji zakładającej samodzielną realizację zadań przez terytorialne związki samorządowe.

Jednostkami samorządu terytorialnego w Polsce są obecnie: gmina, powiat, województwo. Jednostki te są wyposażone w osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe, a ich samodzielność podlega ochronie sądowej.

Skłasyfikuj i omów podziały terytorialne państwa.

Podziałem terytorialnym jest względnie trwale rozczłonkowanie przestrzeni państwa dla potrzeb organizacji i funkcjonowania organów administracji publicznej o właściwości ogólnej. Jest to instrument, za pomocą którego uzyskuje się określony ład przestrzenny w realizacji zadań państwowych przez terenowe organy państwa albo inne państwowe czy nawet niepaństwowe jednostki organizacyjne. Podział terytorialnej państwa pozwala określić właściwość miejscową terenowych organów administracji publicznej.

Wyróżnia się trzy rodzaje podziałów terytorialnych: zasadniczy, pomocniczy i specjalny. Podział zasadniczy tworzony jest dla organów terenowych o właściwościach ogólnych, posiadających podstawowe znaczenie dla danej jednostki podziału. Tworzony jest dla realizacji zadań i kompetencji organów terenowej administracji publicznej tak rządowej, jak i samorządu terytorialnego. Siatka podziału zasadniczego obejmuje całe terytorium państwa. W Polsce funkcjonuje trzystopniowy podział zasadniczy na: gminy, powiaty i województwa. Podziałem pomocniczym nazywa się podział, który dokonywany jest dla organów o charakterze pomocniczym w stosunku do organów o podstawowym znaczeniu. Podział pomocniczy jest więc ściśle związany z podziałem zasadniczym i stanowi jego uzupełnienie. Podział pomocniczy nie obejmuje całego obszaru państwa. Jednostkami tego podziału jest np. sołectwo, osiedle, czy dzielnica. Podziałem specjalnym jest podział dokonywany dla wykonywania takich zadań państwa, których realizacja w ramach podziału zasadniczego jest z różnych względów mało celowa. Tworzony jest dla wyspecjalizowanych działów administracji państwowej i dostosowywany do specyfiki wykonywanych zadań. Służy realizacji zadań organów terenowych o

kompetencjach specjalnych, a więc dla organów nie należących do ogólnych organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego. Wymienić tu można np. administrację wojskową, górnictwo, czy morską.

Wymień zasadnicze różnice między normą prawną a normą moralną.

Prawo charakteryzuje się wysokim stopniem sformalizowania. Normy prawne odczytuje się z przepisów tworzonych i publikowanych według ściśle określonej procedury. Moralność jest wynikiem świadomości społecznej. Normy moralne nie muszą spełniać żadnych formalnych kryteriów. Często są mało precyzyjne.

Normy prawne mają charakter heteronomiczny – obowiązują adresatów bez względu na to czy są akceptowane czy nie. Ich przestrzeganie jest gwarantowane przymusem państwowym. Normy moralne mają charakter autonomiczny – powstają w rezultacie wewnętrznego przekonania o konieczności ich przestrzegania.

Zdecydowana większość norm prawnych jest wyposażona w sankcje. Ustawodawca określa negatywne konsekwencje, które zostaną zastosowane wobec tych, którzy nie podporządkują się do jego dyspozycji. Wyodrębnione są specjalne organy, których zadaniem jest czuwanie nad przestrzeganiem prawa. W przypadku moralności można mówić co najwyżej o tzw. sankcji rozsianej - złamanie normy moralnej może skutkować spontaniczną reakcją jakiejś grupy społecznej.

Różny jest też zakres regulacji porównywanych systemów normatywnych. Prawo obejmuje tylko zachowania postrzegane zewnątrz, moralność dotyczy także przeżyć wewnętrznych.

System prawa obowiązujący na danym terytorium cechuje się zupełnością i niesprzecznością. Nie można tego samego powiedzieć o normach moralnych – nie da się wyodrębnić jednego zunifikowanego systemu poglądów i ocen wspólnych dla całej społeczności.

Wyjaśnij różnicę między językiem prawnym a językiem prawniczym.

Język prawny to język, w którym tworzone są teksty aktów normatywnych.

Język prawniczy to język, w którym formułowane są wypowiedzi o prawie. W szczególności używa się go w ramach wykładni przepisów.

Łatwo zauważyć, iż podstawowego rozróżnienia można dokonać w oparciu o kryterium podmiotu, który tworzy dany język. Pierwszy jest wyłącznym dziełem prawodawcy. Drugi jest tworzony przez prawników praktyków w procesie stosowania prawa m. in. sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, jak i przedstawicieli doktryny w ramach naukowych rozważań nad prawem. Co więcej, można zauważyć, iż język prawniczy jest mniej sformalizowany i bardziej zbliżony do języka naturalnego.

Warto podkreślić, że ustawodawca ma duży wpływ na kształtowanie się języka prawniczego. Umieszczając w tekstach aktów normatywnych nowe

wyrażenia lub definicje terminów wymusza konieczność posługiwania się nimi przez osoby dokonujące wykładni prawa.

Wymień czynniki, które mogą wpływać na poziom przestrzegania prawa.

Przestrzeganie prawa polega na świadomym zachowywaniu się zgodnie z treścią dyspozycji norm prawnych. Na skuteczność formułowanych przez ustawodawcę nakazów i zakazów może mieć wpływ kilka czynników.

Szczególne znaczenie ma przede wszystkim stopień świadomości prawnej. Pozytywny wpływ na poziom przestrzegania prawa mają więc wszelkie inicjatywy popularyzujące wiedzę prawniczą lub zachęcające do korzystania z profesjonalnej obsługi prawnej (np. adwokatów, radców prawnych).

Istotny jest również, zwłaszcza dla osób wyrażających postawę oportunistyczną, aspekt sankcji grożących za zachowania sprzeczne z prawem. W doktrynie podkreśla się, iż samo zwiększenie zakresu dolegliwości nie przekłada się na poziom przestrzegania prawa. Kluczowe znaczenie ma raczej dążenie do ugruntowania przekonania o nieuchronności sankcji. Dlatego też należy podkreślić znaczenie działań wpływających na wzrost skuteczności wymiaru sprawiedliwości.

Na końcu warto wymienić prestiż prawa. Wydaje się, iż przestrzeganie przez ustawodawcę standardów demokratycznego państwa prawnego może przekładać się na wzrost autorytetu prawa, co z kolei powinno sprzyjać formowaniu się postaw legalistycznych.

Pojęcie małżeństwa.

Jak z samej nazwy wynika (Prawo rodzinne), fundamentalnym pojęciem dla tego działu prawa jest pojęcie rodziny. Tymczasem przepisy nie definiują tego pojęcia. W nauce prawa można spotkać się na ogół z pojęciem rodziny w węższym znaczeniu (tzw. mała rodzina). Należą do niej małżonkowie oraz dzieci pozostające we wspólnocie domowej. Rodzina taka powstaje przez zawarcie związku małżeńskiego. Rodziną są też małżonkowie choćby nie mieli dzieci. W odróżnieniu od małej rodziny, wielka rodzina składa się z kilku małych rodzin (dziadków, rodziców, dzieci) mieszkających w jednym domu. Członków rodziny łączą więzy pokrewieństwa oparte na więzach krwi. Kodeks rodzinny i opiekuńczy wyróżnia krewnych w linii prostej (np. ojciec – syn, dziadek wnuk) oraz krewnych w linii bocznej (np. rodzeństwo).

U podstaw rodziny znajduje się małżeństwo. Także i w tym wypadku kodeks rodzinny i opiekuńczy nie definiuje tej instytucji. Przepisy kodeksu pozwalają jednak określić małżeństwo jako trwały, zwykle dożywotni (ale jednocześnie rozwiązywalny) stosunek prawny, łączący mężczyznę i kobietę, którzy dokonali – z zachowaniem przesłanek wymaganych przez prawo – czynności zawarcia małżeństwa. Jest to związek oparty na zasadzie równouprawnienia małżonków. Związek ten jest zawierany przez strony w celu wspólnego pożycia, dla dobra założonej przez małżonków rodziny.

Od małżeństwa należy odróżnić konkubinaty. Jak się tradycyjnie w Polsce przyjmuje, z konkubinatem mamy do czynienia wówczas, gdy osoby odmiennej płci pozostają we wspólnym pożyciu tak, jakby były małżeństwem, chociaż nim nie są ponieważ np. w ogóle nie zawierały małżeństwa. Konkubinaty w odróżnieniu od małżeństwa będącego stosunkiem prawnym, stanowi jedynie związek faktyczny. Niekiedy też konkubinaty traktowany jest szerzej (zwłaszcza w europejskiej nauce prawa) wyróżniając niemałżeńską wspólność osób odmiennej płci oraz taką wspólność osób tej samej płci.

Rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych.

Księgi wieczyste są sądowym rejestrem nieruchomości prowadzonym w celu ustalenia stanu prawnego nieruchomości. Księgi wieczyste prowadzone są przez sądy rejonowe (wydziały ksiąg wieczystych). Rola ksiąg wieczystych nie polega jednak tylko i wyłącznie na ewidencjonowaniu zdarzeń związanych ze stanem prawnym danej nieruchomości. Można bowiem powiedzieć, że jedną z podstawowych funkcji ksiąg wieczystych jest zabezpieczenie obrotu prawnego nieruchomościami. Realizacji tej funkcji służy cały szereg zasad ksiąg wieczystych. Jedną z nich jest zasada rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych chroniąca działających w zaufaniu do treści księgi wieczystej nabywców nieruchomości będących w dobrej wierze. Instytucja ta uregulowana została w ustawie o księgach wieczystych i hipotece. Polega ona na tym, że jeżeli istnieje rozbieżność między treścią księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym, treść księgi rozstrzyga na korzyść tego kto w drodze czynności prawnej odpłatnej, zawartej z osobą uprawnioną według treści księgi, działając w dobrej wierze nabył własność nieruchomości.

Niezgodność pomiędzy treścią księgi a rzeczywistym stanem prawnym może mieć miejsce wówczas, gdy np. w księdze wieczystej jako właściciel ujawniona jest osoba X, a tymczasem rzeczywistym właścicielem jest osoba Y. Jeżeli więc nabywca Z zawrze umowę o przeniesienie własności z osobą X, nie będącą właścicielem (ale wpisaną w księdze wieczystej jako właściciel), to pomimo tego nabywca Z stanie się właścicielem jeżeli umowa ta była odpłatna (a więc sprzedaż a nie darowizna) oraz gdy nabywca Z działał w dobrej wierze. Instytucja rękojmi wiary publicznej nie chroni nabywcy działającego w złej wierze. Wyłącza ona bowiem dobrą wiarę nabywcy. Zgodnie z definicją złej wiary zawartą w ustawie o księgach wieczystych i hipotece w złej wierze jest ten nabywca, który wiedział albo z łatwością mógł się dowiedzieć, że treść księgi wieczystej jest niezgodna z rzeczywistym stanem prawnym. Tak więc nabywca Z, który wiedział że wpisany w księdze wieczystej jako właściciel osoba X w rzeczywistości nim nie jest a pomimo tego zdecydował się zawrzeć z tą osobą umowę sprzedaży nie skorzysta z ochrony wynikającej z rękojmi i nie stanie się właścicielem nabywanej nieruchomości.

Wyjaśnij pojęcie winy w prawie cywilnym i omów jej rodzaje.

Pojęcie winy nie zostało zdefiniowane w kodeksie cywilnym, aczkolwiek stanowi ona jedną z przesłanek odpowiedzialności na zasadzie winy (np. odpowiedzialność za czyn własny). Tradycyjnie przyjmuje się, że na pojęcie winy składają się dwa elementy, które muszą wystąpić łącznie. Są to element subiektywny oraz obiektywny. Element subiektywny łączy się ze sferą psychiki sprawcy. Jak się podkreśla, na element ten składa się niewłaściwość postępowania połączona z elementami przewidywania i woli sprawcy. W ramach tego elementu można postawić sprawcy zarzut, że podjął niewłaściwą decyzję, że nie uczynił tego co należało, chociaż mógł i powinien był podjąć właściwą decyzję, czy zachować się inaczej. Takiego zarzutu nie będzie można postawić osobie niepoczytalnej z powodu wieku, choroby psychicznej, czy niedorozwoju umysłowego.

Element obiektywny winy to bezprawność postępowania. Sprawca swoim obiektywnie nieprawidłowym zachowaniem narusza jakieś reguły postępowania. Chodzi przy tym nie tylko o reguły wynikające z przepisów prawa ale i też z zasad współżycia społecznego.

Winę można podzielić na winę umyślną oraz nieumyślną (w innym ujęciu umyślność i niedbalstwo). Wina umyślna polega na tym, że sprawca chce swoim zachowaniem wywołać szkodę albo też co najmniej na zaistnienie takiego skutku się godzi. Z kolei winę nieumyślną można podzielić na lekkomyślność, niedbalstwo oraz rażące niedbalstwo. Lekkomyślność polega na tym, że sprawca zdaje sobie sprawę ze skutków swojego zachowania się lecz bezpodstawnie (nie mając ku temu żadnych racjonalnych podstaw) sądzi, iż go uniknie. W przypadku natomiast niedbalstwa sprawca nie wyobraża sobie skutku działania chociaż może i powinien sobie ten skutek wyobrazić. W tym wypadku konieczne jest określenie pewnego miernika staranności, albo wzorca zachowania. Zestawiając zachowanie sprawcy z wzorcem można ustalić, czy było one prawidłowe czy nienależyte. Wzorzec ten powinien być abstrakcyjny – niezależny od osobistych cech i właściwości sprawcy. W odniesieniu natomiast do rażącego niedbalstwa wskazuje się, że sprawca nie zachował staranności nawet takiej, jaką można wymagać od osób nawet najmniej rozgarniętych. Chodzi więc o niedochowanie staranności nawet najmniejszej, minimalnej.

Wyjaśnij pojęcie niegodność dziedziczenia.

Niegodność dziedziczenia polega na tym, że w pewnych okolicznościach spadkobierca nie może dziedziczyć po określonym spadkodawcy ze względu na przyjęte i akceptowane w społeczeństwie zasady etyczne, poczucie słuszności i sprawiedliwości społecznej.

Przepisy kodeksu cywilnego zawierają zamknięty katalog przyczyn niegodności dziedziczenia (art. 928 § 1 k.c). Przyczyny te można podzielić na trzy grupy.

Pierwsza grupa obejmuje przypadki dopuszczenia się przez spadkobiercę umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy. Czyn spadkobiercy musi zatem być przestępstwem popełnionym z winy umyślnej i skierowanym wyłącznie przeciwko spadkodawcy, a nie innej osobie (pomocne będzie skorzystanie z siatki pojęciowej z zakresu prawa karnego). Kwestię, czy dane przestępstwo popełnione przez spadkobiercę ma charakter „ciężki” pozostawiono ocenie sądu cywilnego orzekającego o niegodności dziedziczenia. Przykładem przestępstw uzasadniających wydanie orzeczenia o uznaniu za niegodnego dziedziczenia jest: przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu spadkodawcy; przeciwko wolności spadkodawcy; przeciwko czci i nietykalności spadkodawcy.

W drugiej grupie przyczyn niegodności dziedziczenia znajdują się czyny, które naruszają tzw. swobodę testowania. Chodzi zatem o przypadki nakłaniania spadkodawcy (przez spadkobiercę) podstępem lub groźbą do sporządzenia lub odwołania testamentu albo o przeszkodzenie mu w taki sam sposób (tj. podstępem lub groźbą) w sporządzeniu lub odwołaniu testamentu. Podstęp i groźbę należy rozumieć tak samo, jak przy analizie przepisów dotyczących wad oświadczenia woli (art. 84, 86 i 87 k.c.). Podstępne nakłonienie spadkodawcy do sporządzenia lub odwołania testamentu albo przeszkodzenie mu w dokonaniu jednej z tych czynności będzie miało miejsce, jeżeli spadkobierca celowo i świadomie oraz w sposób zamierzony wywołał u spadkodawcy mylne wyobrażenie o rzeczywistym stanie rzeczy lub przez swoje zachowanie utwierdził spadkodawcę w błędnym przekonaniu. Groźba natomiast musi mieć charakter poważny i bezprawny. Uznanie za niegodnego dziedziczenia z powodu wyżej wymienionych przyczyn jest uzależnione od wystąpienia zamierzonego przez spadkobiercę skutku, tj. od tego, czy spadkodawca w wyniku zastosowania wobec niego podstępu lub groźby sporządził lub odwołał testament albo nie sporządził lub nie odwołał takiej czynności prawnej.

Do trzeciej grupy przyczyn niegodności dziedziczenia zalicza się tzw. działania przeciwko testamentowi rozumianemu jako dokument. Chodzi tutaj o sytuacje, w których spadkobierca:

- umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy,
- umyślnie podrobił lub przerobił testament spadkodawcy,
- świadomie skorzystał z testamentu podrobionego lub przerobionego przez inną osobę.

Działanie spadkobiercy w tych przypadkach ma być działaniem celowym, zmierzającym do zniweczenia skutków prawnych testamentu.

Stwierdzenie niegodności dziedziczenia następuje w trybie procesowym. Legitymacja czynna (czyli możliwość żądania uznania określonego spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia) przysługuje każdemu, kto ma w tym interes (art. 929 zd. 1 k.c.). Uprawnienie do wystąpienia z powództwem o uznanie za niegodnego dziedziczenia zostało ograniczone dwoma terminami zawitymi. Zgodnie z treścią przepisu art. 929 zd. 2 k.c. „z żądaniem takim może

wystąpić (uprawniony) w ciągu 1 roku od dnia, w którym dowiedział się o przyczynie niegodności, nie później jednak niż przed upływem 3 lat od otwarcia spadku. Po upływie wskazanych terminów nie można już wytoczyć powództwa o uznanie za niegodnego dziedziczenia.

Skutkiem uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia jest wyłączenie go od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 928 § 2 k.c.). Niegodny spadkobierca nie może dziedziczyć tylko po wskazanym spadkodawcy, tzn. po tym spadkodawcy, przeciwko któremu dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa lub którego testament stał się przedmiotem bezprawnych działań określonych w art. 928 § 1 pkt 2 i 3 k.c. Niegodność dziedziczenia oznacza zatem niemożność dziedziczenia po określonej osobie, a nie niemożność dziedziczenia w ogóle, po jakimkolwiek spadkodawcy. Uznanie za niegodnego dziedziczenia obejmuje zarówno spadkobiercę ustawowego, jak i testamentowego.

Ustawodawca w przepisie art. 930 k.c. przewidział instytucję przebaczenia polegającą na tym, że spadkobierca nie może być uznany za niegodnego, jeżeli spadkodawca mu przebaczył. Ostatecznie pozostawiono spadkodawcy decyzję, czy zachowanie spadkobiercy oceniane negatywnie z etycznego, społecznego punktu widzenia ma stanowić podstawę do wyłączenia takiego spadkobiercy od dziedziczenia. Przebaczenie określa się najczęściej jako akt uczuciowy, który polega na puszczeniu w niepamięć doznanej krzywdy i odczutej urazy. Nie jest to więc oświadczenie woli spadkodawcy. W związku z tym dla skuteczności przebaczenia nie jest wymagane posiadanie przez spadkodawcę zdolności do czynności prawnych – wystarczy aby działał on z dostatecznym rozeznanie (art. 930 § 2 k.c). „Dostateczne rozeznanie” to zwrot niedookreślony, który w każdym przypadku podlegać będzie odrębnej ocenie sądu. Przebaczenie może zostać dokonane w dowolnej formie, ustawa tego nie precyzuje. Dopuszczalne jest zatem dokonanie przebaczenia nawet w sposób dorozumiany.

Omów prawo do sądu.

Podstawę prawa do sądu stanowią artykuły 45 i 77 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którymi każdy w postępowaniu cywilnym ma prawo do sądu, a ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych praw i wolności. Prawo do sądu posiada właściwości procesowe i powinno być ujmowane jako „ubi remedium ibi, ius”, co oznacza, że bez określonych w przepisach procesowych instrumentów przymusowej realizacji uprawnień (praw podmiotowych, interesów) wywodzących się z przepisów prawa materialnego, przepisy te pozostałyby „martwą literą”, czy też „zbiorem pobożnych życzeń”. Tylko tam, gdzie istnieje określone sądowe remedium, podstawowe prawa mogą istnieć naprawdę. Pod tym względem optymalne gwarancje postępowania stwarzają zasady procedury cywilnej. Ograniczenie praw jednostki możliwe jest wyłącznie na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu, wydanego po

przeprowadzeniu postępowania spełniającego formalne wymogi praworządnej procedury.

W świetle postanowień Konstytucji proces musi mieć cechę jawności (zasada jawności) i bezstronności, co z kolei oznacza, że spór powinien być rozpatrywany i rozstrzygany przy poszanowaniu zasad procesowych gwarantujących zasadę równości stron.

Prawo do sądu to prawo do sądu niezawisłego, w którym wyodrębniony jest przedmiot sporu, struktury sądu pozostają w pełni samodzielne (niezależne), a sędziowie orzekają wyłącznie na podstawie ustaw i Konstytucji zgodnie z własnym sumieniem. Prawo do sądu jest więc z jednej strony dyrektywą tworzenia prawa (zakazem tworzenia norm je naruszających, a nakazem jego wypełniania w obowiązujących przepisach, zwłaszcza proceduralnych) i jego interpretowania w sposób zapewniający realizację, z drugiej postrzegane jest jako prawo podmiotowe, tworzące roszczenia jednostki, co przy bezpośrednim stosowaniu konstytucji (art. 8 ust. 2) może stanowić, zdaniem niektórych autorów, samodzielną podstawę roszczenia formalnego rozpatrzenia sprawy przez sąd

Formy postępowania przygotowawczego – wymień i krótko omów.

Obowiązujące przepisy kodeksu postępowania karnego regulują dwie formy postępowania przygotowawczego, to jest śledztwo i dochodzenie, przy czym dochodzenie traktowane jest jako postać uproszczona. Przepisy dotyczące śledztwa stosuje się odpowiednio do dochodzenia.

Postępowanie przygotowawcze wszczyna się z urzędu lub w skutek zawiadomienia o przestępstwie w sytuacji gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. Zawiadomienie o przestępstwie może nastąpić w formie pisemnej ja również ustnej. Z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby składającej zawiadomienie sporządza się protokół. Niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o przestępstwie organ powołany do prowadzenia postępowania przygotowawczego ma obowiązek wydać postanowienie o wszczęciu bądź odmowie wszczęcia śledztwa.

Postanowienie o wszczęciu śledztwa wydaje prokurator. Natomiast postanowienie o odmowie wszczęcia lub umorzeniu śledztwa wydaje prokurator albo policja, przy czym postanowienie wydane przez policje musi zostać zatwierdzone przez prokuratora.

Postanowienie o wszczęciu dochodzenia, odmowie wszczęcia dochodzenia, umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw, umorzeniu dochodzenia oraz o jego zawieszeniu wydaje prowadzący postępowanie, z tym że postanowienia te – z wyjątkiem wszczęcia dochodzenia oraz umorzenia i wpisania do rejestru przestępstw – są zatwierdzane przez prokuratora. W razie potrzeby uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego może zażądać uzupełnienia danych zawartych w zawiadomieniu lub dokonać

sprawdzenia faktów w tym zakresie. Wówczas postanowienie o wszczęciu lub odmowie wszczęcia śledztwa powinno być wydane najpóźniej w terminie 30 dni od otrzymania zawiadomienia. W tym tzw. postępowaniu sprawdzającym nie przeprowadza się dowodu z opinii biegłego ani żadnych czynności wymagających spisania protokołu poza przyjęciem ustnego zawiadomienia o przestępstwie, wniosku o ściganie i przesłuchaniu w charakterze świadka osoby zawiadamiającej.

Śledztwo prowadzi się w sprawach:

- 1) w których rozpoznanie w I instancji należy do właściwości Sądu Okręgowego,
- 2) o występki – gdy osobą podejrzaną jest sędzia, prokurator, funkcjonariusz policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego lub Centralnego Biura Antykorupcyjnego,
- 3) o występki – gdy osobą podejrzaną jest funkcjonariusz Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nad nim nadrzędnego, w zakresie spraw należących do właściwości tych organów lub o występki popełnione przez tych funkcjonariuszy w związku z wykonywaniem czynności służbowych,
- 4) o występki w których nie prowadzi się dochodzenia,
- 5) o występki w których prowadzi się dochodzenie jeżeli prokurator tak postanowi ze względu na wagę lub zawilość sprawy.

Dochodzenie prowadzi się w sprawach o przestępstwa należące do właściwości Sądu Rejonowego:

- 1) zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wtedy gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda nie przekracza 100.000 zł,
- 2) przewidziane w art. 159 kk (udział w bójce lub pobiciu z niebezpiecznym narzędziem) oraz w art. 262 § 2 kk (ograbienie zwłok, grobu lub innego miejsca spoczynku zmarłego) kradzież z włamaniem, oszustwo oraz zabór w celu krótkotrwałego użycia cudzego pojazdu mechanicznego, jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda nie przekracza 100.000 zł.

W śledztwie konieczne jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów o ile istnieją dane uzasadniające dostatecznie podejrzenie że czyn popełniła określona osoba. W dochodzeniu sporządzenie takiego postanowienia nie jest konieczne, chyba że podejrzany jest tymczasowo aresztowany. Treść zarzutu wpisuje się wówczas do protokołu przesłuchania osoby podejrzanej.

W dochodzeniu nie jest również wymagane wydanie postanowienia o jego zamknięciu. Śledztwo natomiast należy zamknąć jeżeli istnieją do tego podstawy po uprzednim zaznajomieniu podejrzanego i jego obrońcy z materiałami postępowania o ile złożą wnioski w tym przedmiocie.

Scharakteryzuj prawa i obowiązki oskarżonego (podejrzanego).

Podejrzany jest osoba której przedstawiono zarzut popełnienia przestępstwa, bądź to w formie postanowienia, bądź też ustnie przed przesłuchaniem jej w charakterze podejrzanego.

Oskarżonym natomiast jest osoba przeciwko której wniesiono do sądu oskarżenie, a także osoba co do której prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Podejrzanemu przysługuje prawo do:

- 1) składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania bez konieczności podania powodów odmowy (art. 175 § 1 kpk),
- 2) składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, obecności przy czynnościach dowodowych (art. 315 § 1 i 2 kpk oraz art. 317 § 1 i 2 kpk, art. 325a § 2 kpk). Podejrzany obecny przy czynnościach dowodowych ma prawo składać wyjaśnienia co do każdego dowodu (art. 175 § 2 kpk),
- 3) korzystania z pomocy obrońcy (art. 77 i 78 kpk),
- 4) żądania przesłuchania go z udziałem ustanowionego obrońcy, którego niestawiennictwo nie tamuje przesłuchania (art. 301 kpk);
- 5) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim (art. 72 § 1 kpk);
- 6) złożenia wniosku o skierowanie sprawy do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego albo wyrażenia zgody na jego przeprowadzenie za zgodą pokrzywdzonego (art. 23a § 1 kpk);
- 7) żądania, do czasu zawiadomienia go o terminie zaznajomienia z materiałami śledztwa lub dochodzenia, podania mu ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia uzasadnienia na piśmie. Uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów doręcza się podejrzanemu i ustanowionemu obrońcy w terminie 14 dni (art. 313 § 3 kpk, art. 325a § 2 kpk);
- 8) końcowego zaznajomienia - na wniosek - z materiałami śledztwa lub dochodzenia w obecności ustanowionego obrońcy oraz uprzedniego przejrzenia akt sprawy. Nie usprawiedliwione niestawiennictwo podejrzanego lub jego obrońcy nie tamuje dalszego postępowania (art. 321 § 1, 3 i 4 kpk, art. 325a § 2 kpk).

Podejrzany nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 kpk).

Podejrzany jest jednak obowiązany poddać się:

- 1) oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom nie połączonym z naruszeniem integralności ciała, wolno także w szczególności od podejrzanego pobrać odciski, fotografować go oraz okazać w celach rozpoznawczych innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1 kpk),

- 2) badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem, że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia, z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu podejrzanego, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne; w szczególności podejrzanym jest obowiązany – przy zachowaniu tych warunków – poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu (art. 74 § 2 pkt 2 kpk),
- 3) pobraniu przez funkcjonariusza Policji wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu podejrzanego lub innych osób (art. 74 § 2 pkt 3 kpk).

Podejrzanym pozostający na wolności:

- 1) obowiązany jest stawić się na każde wezwanie w toku postępowania karnego oraz zawiadomić organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni. W razie nie usprawiedliwionego niestawiennictwa, podejrzanego można zatrzymać i sprowadzić przymusowo (art. 75 § 1 i 2 kpk),
- 2) jeżeli przebywa za granicą ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju; w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju, albo jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone (art. 138 kpk),
- 3) jeżeli, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, pismo wysłane pod tym adresem, uważa się za doręczone (art. 139 kpk).

Scharakteryzuj akt oskarżenia.

W ciągu 14 dni od daty zamknięcia śledztwa albo od otrzymania aktu oskarżenia sporządzonego przez Policję w dochodzeniu, prokurator sporządza akt oskarżenia lub zatwierdza akt oskarżenia sporządzony przez Policję w dochodzeniu i wnosi go do sądu albo sam wydaje postanowienie o umorzeniu, o zawieszeniu albo o uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia. Jeżeli podejrzanym jest tymczasowo aresztowany, termin do wniesienia aktu oskarżenia wynosi 7 dni.

W sprawie, w której wobec podejrzanego stosowane jest tymczasowe aresztowanie, akt oskarżenia należy wnieść nie później niż 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu stosowania tego środka.

Akt oskarżenia powinien zawierać: imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie oraz dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego, dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody, wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64 Kodeksu karnego albo art. 37 § 1 pkt 4 kodeksu

karnego skarbowego, wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada,

wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania, uzasadnienie oskarżenia – w którym należy przytoczyć fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera, a w miarę potrzeby wyjaśnić podstawę prawną oskarżenia i omówić okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie, listę osób, których wezwania oskarżyciel żąda, wykaz innych dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej domaga się oskarżyciel.

W akcie oskarżenia prokurator może wnieść o zaniechanie wezwania i odczytanie na rozprawie zeznań świadków przebywających za granicą lub mających stwierdzić okoliczności, którym oskarżony w wyjaśnieniach swych nie zaprzeczył, a okoliczności te nie są tak doniosłe, aby konieczne było bezpośrednio przesłuchanie świadków na rozprawie. Nie dotyczy to osób najbliższych dla oskarżonego (art. 182 kpk.). Do aktu oskarżenia dołącza się, do wiadomości sądu, listę ujawnionych osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów, a także adresy osób których wezwania żąda prokurator (art. 333 § 1 pkt 1 kpk). Prokurator może także dołączyć do aktu oskarżenia wnioski o zobowiązanie podmiotu określonego w art. 52 kodeksu karnego do zwrotu na rzecz Skarbu Państwa uzyskanej korzyści majątkowej oraz zawiadomienie tego podmiotu o terminie rozprawy; wniosek powinien zawierać uzasadnienie.

Z aktem oskarżenia przesyła się sądowi akta postępowania przygotowawczego wraz z załącznikami, a także po jednym odpisie aktu oskarżenia dla każdego oskarżonego. O przesłaniu aktu oskarżenia do sądu należy zawiadomić oskarżonego, pokrzywdzonego, a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Pokrzywdzonego należy pouczyć o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych, a w razie potrzeby także o prawie do zgłoszenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Środki odwoławcze – wymień i krótko omów.

Środek odwoławczy przysługuje od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji. Przez wydanie w pierwszej instancji należy rozumieć wydanie orzeczenia przez organ procesowy, który w normalnym trybie postępowania jako pierwszy rozstrzyga określoną kwestię, a nie przez organ, który jedynie po raz pierwszy ją rozstrzyga. Tym ostatnim bowiem może być także organ odwoławczy.

Środkami odwoławczymi (zwyczajnymi) są apelacja i zażalenie. W przypadku apelacji, jako służącej do zaskarżania wyroków, nie ma wyjątków, które eliminowałyby zaskarżalność wyroku wydanego w pierwszej instancji. Zażalenie natomiast przysługuje nie tylko od orzeczeń, ale także od zarządzeń, które orzeczeniami nie są oraz na czynności faktyczne, ale z drugiej zaś strony

ograniczona jest możliwość zaskarżenia tylko do pewnych rodzajów postanowień i zarządzeń oraz czynności.

Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części, ale możliwe jest także zaskarżenie tylko samego uzasadnienia. Odwołujący się może zaskarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Jest to tzw. *gravamen*, czyli uciążliwość orzeczenia dotycząca skarżącego. *Gravamen* to subiektywne, ale uzasadnione przekonanie skarżącego, że dane rozstrzygnięcie lub ustalenie narusza jego prawa. Ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego, który ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego. Od orzeczeń wydanych przez sąd odwoławczy na skutek odwołania środek odwoławczy nie przysługuje. Postępowanie karne jest bowiem dwuinstancyjne.

Jeżeli chodzi o treść środka odwoławczego to wymogi w tym zakresie stawiane przepisami są niezależne od tego jaki podmiot je wnosi. Obejmują one nakaz:

- 1) wskazania zaskarżonego orzeczenia lub zarządzenia albo ustalenia w skarżonym uzasadnieniu, co wiąże się z kwestią granic środka odwoławczego,
- 2) podania czego domaga się skarżący, czyli tzw. wniosków odwoławczych, a więc wskazania czy chodzi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia czy tylko o jego zmianę i o jaką.

Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od „fachowców”, to jest od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu lub uzasadnieniu. Odwołujący się może wskazać nowe fakty i dowody. Środek odwoławczy wnosi się na piśmie do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. Skuteczność środka odwoławczego zależy od:

- 1) dopuszczalności środka,
- 2) złożenia go przez osobę uprawnioną,
- 3) zachowania wymaganego przez ustawę terminu,
- 4) dochowania wymogów formalnych lub uzupełnienia braków w tym zakresie w ustawowym terminie.

Środek odwoławczy może być cofnięty, ale jednocześnie środka odwoławczego złożonego na korzyść oskarżonego nie można cofnąć bez jego zgody. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach środka odwoławczego. Na niekorzyść oskarżonego może orzec tylko wtedy, gdy wniesiono środek odwoławczy na niekorzyść. Jest to tzw. zakaz *reformationis in plus*, czyli zakaz orzekania na niekorzyść oskarżonego, jeżeli wniesiono środek odwoławczy na jego korzyść. Po rozpoznaniu środka odwoławczego sąd orzeka o utrzymaniu w mocy, zmianie lub uchyleniu zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części.

W art. 438 kpk przewidziane zostały względne przyczyny odwoławcze, czyli takie uchybienia, które mogą wywołać uchylenie lub zmianę orzeczenia

(zarządzenia), jedynie wówczas, gdy uchybienie mogło mieć wpływ na treść orzeczenia. Względnymi podstawami odwoławczymi są:

- 1) obraza przepisów prawa materialnego,
- 2) obraza przepisów postępowania, jeżeli mogła mieć wpływ na treść orzeczenia,
- 3) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść orzeczenia,
- 4) rażąca niewspółmierność kary lub niesłuszne zastosowanie albo niezastosowanie środka zabezpieczającego lub innego środka.

Z kolei bezwzględne przyczyny odwoławcze skutkują uchynieniem orzeczenia bez względu na to czy mogły wywrzeć wpływ na jego treść i niezależnie od granic zaskarżenia oraz podniesionych zarzutów. Należą do nich:

- 1) udział w wydaniu orzeczenia osoby nieuprawnionej lub niezdolnej do orzekania bądź też podlegającej wyłączeniu,
- 2) nienależyta obsada sądu lub nieobecność na całej rozprawie któregośkolwiek z członków składu orzekającego,
- 3) orzekanie z naruszeniem właściwości sądów powszechnych i szczególnych,
- 4) orzekanie przez sąd niższego rzędu w sprawie należącej do sądu wyższego rzędu,
- 5) orzeczenie kary, środka karnego albo zabezpieczającego nieznanego ustawie,
- 6) naruszenie zasady większości głosów,
- 7) niepodpisanie orzeczenia,
- 8) sprzeczność w treści orzeczenia,
- 9) wydanie orzeczenia przy istnieniu już prawomocnego orzeczenia w tej samej sprawie,
- 10) istnienie jednej z okoliczności wyłączających postępowanie,
- 11) nieposiadanie w postępowaniu sądowym obrońcy w wypadkach obrony obowiązkowej,
- 12) nieuczestniczenie obrońcy w czynnościach, w których udział jest obowiązkowy,
- 13) rozpoznanie sprawy pod nieobecność oskarżonego.

Apelacja jest środkiem odwoławczym, który przysługuje od wyroku sądu pierwszej instancji. Termin do wniesienia apelacji wynosi 14 dni i biegnie dla każdego uprawnionego od daty doręczenia mu wyroku wraz z uzasadnieniem. Apelacja od wyroku sądu okręgowego, która nie pochodzi od prokuratora powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata. Do apelacji sporządzonej przez prokuratora, obrońcę lub pełnomocnika dołącza się odpowiednią liczbę odpisów dla stron przeciwnych, a do apelacji wnoszonej do sądu apelacyjnego dołącza się dodatkowo jeden odpis. Apelację co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku, zaś apelację co do kary – za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych. W apelacji można podnosić zarzuty, które nie stanowiły lub nie mogły stanowić przedmiotu zażalenia. O

przyjęciu apelacji zawiadamia się prokuratora oraz obrońców i pełnomocników, a także strony.

Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę na rozprawie, a w wypadkach przewidzianych przez ustawę na posiedzeniu. Udział w rozprawie prokuratora oraz obrońcy – w przypadku obrony obowiązkowej – jest obowiązkowy. Udział innych stron i ich pełnomocników jest obowiązkowy, gdy prezes sądu lub sąd uzna to za konieczne. Sąd odwoławczy nie może przeprowadzić postępowania dowodowego co do istoty sprawy, ale może – uznając potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego – przeprowadzić dowód na rozprawie, jeżeli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania, a nie jest konieczne przeprowadzenie przewodu na nowo.

Sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego umorzono albo warunkowo umorzono postępowanie. Surowszą karę pozbawienia wolności może orzec tylko wtedy, gdy nie zmienia ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę wyroku. O utrzymaniu w mocy, uchyleniu lub zmianie wyroku sądu pierwszej instancji, sąd odwoławczy orzeka wyrokiem. Uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu w terminie 14 dni.

Zażalenie przysługuje na postanowienia sądu zamykające drogę do wydania wyroku, a na inne postanowienia w wypadkach przewidzianych ustawą. Zażalenie przysługuje stronom oraz osobie, której postanowienie bezpośrednio dotyczy. Zażalenie wnosi się w terminie 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia lub jego doręczenia. Do zażalenia na postanowienie kończące postępowanie, sporządzonego przez prokuratora, obrońcę lub pełnomocnika, dołącza się odpowiednią liczbę odpisów dla osób, których dotyczy zaskarżone postanowienie.

Złożenie zażalenia nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego postanowienia, jednak sąd może wstrzymać wykonanie postanowienia. Sąd, na którego postanowienie złożono zażalenie może je uwzględnić jeżeli orzeka w tym samym składzie, w którym wydał postanowienie. W innych wypadkach zażalenie przekazuje się wraz z aktami sprawy sądowi powołanemu do rozpoznania zażalenia. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania oraz zabezpieczenia majątkowego powinno być przekazane do rozpoznania w ciągu 48 godzin. Przepisy dotyczące zażaleń na postanowienia sądu stosuje się odpowiednio do zażaleń na postanowienia prokuratora i prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Na postanowienia prokuratora przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy, chyba że ustawa stanowi inaczej (np. zażalenie na odmowę udostępnienia akt przysługuje nie do sądu, a do prokuratora nadrzędnego nad prokuratorem, który wydał postanowienie). Przepisy dotyczące zażaleń na postanowienia stosuje się odpowiednio do zażaleń na zarządzenia.

Kary przewidziane w kodeksie wykroczeń – wymień i krótko omów.

Art. 18 kw zawiera katalog kar ułożonych w kolejności od najsurowszej do najłagodniejszej. Karami w myśl tego przepisu są:

- 1) areszt,**
- 2) ograniczenie wolności,**
- 3) grzywna,**
- 4) nagana.**

Wykonywanie orzeczeń w sprawach o wykroczenia odbywa się według przepisów kodeksu karnego wykonawczego. Sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy również w postępowaniu dotyczącym wykonania tego orzeczenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Kara aresztu trwa najkrócej 5 dni, najdłużej 30 dni. Wymierza się ją w dniach. Na gruncie kodeksu wykroczeń kara aresztu jest tzw. karą alternatywną, występującą zawsze obok innych kar. Zakaz jej orzekania, nawet gdyby czynem sprawcy przepis tę karę przewidywał, określony został w art. 26 kw. Kary aresztu lub zastępczej kary aresztu nie można wymierzyć jeżeli warunki osobiste sprawcy uniemożliwiają odbycie tej kary. Jeżeli ustawa daje możliwość wyboru między aresztem a inną karą, areszt można orzec tylko wtedy, gdy czyn popełniony został umyślnie, a zarazem za orzeczeniem kary aresztu przemawia waga czynu lub okoliczności sprawy świadczą o demoralizacji sprawcy, albo sposób jego działania zasługuje na szczególne potępienie. Ukaranemu karą aresztu za wykroczenie odbywają ją oddzielnie od skazanych, w systemie zwykłym, chyba że szczególne względy przemawiają za skierowaniem do innego systemu. Kara aresztu może być wymierzona w przypadku, gdy przewidziana jest ona w przepisie, albo też w przypadku wystąpienia recydywy wielokrotnej. Ukaranemu co najmniej dwukrotnie za wykroczenie umyślne, który w ciągu dwóch lat od ostatniego ukarania popełnia umyślne wykroczenie podobne, można wymierzyć karę aresztu, choćby było zagrożone karą łagodniejszą. Należy też pamiętać o możliwości orzeczenia kary aresztu w przypadku uchylania się od kary grzywny lub ograniczenia wolności. Na poczet wymierzonej kary aresztu (i ograniczenia wolności) zalicza się okres zatrzymania, przyjmując jeden dzień zatrzymania, z zaokrągleniem do pełnego dnia, za równoważny jednemu dniowi kary aresztu i dwóm dniom kary ograniczenia wolności (a na poczet grzywny – przyjmując za równoważny grzywnie w wysokości 200 zł).

Kara ograniczenia wolności trwa 1 miesiąc. W czasie jej odbywania ukarany: nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu, jest obowiązany do wykonywania pracy wskazanej przez sąd, ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary. Są to trzy obowiązki, które z mocy prawa łączą się z karą ograniczenia wolności. Stosownie do art. 22 kw sąd może wobec ukaranego orzec obowiązek naprawienia szkody w całości lub w części, a także obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego.

Mamy tu do czynienia z dwoma wariantami kary ograniczenia wolności. Obowiązek wykonywania pracy wskazanej przez sąd polega na wykonywaniu nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w odpowiednim zakładzie pracy, placówce służby zdrowia, opieki społecznej, organizacji lub instytucji niosącej pomoc charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej w wymiarze 20 do 40 godzin. Obowiązek ten może być orzekany zarówno wobec sprawcy pozostającego w stosunku zatrudnienia, jak i do osoby niepracującej. Czas pracy ukaranego, który nie pozostaje w stosunku pracy, nie może przekroczyć 8 godzin na dobę. Na wniosek ukaranego czas ten może być przedłużony do 12 godzin. Ukaranemu pozostającemu w stosunku pracy przydziela się pracę, którą może on wykonywać w czasie gdy nie wykonuje zatrudnienia. Łączny czas pracy ukaranego nie może przekroczyć 8 godzin na dobę, a na jego wniosek może być przedłużony do 12 godzin.

Drugi wariant kary ograniczenia wolności może polegać na potrąceniu z wynagrodzenia za pracę. W stosunku do osoby zatrudnionej organ orzekający, zamiast nieodpłatnej kontrolowanej pracy, może orzec potrącenie od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę na rzecz Skarbu Państwa albo na cel społeczny. W okresie odbywania kary ukarany nie może rozwiązać bez zgody sądu stosunku pracy.

Karę ograniczenia wolności wykonuje się w miejscu zamieszkania lub zatrudnienia ukaranego albo w niewielkiej odległości od tego miejsca, chyba że ważne względy przemawiają za wykonaniem tej kary w innym miejscu.

Jeżeli ukarany uchyla się od wykonywania kary ograniczenia wolności ulega ona zamianie na zastępczą karę grzywny. Miesiąc ograniczenia wolności przyjmuje się za równoważny grzywnie od 75 do 2.250 zł. Jeżeli okoliczności wskazują na to, że egzekucja grzywny będzie nieskuteczna karę ograniczenia wolności zamienia się na zastępczą karę aresztu, przy czym miesiąc ograniczenia wolności odpowiada 15 dniom aresztu.

Grzywnę wymierza się w wysokości od 20 do 5.000 zł, chyba że ustawa stanowi inaczej. Grzywna może być samoistna bądź przybrać postać tzw. grzywny kumulatywnej, tzn. orzekanej obok kary aresztu. Możliwe jest również orzeczenie zastępczej kary grzywny. Grzywna jako kara samoistna występuje w sankcjach wszystkich typów wykroczeń albo samodzielnie albo w alternatywie z karą aresztu lub z karą ograniczenia wolności czy naganą. Jeżeli za wykroczenie popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej wymierzono karę aresztu, orzeka się obok tej kary również grzywnę (tzw. grzywna kumulatywna), chyba że orzeczenie grzywny nie byłoby celowe. Grzywna kumulatywna występuje również w ustawach pozakodeksowych. Z zastępczą karą grzywny mamy do czynienia, gdy skazany uchyla się od kary ograniczenia wolności. Przy wymierzaniu grzywny sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste i rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe. Ukaranego grzywną sąd wzywa do jej uiszczenia w terminie 30 dni. W razie bezskutecznego upływu tego terminu grzywnę ściąga się w drodze egzekucji.

Sąd może odroczyć wykonanie grzywny lub rozłożyć ją na raty na czas nie przekraczający roku, licząc od dnia wydania pierwszego postanowienia w tym zakresie.

Jeżeli egzekucja grzywny w kwocie przekraczającej 500 zł okaże się bezskuteczna, można po wyrażeniu zgody przez ukaranego zamienić grzywnę na pracę społecznie użyteczną. Należy przy tym określić jej rodzaj i czas trwania. Praca społecznie użyteczna trwa najkrócej tydzień, najdłużej 2 miesiące.

Jeżeli ukarany nie wyrazi zgody na podjęcie pracy społecznie użytecznej albo po wyrażeniu zgody pracy tej nie wykonuje można orzec zastępczą karę aresztu, przyjmując jeden dzień aresztu za równoważny grzywnie od 20 do 150 zł. Kara zastępcza aresztu nie może przekroczyć 30 dni. Od zastępczej kary aresztu sprawca może być w każdym czasie uwolniony przez wpłacenie kwoty pieniężnej przypadającej jeszcze do uiszczenia Grzywnę niepodlegającą zamianie na zastępczą karę aresztu można w szczególnie uzasadnionych wypadkach umorzyć.

Kara nagany stanowi najłagodniejszą z kar. Jest typowym środkiem o charakterze wychowawczym wzbogacającym tradycyjny katalog kar.

Z jakich usług bankowych może korzystać przedsiębiorca? Proszę wymienić trzy takie usługi i krótko je scharakteryzować.

W gospodarce rynkowej trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie przedsiębiorców bez kontaktu z bankiem komercyjnym, będącym również przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, jednakże o szczególnym statusie prawnym.

Banki świadczą różnorodne usługi finansowe, spośród których wyróżnić można:

prowadzenie na rzecz przedsiębiorców rachunków bankowych: w tym rozliczeniowych (bieżących i pomocniczych) i lokat terminowych, udzielanie kredytów na działalność gospodarczą, udzielanie gwarancji bankowych (art. 5 ust. 1 pr. bank.).

Rachunki bankowe rozliczeniowe są otwierane i prowadzone na rzecz przedsiębiorców w celu gromadzenia na nich środków pieniężnych oraz dokonywania rozliczeń pieniężnych z tytułu transakcji w obrocie gospodarczym oraz zobowiązań publicznoprawnych (podatki i inne daniny publiczne). Na rachunki te wpływają środki pieniężne od dłużników posiadacza rachunku, który następnie dokonuje zapłaty swoich wymagalnych zobowiązań.

Rachunek lokaty terminowej służy przedsiębiorcy do przechowywania na nim wolnych czasowo środków pieniężnych i osiągania przychodów z tytułu odsetek. Rachunki te, jak nazwa wskazuje, są zawsze otwierane na czas określony. Podstawą otwarcia i prowadzenia każdego rachunku bankowego jest umowa rachunku bankowego, uregulowana w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964

r. – Kodeks cywilny (ze zm.) i ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (ze zm.).

Przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych, a jeżeli umowa tak stanowi, także do dokonywania rozliczeń pieniężnych (art. 725 k.c.). Umowa oraz regulamin bankowy, który łącznie z umową wyznacza treść stosunku prawnego, określa szczegółowe zasady prowadzenia rachunku bankowego i sposoby dokonywania rozliczeń pieniężnych. Środki pieniężne na rachunkach bankowych są oprocentowane, przy czym odsetki mogą być naliczane według stałej lub zmiennej stopy procentowej. Za prowadzenie rachunków bankowych banki pobierają prowizje bankowe (rodzaj opłaty, której wysokość ustala bank).

Inną usługą świadczoną przez bank na rzecz przedsiębiorcy **jest udzielanie kredytów**. Kredyty mogą być przyznane na:

- współfinansowanie inwestycji przedsiębiorcy (budowa, zakup środków trwałych) - **kredyty inwestycyjne**,
- realizację bieżących zobowiązań – **kredyty obrotowe**

Banki udzielają kredytów tylko przedsiębiorcom posiadającym **zdolność kredytową, rozumianą jako zdolność do spłaty kredytu wraz z odsetkami w całym okresie kredytowania**. W celu oceny sytuacji ekonomicznej potencjalnego kredytobiorcy i podjęcia decyzji w przedmiocie kredytowania, bank ma prawo żądać od przedsiębiorcy dokumentów dowodzących jego sytuację prawną, kondycję finansową i posiadanie majątku.

Każdy **kredyt jest udzielany** na podstawie **umowy kredytu**, uregulowanej w Prawie bankowym. Przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas w umowie oznaczony kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na określony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, do zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w umownych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (art. 69 pr. bank.). **Z uwagi na to, że bank przeznaczają na kredyty środki pieniężne depozytariuszy (zgromadzone na rachunkach bankowych), zobowiązany jest do zabezpieczenia swoich wierzytelności, celem zminimalizowania ryzyka związanego z brakiem spłaty przez kredytobiorcę kredytu w terminach umownych**. Wykorzystuje w tym celu instytucje prawa cywilnego i prawa wekslowego, np. poręczenie, weksel in blanco, hipotekę, zastaw rejestrowy.

W sytuacji braku terminowej spłaty części lub całości kredytu bank, po bezskutecznych negocjacjach z kredytobiorcą w sprawie uregulowania zobowiązania, może wypowiedzieć kredyt. Oznacza to postawienie go w stan natychmiastowej wykonalności, czego skutkiem jest obowiązek jednorazowej spłaty pozostałej części zadłużenia w krótkim terminie wyznaczonym przez bank.

W związku z kryzysem gospodarczym banki ograniczyły kredytowanie przedsiębiorców, nie chcąc ponosić ryzyka związanego z pogorszeniem się sytuacji finansowej kredytobiorcy i trudnościami w jego spłacie.

Banki udzielają też gwarancji bankowych, na zlecenie przedsiębiorców będących dłużnikami z tytułu kontraktów handlowych. Przedsiębiorca, którego wierzyciel żąda zabezpieczenia spłaty swoich należności pieniężnych wynikających z umowy handlowej, w formie gwarancji bankowej, może zwrócić się do banku, z którym pozostaje w stałych stosunkach prawnych (jest posiadaczem rachunku, spłaca kredyty) o udzielenie na rzecz tego wierzyciela (beneficjenta) – gwarancji bankowej.

Gwarancja bankowa jest zobowiązaniem banku gwaranta, że w przypadku niedokonania zapłaty należności pieniężnej przez dłużnika, gwarantowaną kwotę zapłaci bank, jeżeli beneficjent gwarancji (wierzyciel) najpóźniej w ostatnim dniu ważności gwarancji, przedłoży mu żądanie zapłaty. Elementy treści gwarancji bankowej nie są określone przepisami prawa., stąd też w praktyce obrotu gospodarczego treść ich jest zróżnicowana. Najskuteczniej interesy wierzyciela zabezpiecza gwarancja, w której bank zobowiązuje się do zapłaty gwarantowanej sumy pieniężnej: nieodwołalnie, na pierwsze żądanie beneficjenta i bezwarunkowo.

W obrocie prawnym występują m. in.: gwarancje wadium (zabezpieczają zapłatę wadium organizatorowi przetargu), gwarancje zapłaty (np. ceny określonej w umowie sprzedaży, wynagrodzenia z tytułu usług), dobrego wykonania umowy (zabezpieczają realizację roszczeń z tytułu rękojmi lub gwarancji w umowach o realizację inwestycji).

Czy postanowienia umowy o pracę mogą być bardziej korzystne niż przepisy prawa pracy?

Tak, postanowienia umowy o pracę mogą być bardziej korzystne niż przepisy prawa pracy. Wiąże się to z występowaniem w prawie pracy norm prawnych o szczególnym sposobie obowiązywania tzw. norm jednostronnie bezwzględnie obowiązujących, które dopuszczają odstępstwa od swojej treści tylko w jednym kierunku - na korzyść pracownika. Oparcie dla funkcjonowania tego mechanizmu stanowi art. 18 § 1 i 2 k.p. Daje to stronom możliwość korzystniejszego dla pracownika ukształtowania w umowie o pracę treści stosunku pracy, niż wynika to z przepisów prawa pracy.

Powyższe pozwala przyjąć, że przepisy prawa pracy mają charakter minimalny, tj. gwarantują określony poziom uprawnień pracowniczych. Ocena, czy postanowienie aktu kreującego stosunek pracy jest mniej, czy bardziej korzystne dla pracownika powinna opierać się na kryteriach obiektywnych i mieć charakter abstrakcyjny, tzn. nie może odnosić się na subiektywnym odczuciu konkretnego pracownika. Postanowienia umów o pracę mniej korzystne dla pracownika niż przepisy prawa pracy są nieważne, a zamiast nich stosuje się odpowiednie przepisy prawa pracy.

Scharakteryzuj Działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Europejski Trybunał Praw Człowieka jest europejskim organem sądownictwa międzynarodowego powołanym w 1998 roku na miejsce Europejskiej Komisji Praw Człowieka i Trybunału Praw Człowieka z 1959 roku jako organu Rady Europy. ETPC orzeka na podstawie Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Ratyfikowana Konwencja jednak nie przesądza automatycznie o jurysdykcji Trybunału, uznanie jego kompetencji wymaga złożenia przez państwo specjalnej deklaracji. Polska ratyfikowała Konwencję w styczniu 1993 roku, a kompetencję Trybunału uznała od maja 1993 r. Siedziba Trybunału znajduje się w Strasburgu. Do Trybunału skargi mogły początkowo wnosić tylko państwa, w 1990 r. rozszerzono to uprawnienie o osoby fizyczne, grupy osób lub organizacje pozarządowe. Do Trybunału trafia spora liczba spraw wnoszonych przez obywateli polskich. Z reguły dotyczą one skarg na opieszałość funkcjonowania sądów oraz nieprawidłowości odnośnie ograniczenia wolności. Polska należy stale do czołówki państw, z których trafia do Strasburga największa liczba spraw. Wśród innych krajów do czołowych należą: Rosja, Francja, Rumunia i Turcja.

W skład Trybunału wchodzi wybitni znawcy problematyki ochrony praw człowieka w Europie. W Konwencji przyjęto zasadę, że sędziowie rekrutują się po jednym z każdego państwa – strony Konwencji. Na chwilę obecną takich państw jest 47. Wybierania są oni przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy na 6-letnią kadencję, z możliwością reelekcji. Sędziowie są niezależni i bezstronni w podejmowaniu decyzji i zasiadają we własnym imieniu.

Skargę do Trybunału może wnieść osoba, która jest ofiarą naruszenia prawa lub praw zawartych w Konwencji przez którekolwiek państw – stron Konwencji. Naruszenie to musi dotyczyć jej bezpośrednio i osobiście. Trybunał może rozpatrywać jedynie zarzuty naruszenia prawa lub praw zawartych w Konwencji i w protokołach dodatkowych. Nie jest to sąd odwoławczy od decyzji organów krajowych, i nie może unieważniać lub zmieniać wydawanych przez nie orzeczeń. Trybunał nie może także w czyimś imieniu interweniować bezpośrednio u władz, których dotyczy skarga. Przedmiotem skargi do Trybunału mogą być wyłącznie działania lub zaniechania władz publicznych (sądów, organów administracji, rządu, parlamentu itp.) jednego z państw. Trybunał nie rozpatruje skarg skierowanych przeciwko osobom fizycznym lub organizacjom prywatnym. Zgodnie z art. 35 Konwencji Trybunał może rozpatrywać sprawy dopiero po wyczerpaniu wszystkich dostępnych w danym państwie środków odwoławczych, oraz jeżeli skarga została wniesiona w ciągu sześciu miesięcy od daty podjęcia ostatecznej decyzji. Trybunał nie może rozpatrywać skargi, która nie spełnia tych kryteriów dopuszczalności. Ze środków prawnych należy korzystać zgodnie z procedurą krajową, w tym przestrzegać przewidzianych prawem wewnętrznym terminów do ich wniesienia. I tak jeśli np., odwołanie zostało odrzucone z powodu przekroczenia

terminu lub innych wymogów formalnych, Trybunał nie będzie mógł rozpoznać sprawy. Skargę do Trybunału należy wnieść nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od dnia wydania decyzji przez najwyższy sąd krajowy lub inny organ rozstrzygający dany rodzaj spraw. Bieg terminu rozpoczyna się gdy ostateczna decyzja wydana w zwykłym toku instancji zostaje doręczona. Językami urzędowymi Trybunału są angielski i francuski, ale można również pisać do Kancelarii Trybunału w języku urzędowym jednego z państw, które ratyfikowały Konwencję.

Skarga powinna zawierać:

- opis stanu faktycznego, oraz wykazanie istoty zarzutów,
- określenie, które z praw zawartych w Konwencji zostało naruszone,
- jakie środki prawne zostały wykorzystane,
- listę decyzji urzędowych wydanych w sprawie.

W pracy Trybunału zdarzają się pewne niedociągnięcia. W Trybunale znajduje się kilkadziesiąt tysięcy spraw, a co miesiąc wpływa kolejnych 2000. Postępowanie jest mocno wydłużone i trwa 7 lat. Opieszale procedury w Trybunale stwarzają sytuację, w której łamane jest przysługujące składającym skargę prawo do sprawnego i sprawiedliwego procesu. Ocenia się nawet, że sytuacja jest krytyczna i grozi to nawet dyskredytacją Trybunału.

Skarga konstytucyjna do Trybunału Konstytucyjnego.

26 marca 1982 r. Sejm jednogłośnie uchwalił ustawę o zmianie Konstytucji wprowadzając do niej art. 33a zawierający przepisy o Trybunale Konstytucyjnym oraz z art. 33a o Trybunale Stanu. Zanim jednak powstał trybunał Konstytucyjny minęło ponad 3 lata. Ostatecznie 29 kwietnia 1985 r. powołano do życia Trybunał Konstytucyjny.

Charakter prawny TK w znacznym stopniu determinują jego funkcje. W świetle przepisów Konstytucji można wskazać następujące funkcje:

- 1) kontrola konstytucyjności i legalności prawa,
- 2) rozstrzyganie sporów kompetencyjnych,
- 3) orzekanie o zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- 4) stwierdzanie występowania przeszkody w sprawowaniu urzędu przez prezydenta,
- 5) orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Skarga może być wniesiona do TK po wyczerpaniu drogi prawnej w ciągu 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego

prawomocnego rozstrzygnięcia. Nie znaczy to jednak, że można zaskarżyć to orzeczenie – skarżyć można jedynie regulację prawną, która była jego podstawą. Trybunał Konstytucyjny bowiem rozpatruje tylko takie skargi konstytucyjne, które związane są z naruszeniem praw i wolności określonych w Konstytucji. Może przy tym rozpoznawać skargę konstytucyjną wyłącznie wówczas, gdy skarżący wykorzystał już wszystkie, przysługujące mu w ramach postępowania sądowego lub administracyjnego, środki zaskarżenia lub środki odwoławcze.

Skargę konstytucyjną może dla skarżącego sporządzić wyłącznie adwokat lub radca prawny. Jeśli skarżący nie jest w stanie opłacić kosztów skargi może złożyć wniosek o ustanowienie adwokata bądź radcy z urzędu. Wniosek należy skierować do właściwego sądu rejonowego miejsca zamieszkania skarżącego.

Skarga musi zawierać określenie organu do którego jest kierowana (TK), imię i nazwisko lub nazwę skarżącego (osoba prawna), jego przedstawicieli i pełnomocników, treść pisma z uzasadnieniem, datę, podpis oraz załączniki.

Ponadto skarga musi zawierać dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ adm. publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z konstytucją. Musi również być wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób- zdaniem skarżącego – zostały naruszone. Należy również zamieścić uzasadnienie skargi z opisem stanu faktycznego.

Orzeczenie stwierdzające naruszenie konstytucyjnych praw skarżącego przez określone przepisy, powoduje w efekcie ich uchylenie. Po to jednak aby zmieniła się jego sytuacja prawna, musi on wystąpić o wznowienie postępowania i wydanie nowego rozstrzygnięcia, przy uwzględnieniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Jedynie po wpłynięciu skargi, jeżeli wykonanie orzeczenia w sprawie, której ona dotyczy mogłoby spowodować skutki nieodwracalnie wiążące się z dużym uszczerbkiem dla skarżącego lub gdy przemawia za tym ważny interes publiczny lub inny ważny interes skarżącego, Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania takiego orzeczenia.

Wymień podstawowe założenia Traktatu Amsterdamskiego.

Z formalnego punktu widzenia Traktat Amsterdamski stanowi reformę i nowelizację dorobku traktatowego UE. Został on przyjęty na konferencji międzyrządowej trwającej od marca do czerwca 1997 r. Po długotrwałej procedurze ratyfikacyjnej w państwach członkowskich wszedł w życie 1 maja 1999 r. Do najważniejszych zmian wynikających z Traktatu Amsterdamskiego należą: zmian w zakresie obowiązywania praw podstawowych obywateli UE, zmian w zakresie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, zmian odnoszących się do polityki w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Spośród najważniejszych zmian instytucjonalnych związanych z funkcjonowaniem Wspólnoty należy wymienić:

- 1) uzależnienie sposobu głosowania w Radzie od rozszerzenia UE,
- 2) przyjęcie ustaleń co do ograniczenia liczby parlamentarzystów w związku z rozszerzeniem UE,
- 3) nadanie Trybunałowi Sprawiedliwości Wspólnot silniejszych uprawnień oraz przeniesienie do jego jurysdykcji spraw związanych z polityką wizową, migracyjną, zagadnień związanych ze swobodnym przepływem osób,
- 4) przyznanie Trybunałowi prawa do rozstrzygania spraw spornych między państwami członkowskimi w zakresie jurysdykcji.

W zakresie procedur decyzyjnych została rozszerzona procedura współdecydowania. W ramach współpracy między filarami UE uzależniono ją od podjęcia decyzji Rady w tej sprawie, przy braku sprzeciwu państw członkowskich.

Scharakteryzuj pojęcie „społeczeństwo obywatelskie”

Prawdopodobnie po raz pierwszy terminu społeczeństwo obywatelskie użył Arystoteles, później posługiwali się nim tacy filozofowie jak John Locke, Davida Hume, Adam Smith, Alexis de Tocqueville, czy Jan Jakub Rousseau. Do filozofii państwa i polityki termin ten został wprowadzony przez niemieckiego filozofa Georga Wilhelma Friedricha Hegla, a następnie upowszechniony przez innych filozofów.

Pojęcie to określa pozycję jednostek i grup społecznych w państwie. Zasadniczymi cechami społeczeństwa obywatelskiego jest aktywność i zdolność do samoorganizacji oraz określania i osiągania wyznaczonych celów bez impulsu ze strony władzy państwowej. Społeczeństwo takie potrafi działać niezależnie od instytucji państwowych, co niekoniecznie oznacza rywalizację społeczeństwa z władzą. Członkowie społeczeństwa obywatelskiego mają zakorzenioną świadomość potrzeb wspólnoty oraz dążenie do ich zaspokajania. Niezależność wobec władzy wynika z faktu, że członkowie takiego społeczeństwa dysponują własnymi środkami utrzymania i mogą dla zaspokajania swoich potrzeb samodzielnie organizować się w grupy węższe niż państwo – stowarzyszenia i wspólnoty. Członkowie społeczeństwa obywatelskiego realizują to, co nie jest zabronione przez prawo i normy moralne. Zdaniem Hegla społeczeństwo powinno mieć warunki aby działać swobodnie w ramach istniejącego systemu praw. Liczy się współdziałanie wszystkich obywateli.

Idea społeczeństwa obywatelskiego przechodziła w XIX i XX wieku modyfikacje. W niektórych ujęciach przybrała charakter polemiczny, występując przeciwko praktykom totalitaryzmu i autorytaryzmu. Alexis de Tocqueville zwracał uwagę na dużą rolę stowarzyszeń obywatelskich, nazywając je „szkołą demokracji”. W kolejnych latach pojawia się idea „społeczeństwa otwartego” (Karl Popper) i idea społeczeństwa demokratycznego.

W Polsce termin „społeczeństwo obywatelskie” pojawił się w 1949 roku w jednym z tłumaczeń dzieł Marksa zastępując, użyty przez autora, termin „społeczeństwo cywilne”.

Na czym polega koncepcja wielkiego wstrząsu sformułowanego przez Fukuyamę

Jedną z najciekawszych koncepcji z pogranicza politologii i socjologii, sformułowaną w ostatnich kilkunastu latach, jest niewątpliwie idea zaprezentowana przez F. Fukuyamę. Zdaniem Fukuyamy „mniej więcej od połowy lat 60. do połowy 90., większość krajów uprzemysłowionego świata doświadczyła poważnej erozji warunków społecznych. Wzrastała przestępczość, załamywały się prawo i porządek, a życie w niektórych wielkich miastach najbogatszych krajów świata stało się prawie niemożliwe. Osłabienie więzi rodzinnych, jako instytucji społecznej, które postępowało przez przeszło 200 lat, uległo gwałtownemu przyśpieszeniu w drugiej połowie XX wieku. Spadła liczba małżeństw i narodzin, wzrosła gwałtownie liczba rozwodów; nastąpił głęboki czterdziestoletni kryzys zaufania do instytucji społecznych. U schyłku lat 50. większość mieszkańców Stanów Zjednoczonych i Europy ufała swoim rządóm i swoim współobywatelóm, na początku lat 90. – już tylko nieznaczna mniejszość”. Fukuyama konkretyzuje: „Począwszy od 1965 roku wielka liczba wskaźników, które możemy przyjąć jako negatywne mierniki społecznego kapitału, zaczęła jednocześnie przesuwac się górę.

Możemy wyróżnić trzy szerokie kategorie tych wskaźników: przestępczość, rodzina i zaufanie. Zmiany zachodziły we wszystkich rozwiniętych krajach z wyjątkiem Japonii i Korei. W tych zmianach zaistniał szereg prawidłowości: państwa skandynawskie, kraje anglosaskie (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Kanada, Australia i Nowa Zelandia) oraz takie kraje katolickie jak Hiszpania i Włochy przejawiały skłonność do podobnych zachowań. W niektórych zmiany przyszły później, w innych doszły do innego poziomu, Stany Zjednoczone zaś zazwyczaj wyróżniały się w tej grupie ze względu na wysoki stopień społecznej dewiacji. Niemniej przez wszystkie zachodnie społeczeństwa wcześniej czy później przeszedł Wielki Wstrząs”.

Przedstaw koncepcje rozwoju integracji w Europie

Wśród teorii rozwoju integracji w Europie wyróżnia się zwłaszcza funkcjonalizm, federalizm i konfederalizm.

Funkcjonalizm zakładał, iż integracja ekonomiczna w Europie powinna wyprzedzać integrację polityczną i przy czym skupić należało się pierwotnie na zintegrowaniu kilku sektorów gospodarczych. Stopniowo planowano przekazywać zarządzanie uwspólnotowionymi sektorami niezależnym od woli państw instytucjom.

Noefunkcjonalizm, jako wyodrębniony nurt głosił w tym kontekście, iż najpierw powinny być integrowane sektory niekontrowersyjne z politycznego punktu widzenia. W dalszej zaś kolejności współpracą należy obejmować coraz co szersze dziedziny o większym znaczeniu politycznym.

Zwolennicy koncepcji federalistycznej zakładali, że docelowo suwerenność państw członkowskich winna być ograniczona na rzecz organizacji o charakterze ponadnarodowym. Organizacja ta miała przypominać swą strukturą państwo federalne, w którym władza centralna zarządza tylko wybranymi dziedzinami współpracy, zaś większość decyzji podejmowana jest na szczeblu państw związkowych. Warto podkreślić iż proponowano w tym przypadku dość ścisłą formę współpracy między państwami, gdyż dopuszczano przeniesienie szczebla decyzyjnego w wybranych dziedzinach na ponadnarodowe organy.

W przeciwieństwie do tego, w ramach nurtu nazywanego **konfederalizmem** przyjmowano. Iż integracja w Europie winna rozwijać się w drodze luźniejszej współpracy między rządami poszczególnych państw członkowskich. Zakładano, że państwa te zachowają swe suwerenne kompetencje, to też przyjmuje się ten nurt integracji zmierzający do utworzenia tzw. „Europy ojczyzn”.